

”Kuoliaaksi vaiettu”

Kuinka queer-naiset hahmottavat queer-naissuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa

Viena Lahtinen
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Sosiaalitieteiden laitos
Turun yliopisto

Marraskuu 2023
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä: Viena Lahtinen

Otsikko: ”Kuoliaaksi vaiettu” – Kuinka queer-naiset hahmottavat queer-naissuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa

Ohjaajat: Professori Hannu Ruonavaara; Yliopistonlehtori Irene Prix

Sivumäärä: 94 sivua + 3 liitesivua

Päivämäärä: 23.11.2023

Tiivistelmä

Queer-naisten parisuhdeväkivalta on vähän käsitelty aihe niin yhteisön ulko- kuin sisäpuolellakin. Yllättävän vähän on tutkimuksessa käsitelty myös parisuhdeväkivallan ymmärrystä ja siihen liittyviä asenteita, jotka ovat tässä tutkielmassa keskiössä, tarkempaan linssinään nimenomaan queer-naisten näkemykset. Ilmiötä on tarpeen tutkia myös suomeksi ja suomalaisessa kontekstissa. Tutkielma tuo arvokasta tietoa parisuhdeväkivallan ympärillä vellovasta kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta tilasta, mikä voi auttaa tuomaan viheliäiseen ongelmaan ratkaisuja.

Tutkielman aineisto koostuu yhdestätoista queer-naisille kohdistetusta teemahaastattelusta, joissa kysymykset koskevat olennaisten termien määrittelyä, queer-naisten parisuhdeväkivaltaan liittyviä mielikuvia sekä virikeväittämiä. Analyysimenetelmänä on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Queer-naisten parisuhdeväkivalta nähdään moninaisena ja vaikeasti tunnistettavana. Parisuhdeväkivaltaan nähdään aina liitettävän vinoutunut tasapaino ja kontrolli, mutta se ei väistämättä liity ainoastaan sukupuoleen vaan myös esimerkiksi seksuaali-identiteettiin.

Haastateltavat näkevät sukupuolen sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. Naisiin liitettävät odotukset, roolit ja piirteet vaikuttavat näkemykseen queer-naisten parisuhdeväkivallasta, sen laadusta ja yleisyydestä. Butchien osuutta queer-naisten parisuhdeväkivallassa halutaan tietoisesti vastustaa, mutta siihen liitetään jäykät sukupuoliroolit ja toksinen maskuliinisuus.

Niin queer-yhteisön sisä- kuin ulkopuolella queer-naissuhteisiin liitetään erityisiä odotuksia laajemmasta ymmärryksestä tai laajemmasta tasa-arvosta. Tämän vastapainona aineistosta nousee esiin mielikuva suhteiden myrskyisyydestä, queer-naisten parisuhdeväkivallan yleisyydestä sekä deittailumaailman arvaamattomuudesta.

Queer-yhteisön ei koeta kylliksi ottavan aiheeseen kantaa tai tarjoavan jäsenilleen apua. Ilmiö nähdään kokonaisuudessaan näkymättömänä ja vaiettuna. Vaikka yhteisö ei suoraan estäisi aiheesta puhumista, kokemuksista kertominen on vaikeaa, kun pelkää leimaavansa oman identiteettinsä tai koko yhteisön.

Queer-naisten parisuhdeväkivalta pitää sisällään lukuisia erilaisia kategorioita, käsityksiä ja vastakkainasetteluja. Analyysissa keskeistä on vastakkainasettelu queer-naissuhteiden samanlaisuudessa/erilaisuudessa muihin suhteisiin nähden. Queer-naissuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivalta hyötyy erilaisten puhetapojen, tilanteiden ja valtasuhteiden näkemisen sukupuolen ulkopuolellakin. Jatkossa tutkimusta aiheesta voisi tehdä yhteisön pienempiin osiin keskittyen ja intersektionaalisella otteella.

Avainsanat: queer, queer-naiset, parisuhdeväkivalta, queer-yhteisö, sukupuoliroolit

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Parisuhdeväkivalta queer-naissuhteissa	7
2.1	Käsitteistö	7
2.1.1	Mitä on queer?	7
2.1.2	Mitä on parisuhdeväkivalta?	8
2.2	Queer-naisten parisuhdeväkivallan tutkimuksen historiaa ja haasteita	10
2.3	Queer-naissuhteissa tapahtuva väkivalta – tuttua ja uniikkia	13
3	Queer-naissuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan liittyviä puhetapoja	19
3.1	Sosiaalinen sukupuoli	19
3.2	Yhteisö ja myytti	24
4	Tutkimusasetelma	28
4.1	Tutkimuskysymys	28
4.2	Teemahaastattelu menetelmänä ja aineisto	28
4.3	Sisällönanalyysi	35
4.4	Tutkimusetiikka	39
5	Analyysi	45
5.1	Queer-naisten parisuhdeväkivalta	45
5.1.1	Queer, taas	45
5.1.2	Parisuhdeväkivallan piirteet ja muodot	48
5.1.3	Queer-naisten parisuhdeväkivallan yleisyys ja syyt sen taustalla	52
5.2	Sukupuoliroolit	56
5.2.1	Parisuhdeväkivallan sukupuoliroolit	56
5.2.2	Butchius ja väkivalta	59
5.3	Queer-naissuhteiden myyttisyys	63
5.3.1	Eriyiset odotukset	63
5.3.2	Vastapaino utopioille	69
5.4	Queer-yhteisö	72
5.4.1	Queer-yhteisön määritelmä ja ominaispiirteitä	72
5.4.2	Yhteisön rooli parisuhdeväkivaltatapauksissa	76
6	Johtopäätökset ja pohdinta	82
	Lähteet	88
	Liitteet	95
	Liite 1. Haastattelukutsu	95
	Liite 2. Haastattelurunko	96

1 Johdanto

As we consider the forms intimate violence takes today, each new concept – the male victim, the female perpetrator, queer abusers, and the queer abused – reveals itself as another ghost that has always been there, haunting the ruler’s house (Machado 2020, 3).

Sain keväällä 2021 koronapandemian keskellä kalvakassa Zoom-tapaamisessa suosituksen Carmen Maria Machadon muistelmateokseen *In the Dream House*. Korvani tarttui välittömästi suosituksessa käytettyihin sanoihin: parisuhdeväkivalta, naisten välisessä suhteessa. Aihe oli jotain, mistä en muistanut juuri kuulleen sitä ennen.

Machado kuvaa teoksessa omia kokemuksiaan, aiempaa tutkimusta ja queer-historiaa läpileikkaamalla, kuinka vaiettua parisuhdeväkivaltaa queer-naisten suhteissa on ja millainen monimutkainen verkosto sukupuolirooleja, odotuksia, vähemmistön kokemia paineita ja yhteisön reaktioita ilmiö on. Aiheeseen tutkimuksen avulla perehdyttyä Machadon maalaama kuva ja ensivaikutelma pitää paikkansa: kyse ei näyttäisi olevan siitä, että väkivaltaa tapahtuisi queer-naisten parisuhteissa merkittävästi vähemmän. Siitä vain ei puhuta juuri lainkaan, edes queer-yhteisön itsensä sisällä.

Aina 1970-luvulta alkaen parisuhdeväkivaltaa itseään on tutkittu kansainvälisesti yhä enenevässä määrin. Samassa vauhdissa ei kuitenkaan ole pysynyt perässä parisuhdeväkivaltaan liittyviä asenteita ja ymmärrystä käsittelevä tutkimus. (Wang 2016, 73.) Suomessa puolestaan vasta 1990-luvun puolivälissä tutkimus alkoi nousta merkittävämpään rooliin ja sitä on alettu tunnustaa tärkeäksi alaksi (Husso 2003). Vaikka tutkimuksen tila Suomessa on jo kattavampi ja parisuhdeväkivalta tunnistetaan laajaksi, viheliäiseksi ongelmaksi, jää siitä monia puolia tutkimuksen varjoon. Yksi näistä puolista on queer-suhteissa tapahtuva parisuhdeväkivalta.

Queer-suhteet kattavat laajan kirjon monenlaisia suhteita ja se on osasyynä siihen, että olen päättänyt tässä tutkielmassa keskittyä nimenomaan queer-naisten välisiin suhteisiin ja ennen kaikkea parisuhdeväkivallan kokijoihin, en niinkään tekijöihin. Tutkielma on pysynyt paremmin hallussa tarkemmalla rajauksella, jonka olen valinnut osittain aiempaan tutkimuksen pohjaten: queer-naisten välisestä parisuhdeväkivallasta on kirjoitettu enemmän kuin muiden queer-suhteiden. Queer-naisia käsittelevä tutkimuskin on kuitenkin ajoittain sen verran suppeaa ja ryhmän moninaisuuden piiloon jättävää, että aiheesta on mielekästä tehdä ainakin vielä yksi tutkielma – ja mieluiten monta.

Queer-suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on Suomessa käsitelty harvinaisen vähän, mikä on pakottanut nojautumaan muissa maissa – erityisesti Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa – tehtyyn tutkimukseen. Samanlaisen ongelman edessä on ollut naapurimaassa Ruotsissa väitöskirjaa aiheesta tehnyt Nicole Ovesen (2021, 31), joka kuvaa tilanteen avaavan kysymyksiä siitä, miten ulkomailla tuotettu tutkimustieto asetetaan pohjoismaalaiseen kontekstiin. Tässä tutkielmassa tarkastelen suomalaisten haastateltavien tuottamaa aineistoa ja kansainvälistä, usein Pohjois-Amerikka-keskeistä aiempaa tutkimusta suhteessa toisiinsa etsien niiden välisiä yhteyksiä sekä eroja. Kulttuuristen ja kontekstuaalisten erojen vuoksi vertailu on pikemminkin juuri tarkastelevaa ja pohtivampaa lajia, minkä vuoksi myös johtopäätöksissä tarjoan aiheeseen liittyviä jatkotutkimusehdotuksia suomalaisessa kontekstissa.

Tämän johdannon aikanakin esiin on noussut se, kuinka vähän ilmiöstä puhutaan. Tutkimuksellista tarvetta ilmiön käsittelylle siis on, erityisesti suomen kielellä ja Suomen kontekstissa. Olemme eläneet Suomessa jo tovin aikaa, jona parisuhdeväkivaltaa on nostettu tapetille aiempaa laajemmin: Sanna Marinin hetki sitten päättyneen hallituskauden ohjelmassa nostettiin esiin koskemattomuuteen ja lähisuhdeväkivallan vähentämiseen liittyviä teemoja (Valtioneuvosto 2019, 78), YK puhuu aiheesta näyttävästi vuosittain Oranssien päivien muodossa ja seksuaalirikoksiin liittyvä laki muutettiin 2023 suostumusperustaiseksi kansalaisaloitteen siivittämänä. Aihe on siis Suomessa, jossa liki kolmasosa naisista oli laajan EU:n perusoikeusviraston tutkimuksen perusteella kohdannut parisuhdeväkivaltaa (FRA 2014), ollut ajankohtainen jo pitkään, ja tilaa julkisuudessa olevalle tietynlaiselle parisuhdeväkivallan tarinan moninaistamiselle on. Kaikki väkivaltaa parisuhteessa kohtaavat eivät ole cis-heteronaisia eivätkä kaikki tekijät miehiä.

Väkivaltaan ja siihen liittyviin ymmärryksiin kytkeytyvät olennaisesti ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuri. Nämä tahot myös osallistuvat väkivallan tukemiseen, ylläpitämiseen ja siihen, kuinka väkivaltaa mahdollistetaan. (Husso 2003, 45.) Edellä mainitut Marinin hallitusohjelma ja lainsäädännön muutokset osallistuvat keskusteluun omalta osaltaan, kuten tämänkin tutkielma. Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä parisuhdeväkivallasta queer-naissuhteissa, jotta ilmiötä voitaisiin jatkossa tarkastella monitahoisemmasta näkökulmasta ja pyrkiä löytämään ratkaisuja viheliäisen ongelman selvittämiseen.

Alussa lainaamani Machado (2020, 4) kuvaa sitä, kuinka muistelmat lajityyppinä ja siinä yhteydessä myös hänen teoksensa pyrkivät eräänlaiseen ylösnousemukseen, tai ehkä *ylös nostamiseen*: kokoamaan unohdettujen tapahtumien merkityksiä ja tuomaan meille tähän

päivään ilmi niiden kontekstia. Tämä tutkielma seuraa Machadon jalanjäljillä yrittäen nähdä kontekstin, jossa queer-naisten välistä parisuhdeväkivaltaa tapahtuu. Millaisia merkityksiä ilmiöön liitetään ja siitä erotellaan? Kuinka nämä merkitykset kytkeytyvät aiempaan tutkimukseen, nykyhetkeen, Suomeen, queer-yhteisöön, naiseuteen ja sukupuolirooleihin, queer-naissuhteiden myytteihin?

Läpi tutkielman teon minua on kiinnostanut se, kuinka queer-naiset itse näkevät queer-naissuhteissa tapahtuvan väkivallan. Aiheesta itsessään on vähän tutkimusta, mutta vielä vähemmän queer-naisten asenteiden ja ymmärryksen näkökulmasta. Minua onkin kiinnostanut kuulla haastateltavien omista näkemyksistä niistä moninaisista taustoista, joista he ovat tutkimukseen tulleet. Osa tuntee syvää kuuluvutta queer-yhteisöön, osa ei juurikaan; osa on kokenut parisuhdeväkivaltaa siinä missä toiset eivät; haastateltavien joukossa on nuoria ja vanhoja, sukupuoleltaan moninaisia sekä ympäri Suomen asuvia. Myös ja eritoten ne haastateltavat, joilla ei kokemusta parisuhdeväkivallasta queer-naissuhteessa ole, tuovat tutkimukseen kiinnostavaa ja uutta tietoa: miltä aihe näyttää sellaisin silmin?

Rakennan tutkimuksen viitekehystä luvussa kaksi jäsentämällä queeryyden ja parisuhdeväkivallan käsitteitä ja kuinka niitä tässä tutkimuksessa käytetään. Käsittelen myös aihetta koskevaa aiempaa tutkimusta ja päätän luvun tarkastelemalla queer-naissuhteissa tapahtuvan väkivallan piirteitä. Kolmannessa luvussa tarkennan tutkimuslinssiä esittelemällä kaksi puhetapaa, sosiaalisen sukupuolen sekä yhteisön ja myytin, jotka määrittävät paljolti queer-naisten parisuhdeväkivallasta käytyä keskustelua. Esittelen neljännessä luvussa tutkimusasetelman tutkimuskysymyksineen, -aineistoineen, -menetelmineen ja eettisine pohdintoineen. Viides luku pitää sisällään tutkielman tulokset ja niistä tehdyn analyysin, joista johdan kuudenteen lukuun johtopäätöksiä sekä ajatuksia siitä, mihin aihetta koskevaa tutkimusta voisi tulevaisuudessa suunnata.

2 Parisuhdeväkivalta queer-naissuhteissa

2.1 Käsitteistö

2.1.1 Mitä on queer?

Queer-sanaa tuntuu määrittävän niin sisältä kuin ulkoa päin liukuvuus ja lukittautumattomuus. Se voidaan nähdä identiteettinä, ulkoapäin lyötynä leimana tai solvauksena, tapana katsoa maailmaa, tutkimuksen näkökulmana, elämäntapana.

Queer on angloamerikkalaisessa kielessä ja kulttuurissa loukkaava termi, joka on akateemisen tutkimuksen myötä muuttunut sateenvarjotermiksi marginalisoiduille identiteeteille ja sukupuolentutkimuksen teoreettisille kehyksille (Jagose 1996, 1). Loukkauksesta ja akateemisesta kontekstista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat ottaneet sen haltuun laajempaan käyttöön. Suomessa termin yleistyminen 1990-luvulta lähtien on tapahtunut niin internetin kuin akateemisen tutkimuksen avulla, jossa queeria on suomennettu eri tavoin (kuten pervo, vino, kiero tai kvääri) (Rossi & Sudenkaarne 2021, 66).

Vaikka queer ei terminä ole suomalaisessa kontekstissa syrjäyttänyt sateenkaari- tai LHBTQ+-käsitteitä, on se levinnyt laajempaan käyttöön nopeasti. Tälle on haluttu etsiä selitystä esimerkiksi siitä, ettei vieraskielinen sana kanna samaa negatiivista perintöä kuin alkuperäisessä englanninkielisessä kontekstissaan. Tämä etu on akateemisessa piirissä nähty myös ongelmana. Queer-termissä olennaista on herjan haltuunotto, mikä ei toimi, jos termi alkuperäisessä asussaan ei onnistu silittämään vastakarvaan. (Aldrin Salskov, Rossi & Taavetti 2019, I.) Tällä on myös perusteltu usein liian radikaaliksi tai loukkaavaksi mielletyn pervo-käännöksen käyttöä: pervo onnistuu terminä tavoittamaan jotakin affektiivista queer-sanan alkuperäisestä kontekstista (Rossi & Sudenkaarne 2021, 67, 68).

Toisaalta queerin jäljittäminen aina angloamerikkalaiseen kontekstiin voi jättää huomiotta sen, että queeriyttä koskevaa tutkimusta ja käsitteellistämistä on tehty muissa kulttuureissa jo ennen varsinaisen queer-termin yleistymistä (Taavetti 2018, 36). Termin historia ja siihen liittyvät kiistat, keskustelut ja kehittymiset hahmottuvat eri tavoin kontekstin mukaan (Rossi & Sudenkaarne 2021, 66). Queer-keskustelua Suomessa on leimannut debatti amerikkalaistumisen ja englanninkielisyyden ylivallasta, jota halutaan paikallisesti vastustaa.

Queerille on helpompaa keksiä lukuisia määritelmiä kuin yhtä tarkkaa ja pysyvää. Lukitun määritelmän keksiminen ei toisaalta ole mielekäästäkään, sillä queerin koko ajatus on jatkuvassa

liukuvuudessa ja liikkuvuudessa. (Browne & Nash 2016, 7.) Termin voidaan nähdä pitävän sisällään vakiintuneita LHBQTQ+-identiteettejä (lesbo, homo, bi, trans, queer/questioning, + intersukupuolinen, aseksuaali, panseksuaali), mutta se voi myös itsessään olla identiteetti. Queer mahdollistaa sen, ettei identiteettiään tarvitse kategorisoida tarkemmin tai että useammat identiteetit voivat olla olemassa yhtä aikaa. Monessa tutkimuksessa queeria käytetään terminä, joka ei kategorisoi tutkimukseen osallistuvia tiettyyn seksuaalisuuteen tai sukupuoleenkaan. Akateemisessa kontekstissa queerin tarkoitus onkin haastaa normeja tai tarjota omanlaistaan näkökulmaa. Queer voi viitata myös sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiä laajempaan tapaan identifioitua ja elää: normien tietoiseen haastamiseen ja rikkomiseen.

Tässä tutkielmassa käytän queer-termiä välttääkseni kategorisoimisen vaaraa ja toisaalta vaatimusta. Nojaudun englanninkieliseen termiin myös sen vuoksi, etteivät suomenkieliset käännökset ole kovin tunnettuja akateemisen ympäristön ulkopuolella ja queer identiteettinä on akateemisen kentän ulkopuolella huomattavasti yleisempi ja ”neutraalimpi” kuin *pervo* tai muut suomenkieliset käännökset (kts. Rossi & Sudenkaarne 2021). Tekemällä tutkielman Suomen kontekstissa ja suomen kielellä tahdon myös kantaa korteni kekoon paikallisen queer-tutkimuksen puolesta.

Tutkielmani queeriys pitää sisällään erilaisia identiteettejä, joskus risteäviä, joskus epävarmoja, joskus muuttuvia ja joskus pysyviä. Queer koskee seksuaalisuutta, sukupuolta ja elämäntapaa; normien haastamista ja marginalisoitua kokemusta. Tutkimuksen näkökulmasta queer näyttäytyy tutkielmassa myös itserefleksiivisyytenä, jonka mukaisesti jatkuvasti pohdin ja avaan tekemiäni tutkimuksellisia valintoja ja käyttämiäni käsitteitä (Hekanaho 2010, 149).

2.1.2 Mitä on parisuhdeväkivalta?

Parisuhdeväkivalta on aiheena liukaspintainen – siihen on vaikea tarttua monestakin eri kulmasta. Etäännytetysti voidaan puhua yhteiskuntapoliittisesta ongelmasta, joka tuottaa yhteiskunnalle valtavia kustannuksia poliisin, oikeuslaitoksen sekä sosiaali- ja terveysalan kautta. Väkivalta ei kuitenkaan koskaan tapahdu vain paperilla ja kustannuslaskelmissa, vaan se on ennen kaikkea intiimissä suhteessa tapahtuvaa, kokonaisvaltaisesti yksilöä haavoittavaa ja terveyttä sekä välittömästi että välillisesti uhkaavaa. (Husso 2003, 13, 18.)

Parisuhdeväkivallan näyttämönä toimii usein oma koti, jossa väkivaltaa tekee oma kumppani. Hanmerin mukaan parisuhdeväkivallasta puhutaan usein pidempikestoisena tapahtumien kaarena, jossa ilmenee monenlaisia väkivallan eri muotoja. (Husso 2003, 13.) Väkivallan

muodot vaihtelevat hiukan lähteen mukaan, mutta perinteisesti ne voidaan jaotella fyysiseen, henkiseen, seksuaaliseen ja taloudelliseen väkivaltaan (THL 2022). Näiden lisäksi erityisesti digitalisaation myötä on ryhdytty puhumaan enemmän digitaalisesta väkivallasta, joka voi tarkoittaa esimerkiksi kumppanin kontrollointia tai julkista nöyryyttämistä sosiaalisessa mediassa (kts. Hakkarainen 2019). Digitalisaatio on myös lisännyt ja ”helpottanut” yhtä väkivallan muotoa, vainoamista, jossa vainottua seurataan ja tarkkaillaan esimerkiksi teknologiaa hyväksi käyttäen (kts. Laitinen, Kinnunen & Hannus 2017). Väkivallan kategoriat voivat kuitenkin olla päällekkäisiä ja eri muotoja voi olla vaikeaa erotella toisistaan. Fyysisen väkivallan kategoriaa voidaan esimerkiksi tarkkailla myös siitä näkökulmasta, että se väistämättä tuottaa kokijalle myös henkistä pahoinvointia. (kts. Lidman 2015, 27.)

Parisuhdeväkivaltaan puuttumista pidetään haastavana. Ongelmasta puhutaan nyt 2010–2020-luvuilla enemmän kuin koskaan ja muutospaineet ovat saaneet aikaan edistystä esimerkiksi Istanbulin sopimuksen edistämisen kautta. Aiheen ympärillä vallitsee kuitenkin edelleen stigma, joka vaikeuttaa siitä puhumista ja siihen puuttumista (kts. esim. Murray, Crowe & Overstreet 2015).

Parisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuudesta käyty keskustelu on alan ammattilaisten keskuudessaakin latautunutta. Keskustelua ei kuitenkaan voida välttää, sillä parisuhde luo erityisen kontekstin väkivallalle esimerkiksi tiettyjen rajattujen ja heteroseksuaalisten sukupuoliroolien kautta (vaimo/mies, äiti/isä). Parisuhde on naisille tila, jossa suuri osa heidän kohtaamastaan fyysisestä väkivallasta tapahtuu. (Ronkainen 2017, 32.)

Aihetta koskevan tiedon ja tutkimuksen lisääntyä parisuhdeväkivallasta käytettävästä termistä on virinnyt keskustelua. Verrattuna muihin Pohjoismaihin Suomessa vallitsi pitkään taipumus puhua väkivallasta hyvin sukupuolineutraaliin sävyyn (Husso 2003, 41–42), siinä missä muissa maissa parisuhdeväkivallalle synonyymina ovat voineet toimia sukupuolittavat *wife battering* tai *kvinnomisshandel*. Naisiin kohdistuva väkivalta on erityinen ongelma, josta tulee tehdä omaa tutkimusta. Tämä on Suomessakin viime vuosikymmeninä huomioitu paremmin. Parisuhdeväkivallasta yleisesti puhuttaessa on kuitenkin varottava liian sukupuolittavia termejä, sillä väkivaltaa kohtaavat kaikki sukupuolet hyvin erilaisissa suhdedynamiikoissa (Donovan & Hester 2010, 280).

Husson mukaan (2003, 42) Demie Kurz toteaa niin sosiaalipolitiikan kuin väkivaltaa koskevan keskustelun saavan seuraamuksia käsitteellisistä valinnoista. Parisuhdeväkivallasta löytyy erityisesti englanniksi useita eri termejä, joissa on pieniä vivahde-eroja: *intimate partner*

violence viittaa läheisen kumppanin tekemää väkivaltaa, kun taas *domestic violence* viittaa enemmän perheeseen ja nimenomaan kotona vallitsevaan vaaraan. Yksi tutkimuskentän haaste onkin se, mitä termejä käytetään. Käsittelen näitä kysymyksiä tarkemmin seuraavassa luvussa 2.2. *Queer-naisten parisuhdeväkivallan tutkimuksen historiaa ja haasteita*.

Tässä tutkimuksessa käytän termiä parisuhdeväkivalta, sillä tutkimuksen kontekstina on nimenomaan parisuhde, eikä esimerkiksi kehen tahansa perheenjäsenen kohdistuva väkivalta, kuten perheväkivallassa. Intiiminä ja yhteiskunnallisesti ”tunnustettuna” instituutiona parisuhde luo väkivallalle erityislaatuisen kontekstin. Parisuhde voi olla hyvinkin moninainen: terminä se ei esimerkiksi rajaa osapuolten seksuaalisuutta tai sukupuolta eikä sitä, kuinka pitkä suhde on ollut. (Ronkainen 2017, 32.) Parisuhdeväkivalta pitää myös sisällään kaikki edellä mainitut väkivallan muodot eli fyysisen, henkisen, taloudellisen ja seksuaalisen väkivallan sekä digitaalisen väkivallan ja vainon.

2.2 Queer-naisten parisuhdeväkivallan tutkimuksen historiaa ja haasteita

Akateeminen ja julkinen keskustelu parisuhdeväkivallan ympärillä nousi 1960-luvulla feministiaktivistien ansiosta. Parisuhdeväkivalta miellettiin osaksi patriarkaattia ja naisten sortoa, jolloin siitä puhuttiin vain heteroseksuaalisessa kontekstissa. Siitä käytetyt termit heijastelivat ajankuvaa: *wife battering* kuvasi naisen uhrina ja väkivallan tapahtuvan avioliitossa. (Baker, Buick, Kim, Moniz & Nava 2013, 183–184.) Feministinen toisen aallon aktivismi rakentui vahvasti valkoisen, keskiluokkaisen ja heteroseksuaalisen naisen ympärille, jolloin muuhun kuin sukupuoleen liittyvä sorto ja risteävät kokemukset eivät saaneet jalansijaa keskustelussa (Holmes 2009, 80).

Schechterin mukaan feministilesbot nähtiin tärkeinä liittolaisina, mutta heidän keskinäisissä suhteissaan tapahtuvaa väkivaltaa ei nähty mahdollisena. Naisten romanttisiin suhteisiin liitettiin ihannoivia sävyjä, eikä naisten nähty olevan kykeneviä väkivaltaan. Toisaalta parisuhdeväkivaltaa selitettiin yleisesti miesten ylivallan ja maskuliinisuuteen liittyvän väkivallan avulla, jonka ei nähty liittyvän lesbosuhteisiin. (Ovesen 2021, 20.)

Keskustelu queer-suhteissa tapahtuvasta väkivallasta alkoi viritä 1980-luvulla erityisesti Isossa-Britanniassa, ja varhaiset tutkimukset käsittelivät juuri lesbosuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. (Hester & Donovan 2009, 161–162). Vaikka aiheen tärkeyteen on vuosikymmenien mittaan havahduttu enemmän, queer-parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus keskittyy edelleen

homoihin ja lesboihin ohittaen muiden queer-ryhmien kokemukset. (Calton, Cattaneo & Gebhard 2015, 587).

Tutkimuksen vähäisyyttä on selitetty osittain sillä, että queer-suhteissa tapahtuva väkivalta putoaa välitilaan. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan keskittynyt naisliike (*women's movement*) on painottanut miesten tekemää väkivaltaa, joka kohdistuu naisiin. Queer-yhteisö puolestaan on pelännyt yhteiskunnan homofobisia asenteita ja halunnut sen vuoksi vältellä aiheeseen tarttumista. Näin herääkin kysymys, kenellä on ”vastuu” queer-suhteissa tapahtuvasta väkivallasta puhumisesta. (Hester & Donovan 2009, 162; Ovesen 2021, 18.)

Queer-suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa käsittelevään tutkimukseen liittyy useita haasteita. Tutkimuksia on vaikea vertailla keskenään, koska käytetyt menetelmät ovat niin moninaisia, otannat hajanaisia ja toisaalta väkivaltaa määritellään niin eri tavoin (Hester & Donovan 2009, 162). Yksi haasteista koskeekin sitä, miten queeriyttä tutkimuksessa käsitellään ja määritellään. Verrattaessa queer-suhteissa ja heterosuhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa keskenään, kohdataan se ongelma, etteivät tutkimukset ole keskenään vertailukelpoisia, koska vain pieni osa tutkimuksia on sisältänyt niin heteroja kuin queer-ihmisiä (Messinger 2011). Queer-ihmisten määrää populaatiossa ei toisaalta sitäkään ole tutkittu, joten aiheesta on vaikeaa saada edustuksellista tietoa (Ovesen 2021, 27). Kun on tutkittu sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa, binaariseen sukupuoli- jaoteluun mahtumattomien queer-kokijoiden kokemukset ovat jääneet usein huomiotta (Everhart & Hunnicutt 2013, 68–69).

Aiempaan tutkimukseen osallistuneet on tutkimuksen puolesta saatettu lukita tiettyihin seksuaali- tai sukupuoli-identiteetteihin, jotka eivät salli liikkumavaraa (Kanuha 2013). Tutkimuksia on toisaalta voinut vaivata myös se, ettei queeriyttä ole huomioitu tarpeeksi. Seksuaalinen suuntautuminen ja partnerin sukupuoli eivät ole synonyymeja toisilleen, sillä esimerkiksi miehen kanssa elävä bi-nainen tai heterosuhteessa elävä transihminen voivat kohdata queer-identiteetille uniikkia väkivaltaa. (Baker ym. 2013, 184.) Juuri trans- ja bi-ihmisten onkin todettu olevan erityisen haavoittuvalle asemalle parisuhdeväkivallan osalta, minkä vuoksi on haitallista, että nämä ryhmät ovat liian usein jääneet tutkimuksissa vähälle huomiolle (Walters, Chen & Breiding 2013, 1).

Tutkimustuloksissa pitäisi myös huomioida queer-identiteettien stigmatisoitu asema yhteiskunnassa, mikä voi vaikuttaa tutkimukseen osallistuvan luottamukseen (Baker ym. 2013). Kokemastaan väkivallasta voi olla vaikeaa kertoa rehellisesti tai ollenkaan, jos ei pysty luottamaan siihen, että kokemukset kohdataan asiallisesti.

Toinen parisuhdeväkivallan tutkimista ja ymmärtämistä vaikeuttava haaste on keskustelu ja kiista väkivallasta, sen laadusta ja intensiteetistä (Kanuha 2013, 1176–1177). Michael P. Johnson on erotellut parisuhdeväkivallasta ”intiimin terrorin” muodon, jossa väkivalta voi olla pitkäkestoista uhkan tuntua tai vakavaa fyysistä väkivaltaa, jota tehdään ennen kaikkea kontrollin vuoksi. Hän on myös luokitellut tämän väkivallan tyyppin sukupuolittuneeksi, jossa mies useimmiten on tekijä ja nainen kokija. (Collins 2008, 141.) Toisaalta tutkimuksessa on noussut esiin valtasuhteiden ja väkivallan kompleksisuus esimerkiksi siten, että parisuhdeväkivalta voi olla ”kaksisuuntaista”, eli molemmat kumppanit käyttävät jossain määrin väkivaltaa (Cannon, Lauve-Moon & Buttell 2015), väkivallan kokija ”tappelee takaisin” tai suhteen alussa väkivallan kohteena ollut yksilö muuttuukin väkivallan tekijäksi samassa tai seuraavassa suhteessa (Ristock 2002, 69–70). Ristock (2002, 71) nostaa toisaalta esiin myös molemminpuolisen väkivallan termin ongelmallisuuden, sillä se asettaa samalle viivalle mahdollisesti toisistaan paljonkin eroavat valtasuhteet ja tarkoitusperät – väkivallalta puolustautuminen fyysisestikin ei automaattisesti tarkoita väkivallan molemminpuolisuutta.

1980-luvulta lähtien väkivaltatutkimus on painottunut kahteen eri lähestymistapaan. Ensimmäisessä lähestymistavassa painotetaan väkivallan sukupuolineutraaliutta, eikä tahdota tutkimuksessa korostettavan sukupuolten välisiä eroja väkivallan osalta. Toinen lähestymistapa on enemmän perintöä feministisestä liikkeestä ja tahtoo korostaa väkivallan sukupuolistuneisuutta ja sen painottumista naisiin. (Husso 2003, 41.) Lähestymistapojen välillä on konflikti, joka on osittain johtanut siihen, että parisuhdeväkivaltaa on feministisessä tutkimuksessakin tutkittu ja selitetty melko kaavamaisilla tavoilla. Väkivaltaa on nähty pääasiassa heteronormatiivisessa kontekstissa, jossa mies on aina tekijä ja nainen aina kohde. (Ovesen 2021, 20.) Jopa parisuhdeväkivaltaa koskeva termistö ja kielenkäyttö on sukupuolittunutta ja heteronormatiivista (Barnes 2010).

Tämä aiheuttaa kolmannen haasteen väkivallan tutkimukselle. Donovan ja Hester (2010, 281) kuvaavat tätä *tarinana*, jota toistamalla on saavutettu suuria rajapyykkejä naisiin kohdistuvan väkivallan osalta, mutta jonka myötä on jäänyt huomiotta ryhmiä, jotka eivät tarinan tyyppilliseen kaareen mahdu. Esimerkiksi naisten tekemän ja naisiin kohdistaman väkivallan tutkimista on epäröity siksi, ettei se sovi niin näkemykseen väkivallasta miehisenä ongelmana (Ovesen 2021, 22). Vaikka parisuhdeväkivallasta nykyään julkisesti pyritään puhumaan sukupuolineutraalimmin termein, ei teoreettinen muutos ole vielä yltänyt käytännön tasolle. Lähes poikkeuksetta parisuhdeväkivaltaa kohdanneille suunnatut palvelut on tarkoitettu

heteroille ja cis-naisille, siinä missä queer-ihmisille suunnatut palvelut ovat vielä lapsenkengissään. (Donovan & Barnes 2020, 557.)

Feminististä tutkimusta on tärkeää tehdä intersektionaalisuus huomioiden; se, että naiset voivat olla esimerkiksi luokan, rodun, seksuaalisuuden tai vammaisuuden/vammattomuuden perusteella hyvin erilaisissa asemissa, mutta jakaa jossain määrin samoja sukupuoleen perustuvan sorron kokemuksia (Hester, Kelly & Radford 1996, 9). Kuinka voitaisiin yhtä aikaa huomioida se, että miehet ovat tekijöinä ja naiset kohteina yliedustettuina parisuhdeväkivallassa, ja se, että parisuhdeväkivaltaa tapahtuu myös ”heteronormatiivisen sukupuolitetun tarinan” ulkopuolella? Yhdeksi mahdollisuudeksi on tarjottu joustavampaa ja liukuvampaa käsitystä vallasta ja sen tutkimista suhdedynamiikoissa (Sanger & Lynch 2018; Cannon, Lauve-Moon & Buttell 2015).

1960–70-luvuilta alkaen parisuhdeväkivaltaa esille nostaneet feministiaktivistit ja -tutkijat ovat alkaneet viime vuosikymmeninä nähdä työnsä hedelmiä, kun aiheeseen on tartuttu sen vaatimalla vakavuudella. Väkivaltaa kohdanneiden kokemuksia kuullaan, ilmiön ympärille syntyneitä tabuja rikotaan, tekijöitä asetetaan vastuuseen ja väkivallan sukupuolittuneisuudesta vallitsee laajempi ymmärrys. (Donovan & Hester 2010, 280.) Tutkimus ei kuitenkaan ole edelleenkään vailla haasteita, erityisesti kun tutkitaan marginalisoituja ryhmiä ja heidän kokemuksiaan parisuhdeväkivallasta ja avun hakemisesta. Tutkimuksissa ilmenee tarve laajemmalle ja yhteneväisemmälle tutkimukselle sekä ymmärrykselle väkivallasta ja sen muodoista. Parisuhdeväkivaltaa tulisi ilmiönä kyetä tarkastelemaan monitahoisesti lukittautumatta niin ”tyypillisiin” väkivallan muotoihin kuin dynamiikkoihinkaan. Heterosuhteissa tapahtuvaa sukupuolittunutta väkivaltaa on syytä tutkia ja nostaa esille, mutta intersektionalisempi ote parisuhdeväkivaltaan ei voi olla pelkkä sivujuonne näissä tutkimuksissa (kts. Baker ym. 2013, 184).

2.3 Queer-naissuhteissa tapahtuva väkivalta – tuttua ja uniikkia

Parisuhdeväkivalta itsessäänkin on aliraportoitu rikos, joten sen tarkkaa yleisyyttä on haasteellista selvittää. Yhtä tai vielä haasteellisemmaksi on osoittautunut queer-suhteissa tapahtuvan väkivallan tarkan määrän selvittäminen. Tarkkojen määrien puutteesta huolimatta ongelman on huomattu koskevan useita ihmisiä ja vaativan siksi laajempaa huomiota (Donovan, Hester, Holmes & McCarry 2006, 7). Useissa tutkimuksissa viitataan siihen, että väkivallan määrä olisi samaa luokkaa tai mahdollisesti jopa suurempi kuin heterosuhteissa (kts.

esim. Walters, Chen & Breiding 2013; Cannon, Lauve & Buttell 2015; Hester & Donovan 2009; Walters 2011, 252).

Kohdatulla väkivallalla on kuitenkin jossain määrin tekemistä queer-identiteetin kanssa, sillä jotkut ryhmät queer-yhteisön sisällä ovat väkivallalle haavoittuvaisempia kuin toiset. Yhdysvalloissa tehdyssä laajassa parisuhdeväkivaltaa kartoittavassa tutkimuksessa bi-naisten huomattiin kohdanneen parisuhdeväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa enemmän kuin heteronaisten ja lesbojen (Walters ym. 2013). Koska tutkimuksissa on usein huomioitu puutteellisesti erilaiset identiteetit (biseksuaalisuutta ei välttämättä lainkaan erotella homoseksuaalisuudesta) ja väkivaltaisten kumppaneiden sukupuoli, löytyy tutkimuksista ristiriitaista tietoa siitä, kohtaavatko bi-ihmiset useammin väkivaltaa samaa vai eri sukupuolta olevien kumppanien toimesta (kts. Baker ym. 2013, 189). Bi-ihmisten suurta haavoittuvuutta on spekuloitu tutkimuksessa biseksuaalisuuteen liittyvillä negatiivisilla stereotyyppioilla (Balsam & Szymanski 2005, 260), joita voi ilmetä niin hetero- kuin queer-kumppaneilla.

Äärimmäisen haavoittuvassa asemassa ovat sukupuolivähemmistöön kuuluvat, joiden yhteiskunnalliset oikeudet edelleen laahaavat perässä verrattuna seksuaalivähemmistöihinkin. Yhtä aikaa molempiin vähemmistöihin kuuluvat ovat tietenkin vielä suuremmassa riskissä. Vähäisestä tutkimuksesta huolimatta trans-yhteisöön kuuluvien on todettu olevan cis-ihmisiin verrattuna suuremmassa riskissä kohdata parisuhdeväkivaltaa. Tutkimuksissa on harvemmin huomioitu muunsukupuolisuutta, mutta fyysisen parisuhdeväkivallan kokemuksessa binaaristen ja ei-binaaristen transihmisten välillä ei ole huomattu merkittävää eroa. (Peitzmeier, Malik, Kattari, Marrow, Stephenson, Agenor & Reisner 2020, 7, 9.)

Lesbojen ja homojen osalta kokemukset parisuhdeväkivallasta ovat melko samoissa määrissä kuin heterosuhteissa olevien naisten kokemukset (Donovan ym. 2006, 2). Laajoissa Yhdysvalloissa toteutetuissa tutkimuksissa 43,8 % lesboista oli kohdannut parisuhdeväkivaltaa verrattuna 35,5 % heteronaisista (Breiding, Chen & Black 2014).

Parisuhdeväkivallan tutkimuksessa on pyritty tavoittamaan sellaisia tekijöitä, jotka lisäävät todennäköisyyttä parisuhdeväkivallan tekemiseen tai kokemiseen. Löydetyt tekijät voivat olla niin yksilöllisiä, parisuhteeseen liittyviä kuin rakenteellisiakin. Tällaisiksi tekijöiksi on voitu eritellä esimerkiksi matalampi sosioekonominen asema, stressaavat elämäntilanteet, konfliktierkät parisuhteet, lapsuudessa koettu väkivalta, jäykät sukupuoliroolit ja sukupuolten välinen eriarvoisuus. Näiden tekijöiden ja parisuhdeväkivallan tekemisen tai kokemisen mahdollista yhteyttä ei pidä nähdä itsestään selvänä, sillä nämä tekijät eivät ennusta väkivaltaa,

eikä niitä välttämättä esiinny kaikissa väkivaltaisissa suhteissa. (Moreira & Pinto da Costa 2020, 1–3.)

Queer-parisuhteiden osalta edellä mainituista tekijöistä on tarkasteltu erityisesti päihteiden käyttöä, lapsuudessa koettua väkivaltaa sekä jäykkiä sukupuolirooleja. Muun muassa päihteiden käyttö sekä lapsuudessa koettu väkivalta nousivat McDonalidin (2012) pienessä kvalitatiivisessa tutkimuksessa tekijöiksi niin väkivallan tekemisen kuin kokemisen taustalla. Useissa tutkimuksissa väkivallan kokemiseen on nähty johtaneen erityisesti ensimmäisessä queer-parisuhteessa oleminen sekä kokemattomuus queer-yhteisöstä ja queer-suhteista (Ristock 2002, 20; Kanuha 2013, 1183–1184; Donovan ym. 2006, 13–14).

Monet parisuhdeväkivaltaa selittämään pyrkivät teoriat keskittyvät asetelmaan, jossa tekijänä on mies ja kokijana nainen. Parisuhdeväkivaltaa queer-suhteissa on pitänyt tarkastella erilaisista näkökulmista, joissa on hyödynnetty erityisesti valtaan liittyvää teoriaa sekä vähemmistöstressiteoriaa. Queer-parisuhdeväkivaltaa onkin pyritty selittämään esimerkiksi vallan puutteeseen liittyvällä teorialla (*disempowerment theory*), jonka mukaan ihmiset pyrkivät hakemaan itseltään puuttuvaa vallan tunnetta esimerkiksi väkivallan avulla (Harden, McAllister, Spencer & Stith. 2022, 303–304).

Yleisempi selitykseen pyrkivä teoria on ollut vähemmistöstressi, jossa nähdään stigmatisoituun vähemmistöryhmään kuulumisen ja syrjinnän kohtaamisen aiheuttavan stressiä, joka voi johtaa parisuhdeväkivallan tekemiseen, kokemiseen tai sen peittelyyn (Balsam & Szymanski 2005, 259). Teoriasta on kuitenkin ristiriitaisia tuloksia, eikä suoria johtopäätöksiä voida vetää. Donovan ja Barnes (2020, 555) ovat myös kritisoineet teoriaa uusliberaalista lähestymistavasta, jossa keskitytään ilmiöön yksilölähtöisesti ja sukupuoli- sekä seksuaalivähemmistöjen syrjinnän seurauksia psykopatologisoiden.

Aiemmassa parisuhdeväkivaltaa käsittelevässä luvussa kävin läpi lyhyesti parisuhdeväkivaltaan liittyviä muotoja. Niin cis-hetero- kuin queer-suhteissakin ilmenee fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista ja digitaalista väkivaltaa sekä vainoamista. Monissa empiirisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että kaikista yleisin väkivallan muoto niin cis-hetero- kuin queer-suhteissa on henkinen väkivalta ja kontrollointi (Messinger 2011, 2229). Henkistä väkivaltaa ei kuitenkaan tunnisteta väkivallaksi yhtä herkästi kuin fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa (Hester & Donovan 2009, 170). Niin Renzetti (1992) kuin Ristock (2002) ovat huomanneet laajoissa lesbonaisten kohtaamaa parisuhdeväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissaan henkisen (emotionaalisen) väkivallan olevan yleisin naisten kohtaama

väkivallan muoto. Henkinen väkivalta queer-parisuhteissa voi olla hyvin samanlaista kuin heterosuhteissa: kontrollointia, mustasukkaisuutta, manipulaatiota, uhkailua, valehtelua ja syyttelyä. (Ristock 2002, 46–47.) Yhtenä henkisen väkivallan muotona tekijä voi pyrkiä pitämään väkivallan kokijan eristettynä tämän läheisistä (Ristock 2002, 46) tai queer-yhteisön jäsenistä ja palveluista (Donovan ym. 2006, 15). Toisinaan henkisestä väkivallasta erotellaan verbaalinen väkivalta, mutta ne voidaan nähdä myös yhdessä kategoriassa sellaisena väkivaltana, joka ei jätä päällepäin näkyviä jälkiä.

Fyysinen väkivalta on myös laaja kategoria, joka voi pitää sisällään myös käytöstä, joka ei kohdistu suoraan kohteeseen. Väkivalta voi olla esimerkiksi kumppanin tai yhteisten tavaroiden tuhoamista tai tämän fyysiseen koskemattomuuteen kajoamista. Väkivalta voi vakavuudeltaan vaihdella läpsimisestä ja tönimisestä aseella uhkailuun tai tappoon pyrkivään kuristamiseen. Kaikki fyysinen väkivalta on tuomittavaa ja väkivalta saattaa suhteen aikana eskaloitua ja tihentyä, eikä siis ”vähemmän vahingoittavaa väkivaltaa” kuten läpsimistä tule pitää vähäpätöisenä. (Ristock 2002, 47.)

Yleisesti parisuhteissa ilmenee seksuaalista väkivaltaa vähemmän kuin fyysistä (Messinger 2011, 2229). Tätä olisi kuitenkin syytä tutkia tarkemmin, sillä tutkimuksissa queer-ihmiset eivät välttämättä tunnista tai myönnä kohtaamaansa seksuaalista väkivaltaa (Donovan ym. 2006, 10) tai kokevat aiheesta puhumisen vaikeaksi ja häpeälliseksi (Ristock 2002, 48). Monella voi olla harhakäsityksiä siitä, että vain mies voi tehdä seksuaalista väkivaltaa, nainen voi olla vain sen kohteena tai ainoastaan penetraatio määritellään väkivallaksi (Giorgio 2002, 1249). Seksuaalisen väkivallan kategoria on laajempi kuin pakotettu penetraatio. Esimerkiksi Ristock (2002, 48) erittelee tutkimuksensa aineistosta kolme eri seksuaalisen väkivallan kategoriaa, joista hänen haastattelemansa queer-naiset olivat kertoneet: seksiin pakottaminen tai raiskaaminen, seksiin painostaminen ja emotionaalinen seksuaalinen väkivalta, jossa tekijä esimerkiksi nöyryyttää tai halventaa väkivallan kohdetta seksuaalisessa kontekstissa.

Queer-suhteissa tapahtuva väkivalta pitää sisällään siis samoja piirteitä kuin cis-heterosuhteissakin. Toisaalta parisuhdeväkivalta saattaa ilmetä sellaisilla tavoilla, joita cis-heterosuhteissa ei aivan samassa muodossa löydy. Monessa tutkimuksessa spesifinä väkivallan muotona queer-suhteissa on noussut esiin kumppanin identiteetin paljastaminen (*outing*) tai sillä uhkaaminen. Koska queer-identiteetit ja -suhteet ovat yhteiskunnassa yhä stigmatisoituja, on taktiikka usein toimiva: tekijä saa varmuuden siitä, ettei joudu vastuuseen teoistaan, kun kumppani ei kerro kokemuksistaan. (Kanuha 2013, 1181.) Toisaalta paljastamisen uhka voi

kohdistua kumppaniin, joka tahtosi lähteä väkivaltaisesta suhteesta (Messinger 2011, 2230), jolloin lähtö voi tuntua vielä vaikeammalta. Väkivallan tekijä voi myös kontrolloida kumppania sillä, että on itse kaapissa tai ei tahdo muiden tietävän suhteesta (Donovan ym. 2006, 15).

Toinen uniikki muoto on väkivallan kohteen queer-identiteetin kyseenalaistaminen, kritisoiminen, kontrollointi tai valvominen. Väkivallan tekijä saattaa esimerkiksi syyttää väkivallan kohdetta siitä, ettei tämä ole ”oikea lesbo”. (Donovan ym. 2006, 15.) Transihmiset saattavat kohdata kumppaninsa taholta lisäksi trans-identiteettiin liittyvän stigman hyväksikäyttöä sekä väärinsukupuolittamista (Peitzmeier ym. 2020, 2).

Parisuhdeväkivaltaa kohdanneet queer-ihmiset ovat itse todenneet suurimman eron hetero- ja queer-suhteissa tapahtuvassa väkivallassa olevan suhtautumisessa siihen. He ovat kokeneet queer-suhteissa tapahtuvan väkivallan olevan vähemmän tunnistettua ja piilotetumpaa, mikä näkyy myös queer-ihmisille suunnatuissa palveluissa. (Donovan ym. 2006, 12.) Tämä eristää väkivaltaa kohtaavia queer-ihmisiä niin palveluista kuin ympärillä olevista queereista tai heteroista, jotka voivat suhtautua kertomuksiin epäluuloisesti tai vähätellen (Ristock 2002, 8).

Giorgion (2002) mukaan monet lesbot heterojen tavoin vastaavat väkivaltaan puolustautumalla, minkä seurauksena väkivaltaa saatetaan pitää molemminpuolisena tai väkivallan kokijat luulevat itse olevansa tekijöitä. Tämä yhdistettynä siihen, kuinka vähän lesbosuhteissa tapahtuvasta väkivallasta yleisesti puhutaan ja kuinka naisten ei ajatella olevan kykeneviä väkivaltaan, vaikeuttaa entisestään parisuhdeväkivallan tunnistamista.

Isoksi eroksi hetero- ja queer-suhteissa näyttäisivät muodostuvan myös avunhakemisen piirteet. Queer-suhteissa väkivaltaa kohtaavat nojautuvat tyypillisesti vähemmän poliisiin tai muuhun ammattiapuun kuin cis-heterot (Donovan ym. 2006, 11).

Niin queer-suhteisiin ja -identiteettiin kuin parisuhdeväkivallan kohtaamiseen liittyy stigman ja häpeän kokemuksia. Stigma voi liittyä suoriin negatiivisiin kohtaamisiin, mutta sen kokemiseen vaikuttavat myös hienovaraisemmat vihjeet ympäröivästä maailmasta. Yhdessä mutta myös erikseen toimiessaan stigmat voivat vaikuttaa siihen, kuinka yksilö suhtautuu kohtaamaansa väkivaltaan. Pelko stigmatisoidun identiteetin paljastumisesta, hylätyksi tai torjutuksi tulemisesta tai häpeä voivat saada ihmisen vaikenemaan ja olemaan hakematta apua. (Calton, Cattaneo & Gebhard 2016, 590.) Stigman kokemus queeriydestä voi johtaa myös siihen, ettei yksilö odota parisuhteelta paljoo ja sen seurauksena sietää tai normalisoi väkivaltaista käytöstä (Donovan & Barnes 2020, 563). Stigma ei tietenkään vaikuta pelkästään vähemmistön

edustajassa itsessään. Homo- tai transfobia ja cis-heteroseksismi voivat toimia palveluissa niin, että apua pyytäviltä queer-ihmisiltä evätään heidän tarvitsemansa apu. (Calton, Cattaneo & Gebhard 2016, 591.)

Queer-suhteita ja erityisesti samaa sukupuolta olevien suhteita ei tulisi yrittää pakottaa samoihin muotteihin ja kaavoihin kuin cis-hetero-suhteita. Queer-yhteisöön kuulumisen tai yhden saman identiteetin omaaminen ei poista sitä, että väkivaltaa kohtaavat ja tekevät ovat yksilöitä, joihin vaikuttavat lukuisat muut ominaisuudet sukupuoli-identiteetin tai seksuaalisuuden ohella (kts. Peitzmeier ym. 2020, 11). Valli Kalei Kanuha (2013) toteaa, että vaikka queer-naisten parisuhdeväkivaltaa käsittelevä tutkimus on löytänyt samoja piirteitä kuin heterosuhteista, queer-naisten ja heidän suhteidensa erilaisia risteämiskohtia ja eroja ymmärretään yhä huonosti. Tämä vaatisi perehtyneempää tutkimusta, joka ei joko pyrkisi osoittamaan queer-ihmisten olevan ”puhtoisempia” kuin cis-heterojen tai ”yhtä pahoja” kuin cis-heterojen.

3 Queer-naissuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan liittyviä puhetapoja

3.1 Sosiaalinen sukupuoli

Ruumiillisen kontekstinsa lisäksi sukupuoli on sosiaalinen ja kulttuurinen ilmiö, jonka kautta havainnoimme ympäröivää maailmaa. Havainnointi ei kuitenkaan tapahdu passiivisessa tyhjiössä, vaan aika ja paikka vaikuttavat käsityksemme sukupuolesta. Sukupuolen käsityksiä tuotetaan, toistetaan ja niistä kamppaillaan jatkuvasti. (Rossi 2015, 21–23.)

Myös sukupuolta itseään *tehdään*. Butler nosti keskustelun sukupuolesta uudelle tasolle 1990-luvulla käsitteellään sen performatiivisuudesta. Hänen mukaansa sukupuolta tehdään toistamalla niitä eleitä ja tapoja, jotka mielletään kulttuurissa sukupuolittuneiksi. Vaikka Butlerin mukaan performatiivisuudessa on olennaista esitysten toistaminen, on sukupuolta mahdollista myös haastaa ja tehdä toisin irtautumalla performatiivisuudesta. (Rossi 2015, 26–27.)

Sukupuolta tyyppillisesti länsimaissa hahmotetaan hierarkkisten vastakkainasettelujen kautta, kuten mies/nainen tai maskuliininen/feminiininen. Näihin kahtiajakoihin liitetään muitakin vastinpareja sukupuolia kuvaamaan: esimerkiksi kulttuuri/luonto, dominanssi/alistuminen tai aktiivisuus/passiivisuus. (Rossi 2015, 23.)

Maskuliinisuus ei ole kiveen kirjoitettua. Se on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakennettu ilmiö, jonka määritelmät ovat lukuisia ja riippuvat ajasta, paikasta, kulttuurista sekä yhteisöstä. (Connell 1995, 68.) Maskuliinisuus liitetään kuitenkin perinteisesti länsimaisessa hetero- ja cis-normatiivisessa kulttuurissa miehiin ja siihen asetetaan odotuksia tietyistä ominaisuuksista, kuten dominanssista, aggressiosta, ankaruudesta, loogisuudesta ja suojelevuudesta. ”Hyvä mies” ei esimerkiksi lyö naisia (Jokinen 2017, 47), mutta voi puolustaa naisia väkivallan keinoin. Binaarilogiikan mukaisesti feminiinisyys on maskuliinisuudelle vastakohtaista ja pitää siis sisällään hoivaa, passiivisuutta ja alistumista. Feminiinisyys ja sen kautta naiset nähdään ei-väkivaltaisina. Näitä rooleja ylläpidetään ja vahvistetaan kulttuurissamme niin paljon, että niitä usein sosiaalisten konstruktioiden sijaan pidetään biologisina ominaisuuksina. (Hassouneh & Glass 2008, 311.) Rita Liljeström on kuitenkin todennut *Sukupuolten roolit* -kokoelmassa, etteivät sukupuoliroolit kerro biologisista ominaisuuksista vaan siitä, millaisia jaotteluja kulttuurimme tekee sukupuolten välille ja millaisia sosiaalisia seurauksia niillä on (Rossi 2015, 26).

Kulttuurissa on myös standardeja, joita ymmärretään sukupuolittuneesti. Tietyille sukupuolelle sallitaan tiedostamattomasti tietynlaista käytöstä tai vähintään sitä on totuttu näkemään kulttuurissa enemmän. Esimerkiksi tyypillisempi on kuva miehestä, joka tappaa uskottoman vaimonsa tai tämän rakastajan, kuin päinvastaisesta skenaariosta. Yksilölle asetetut odotukset tai hyväksytyt käytös eivät siis riipu satunnaisista tekijöistä vaan voivat vaihdella paljonkin riippuen sukupuolesta. (Baker ym. 2013, 188.) Esimerkin kumppaninsa tappavasta miehestä voidaan nähdä kytkeytyvän myös luvussa 2.2. *Queer-naisten parisuhdeväkivallan tutkimuksen historiaa ja haasteita* mainitsemaani tyypillisen parisuhdeväkivallan tarinaan. Standardit ja roolit voivat riippua paitsi sukupuolesta myös parisuhteen tyypistä, esimerkiksi heteronormista: yhtä yllättävä muutos parisuhdeväkivallan tyypilliseen tarinaan on niin miehensä tappava väkivaltainen vaimo kuin vaimonsa tappava vaimokin.

Maskuliinisuus, androgyynisuus ja butchius ovat historiallisestikin tärkeä osa queer-naisten yhteisöä ja kulttuuria, vaikka eivät kosketa kaikkia queer-naisia. Butchius voidaan nähdä identiteettinä tai ilmaisuna, joka voi liittyä sukupuoleen ja sen maskuliiniseen ilmaisuun. Toisaalta osa butcheista ei tahdo mieltää ilmaisuaan tai käytöstään maskuliiniseksi. (Mackay 2019; Hiestand & Levitt 2005.) Butchius on siis niin yhteisössä kuin akateemisessa tutkimuksessa queerin tavoin kimurantti ja kirjava termi. Tässä tutkimuksessa näen sen kuitenkin ei-miesten maskuliinisuutena, joka voi liittyä niin identiteettiin kuin itsensä ilmaisuun.

Butchiutta on lesboyhteisön sisällä eri aikakausina kritisoitu heteronormatiivisen ja patriarkaalisen identiteetin sekä suhdedynamiikan toisintamisesta, sillä historiallisesti butchien usein nähtiin ja odotettiin pariutuvan ”vastakkaisen” feminiinisen identiteetin omaavien femmejen kanssa. Butch/femme-dynamiikkaa ei kuitenkaan voi pelkistää tähän näkökulmaan, vaan se on pitänyt sisällään lesbojen näkyväksi tulemistä, vastarintaa ja eroottisia elementtejä (Lapovsky Kennedy & Davis 2014). Butchiuden määritelmä on myös laajentunut vuosikymmenien mittaan ja saanut vaikutteita feministisestä ja sukupuolentutkimuksellisesta tiedosta (Hiestand & Levitt 2005, 63). Butchiuden voidaankin näkökulmasta riippuen nähdä haastavan heteronormia ja maskuliinisuuteen liitettyjä stereotyyppioita ja rooleja.

Sukupuoliin liitettävät ominaisuudet, roolit ja stereotyypit vaikuttavat siihen, kuinka maailmaa havainnoimme ja sanoitamme. Sukupuoli ja sen jäsentämisen tavat liittyvät olennaisesti niin hetero- kuin queer-suhteissa tapahtuvasta väkivallasta käytyyn keskusteluun. Esimerkiksi Wood nostaa esiin sen, millä tavoin naiset perustelevat miesten väkivaltaa normalisoiden

miesten ”kontrolloivia ja hallitsevia ominaisuuksia” ja naisten ”alistuvia ominaisuuksia” (Sanger & Lynch 2018, 202). Queer-suhteet haastavat sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normeja, joiden kautta maailman ilmiöitä – myös parisuhdeväkivaltaa – on pitkään tutkittu. Toisaalta queer-suhteet ja -identiteetit eivät suinkaan ole immuuneja kulttuurisille ja sosiaalisille sukupuolen jäsenyksille. Sangerin ja Lynchin (2018) eteläafrikkalaisiin queer-naisten yhteisöihin sijoittuneessa tutkimuksessa haastatellut queer-naiset liittivät parisuhdeväkivallan tuttuihin sosiaalisiin normeihin, mikä auttoi heitä normalisoimaan sitä. He saattoivat esimerkiksi mieltää parisuhdeväkivallan ”välittäväksi huolenpidoksi” tai asettaa oman queer-parisuhteensa heteronormatiiviseen malliin, jossa nainen ei saa nousta miestänsä vastaan. Merlisiin ja Linvillen (2006, 108) tutkimuksessa haastateltava puolestaan vertasi osaa ”poikkeavista” butch/femme-yhteisöistä joihinkin heteroihin siinä mielessä, että he pitävät läpsimisen ja tönimisen kaltaista väkivaltaa legitiiminä. Tutkimuksessa ei tosin käy ilmi, minkä suuntaista väkivalta on ollut.

Käsitystä parisuhdeväkivallasta on pitkään leimannut heteronormatiivinen ja sukupuolittunut näkemys. Väkivallan tekijän ja väkivallan kohteen roolit ovat hyvin kapeita ja sementtiin valettuja. Parisuhdeväkivalta tapahtuu heterosuhteessa, jossa useimmiten mies on tekijä ja nainen kohde. Myös queer-linssien läpi tehdyissä tutkimuksissa tätä mallia on hyödynnetty yrittämällä tutkia, kytkeytykö queer-suhteissa maskuliinisuus väkivallan tekemiseen ja feminiinisyys väkivallan kokemiseen. Joissakin homomiesten suhteita käsittelevissä tutkimuksissa heteronormatiivinen, sukupuolittunut parisuhdedynamiikka vaikutti suhteen väkivaltaisuuteen. Näissä tutkimuksissa maskuliinisempi kumppani pystyttiin liittämään väkivaltaan ja kontrollointiin, joskaan sukupuolenilmaisu ei ole ollut ainoa parisuhteen valtatasapainoon vaikuttava tekijä. Turhan suoraviivaisia tulkintoja maskuliinisuuden ja väkivallan yhteydestä homosuhteissa ei siis kannata tehdä. (Sanger & Lynch 2018, 202.) Queer-naisten suhteissa maskuliinisuuden ja väkivaltaisuuden suhdetta on pääasiassa vain oletettu. Tutkimukset ovatkin alkaneet haastaa tätä näkökulmaa. Balsamin ja Szymanskin (2005, 265–266) tutkimuksessa ei löydetty korrelaatiota butch/femme-identiteetin ja väkivallan tekemisen tai kokemisen välillä. Tutkimustulokseen haluttiin kuitenkin suhtautua varauksella, sillä identiteettiä tutkittiin tutkimuksessa varsin suppeasti.

Sekä Kanuhan (2013) että Merlisiin ja Linvillen (2006) kvalitatiivisissa tutkimuksissa on sen sijaan noussut esiin haastateltavien kokemus siitä, että femmet ovat butcheja todennäköisemmin kontrolloivampia ja väkivaltaisempia. Butchiuteen liitettävien ominaisuuksien – suojelevuuden, dominanssin, kunnioituksen – vuoksi väkivallasta kertominen

ja avun hakeminen nähdään vaikeana. (Kts. myös Ristock 2002, 46.) Tutkimusten kvalitatiivisen luonteen vuoksi ne eivät tarjoa yleistettävää tietoa tai статистиikkaa, eikä se ole niiden tarkoituksaan. Ristiriita noiden kokemusten sekä väkivaltaisuuden ja maskuliinisuuden yksioikoisen suhteen olettamisen välillä kuitenkin kuvastaa sitä, kuinka puutteellisesti maskuliinisuutta ja intiimisuhteissa ilmeneviä valtasapainoja kulttuurissamme ymmärretään (Kanuha 2013, 1191).

Kulttuurissa feminiinisyys liitetään tyypillisesti naiseuteen ja feminiinisuuden diskurssi puolestaan koostuu maskuliinisuuden ”vastakohtaisista” ominaisuuksista eli hoivasta, passiivisuudesta ja epäaggressiivisuudesta (Irwin 2006, 36). Naiseuteen liitetäänkin näiden ominaisuuksien kautta useita oletuksia, jotka vaikuttavat queer-naisten suhteissa tapahtuvan väkivallan tulkintaan. Hassounehin ja Glassin (2008) tutkimuksessa eritellään kaksi naiseuteen liittyvää stereotyyppiä, jotka estävät ilmiön tosissaan ottamisen. Ensimmäinen näistä on ”tytöt eivät lyö tyttöjä” -diskurssi, jonka mukaisesti naiset sisäsyntyisesti ovat kykenemättömiä käyttämään väkivaltaa. Toinen taas on ”kissatappelu”-diskurssi, jossa naisten tekemää väkivaltaa ei nähdä vakavana tai oikeasti haavoittavana, sillä naiset eivät tee väkivaltaa eivätkä myöskään ole tarpeeksi vahvoja satuttaakseen. Väkivallan tuomitsevuudesta ja vakavuudesta ei kerro se, millaisia jälkiä se kokijaan jättää. Argumentti naisten väkivallan vähäisestä fyysisestä haavoittuvuudesta on myös virheellinen, sillä esimerkiksi Ristockin (2002, 47) tutkimuksessa 102:sta queer-naisesta 19 oli vakavan parisuhdeväkivallan seurauksena saanut mustelmia, murtumia, päävammoja ja veitseniskuja.

Naiseuden muotti on äärimmäisen kapea. Muotin rikkominen voi johtaa naiseuden ”menettämiseen” tai kyseenalaistamiseen. Renzettin mukaan väkivaltaisten naisten nähdään ”käyttäytyvän kuin miehet”, eli heidän käytöstään verrataan miehille asetettuihin käytösnormeihin (Merlis & Linville 2006, 99). Myös Sangerin ja Lynchin (2018, 208) tutkimuksessa butchit itse liittivät väkivaltaisen käytöksen maskuliinisuuteen ja butchiuteen. Jos he tiesivät feminiinisen naisen käyttävän väkivaltaa, tämän kuvattiin ”käyttäytyvän kuin butch”. Naiset, eritoten feminiiniset, eivät ole väkivaltaisia – se on luonnotonta ja sotii naiseuteen liitettäviä kulttuurisesti hyväksytyjä ominaisuuksia vastaan.

Ulkopuoliset tekevät tulkintoja sukupuolesta tai suhdedynamiikoista. Väkivaltaisessa tilanteessa tämä saattaa toimia väkivaltaa kokevaa vastaan tai olla jopa seikka, jota väkivallan tekijä käyttää tietoisesti hyväkseen. Hassounehin ja Glassin (2008, 321–322) tutkimuksessa nousi esiin diskurssi ”feminiinisen uhrin esittämisestä”, jonka mukaisesti väkivallan tekijä

käyttää stereotypioita feminiinisyydestä hyväkseen esimerkiksi poliisien edessä. Poliisi voi tulkita butchin tai isokokoisemman osapuolen automaattisesti tekijäksi. Maskuliiniseksi tai butchiksi lukeutuminen ei aina välttämättä ole kiinni yksilön omasta identiteetistä, vaan rooli voidaan määritellä hänelle ulkoapäin. Esimerkiksi rodullistettu henkilö voidaan tulkita helpommin maskuliiniseksi ja sitä kautta väkivaltaiseksi (Giorgio 2002, 1243).

Sukupuolen on huomattu vaikuttavan myös siihen, kuinka väkivaltaan suhtaudutaan ja millaisena se nähdään. Miehen naiseen kohdistama väkivalta nähdään vakavampana ja interventiota ansaitsevana. Naispuolisten väkivaltaa kohtaavien näkeminen haavoittuvaisempina ja miestekijöiden näkeminen uhkaavampina kytkeytyy tiiviisti sukupuolistereotypioihin, joiden mukaisesti heikompi naisia täytyy suojella ja voimakkaiden miesten taas nähdään voivan todennäköisemmin vahingoittaa kumppaneitaan. Toisaalta tutkimuksessa on nähty asenteisiin vaikuttavan tekijän olevan enemmän väkivallan kohteen sukupuoli kuin tämän seksuaalisuus. Viitteitä ei siis ole siitä, että homo- tai lesbosuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei pidettäisi huolestuttavana. (Seelau & Seelau 2005, 369–370.)

Queer-suhteissa tapahtuvasta parisuhdeväkivallasta puhuttaessa tasapainoillaan jatkuvasti hyvin kapealla laudalla. Toisaalta on tärkeää huomioida se, ettei maskuliinisuus ole yhtä kuin väkivaltaisuus – tai toisinpäin. Toisaalta väkivallan sukupuolittuneisuutta ja miesten suurta osuutta niin väkivallan tekijöissä kuin kokijoissa ei tule väheksyä, sillä siitä on näyttöä (kts. Ronkainen 2017, 29; Jokinen 2017, 36).

Ristock (2002, 5–7) nostaa myös esiin sen, kuinka queer-suhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa on käytetty hyväkseen antifeministisissä tarkoituksissa. Tässä yhteydessä väkivaltaiset queer-naiset ovat vain ase sen todistaakseen, että naiset ovat ”yhtä pahoja kuin miehet”. Tämän retoriikan taustalla ei ole todellinen kiinnostus monimutkaisesta ja laajasta analyysistä, joka huomioisi sukupuolen lisäksi muitakin tekijöitä parisuhdeväkivallan taustalla. Tarkoituksena on vain pyrkiä häivyttämään sukupuolen vaikutus parisuhdeväkivallasta. Tähän ansaan ei siis tule horjahtaa aiheesta keskusteltaessa ja sitä tutkiessa.

Tutkimuksen valossa on selvää, että sukupuoli ja väkivalta kytkeytyvät toisiinsa olennaisesti, eikä parisuhdeväkivallan sukupuolittunutta ulottuvuutta tule kiistää tai poistaa. Sukupuolittuneisuutta tulisi kuitenkin tarkastella muustakin kuin miestekijöiden ja naiskokijöiden näkökulmasta. Valta ei myöskään sukupuolten sisällä ole jakaantunut tasaisesti (Niemi, Kainulainen & Honkatukia 2017, 13), vaan esimerkiksi tietynlaista hegemonista

maskuliinisuutta paremmin edustava mies voi olla hierarkiassa ainakin näennäisesti korkeammalla kuin toisenlainen, ”poikkeava” mies.

Ristock (2002) peräänkuuluttaa, että queer-naisten välinen parisuhdeväkivalta tulisi nähdä uniikkina ongelmana, jossa maskuliinisuus/feminiinisyys tai mies/nainen -tyyppiset jaottelut eivät toimi dynamiikan ja valtatasapainon ohjenuorana. Parisuhdeväkivaltaan kytkeytyy monenlaista valtaa, joka erityisesti queer-suhteissa nousee silmiinpistävästi esiin.

3.2 Yhteisö ja myytti

Yhteisön käsite on kiinnostanut tutkijoita pitkään. Kippaxin ja Stephensonin mukaan sitä voivat määrittää tietyt poliittiset sitoutumiset, maantieteellinen sijainti tai esimerkiksi yhtenäinen identiteetti (Pym, Byron & Albury 2021, 400). Puhun tässä tutkimuksessa laajemmin queer-yhteisöstä, vaikka todellisuudessa yhteisöjä toki on monia ja niiden sijainnit ja elinvoimaisuus vaihtelevat. Osa on internetissä nopeasti syntyviä, osa kaupungeissa sijaitsevia pieniä ja tiiviitä tiloja, joihin voi ”kävellä sisään”. Kysymykset siitä, mikä tekee yhteisön tai miten yhteisöön kuulumisen määritellään, ovat myös kiinnostavia. Onko queer-yksilö osa yhteisöä, vaikka ei osallistuisi paikalliseen sateenkaaritoimintaan? Millaisia aste-eroja yhteisöön kuulumisessa on –riittääkö yhteisöön kuulumiseksi esimerkiksi se, että seuraa erinäisiä queer-aiheisia sometilejä, ja lisääkö kuulumisuutta näillä sometileillä keskusteluun osallistuminen?

Ristock (2002, 2–3) kuvaa, kuinka lesboyhteisön varhaisissa vaiheissa väkivalta lesbosuhteissa ei ollut vaiettu asia, vaan työväenluokkaisten lesbojen keskuudessa väkivaltaan puututtiin. Tilanne muuttui, kun 1970-luvun radikaalilesbofeministikuttuurissa tahdottiin lesbosuhteista maalata positiivisempi kuva, joka taisteli vastaan niitä ennakkoluuloja, jotka näkivät lesbouden sairaana tai perverssinä. Tämän saavuttaakseen lesbofeministien täytyi omaksua ideologia, jossa vain miehet voivat olla väkivaltaisista, mikä puolestaan johti lesbosuhteissa tapahtuvan väkivallan vaientamiseen ja yksityistämiseen – ja lesbosuhteiden nostamiseen jalustalle.

Keskusteluun queer-naisten parisuhdeväkivallasta kytkeytyykin olennaisesti *lesbosuhteiden myytti*. Tämä pohjautuu ainakin osin ajatukselle feministisestä utopiasta, jossa suhteet ja tilat vailla miehiä ovat tasa-arvoisempia ja turvallisempia (Barnes 2010, 234). Myytti perustuu sukupuolten stereotyyppioihin ja perinteisiin valta-asetelmiin: naisen ei nähdä olevan kyvykäs väkivaltaan, joka nähdään luonnollisesti miehisenä piirteenä (Hassouneh & Glass 2008, 319). Erityisen vaikeana uskoa nähdään naisten naisille tekemä seksuaalinen väkivalta (Barnes 2010, 235). Lesboyhteisön sisällä feminiinisydestä saatetaan luoda kuva ”koskemattomana” ja

”puhtaana”, johon miehiset vaikutukset eivät yllä. Ristockin mukaan feminiinisyydestä riisutaan uhkaavuus, jolloin pelkkä feminiinisyys tai naiseus ovat ominaisuuksia, jotka käytännössä takaavat ihmisen tai suhteen tasa-arvoisuuden. (Hassouneh & Glass 2008, 320.)

Tähän teoriaan nojaten Barnes (2010, 234) kuvaa, kuinka myytti lesbosuhteista aiheuttaa ristiriidan väkivaltaa kohdanneille queer-naisille. Heille on myyty väkivallaton, sorroton ja tasa-arvoinen utopia queer-suhteesta, mutta väkivallan iskiessä tässä kontekstissa, se on täysin ennalta odottamatonta.

Naissuhteita saatetaan idealisoida sukupuolen perusteella. Kanuhan (2013, 1181) tutkimuksessa vastaajat kokivat suhteidensa olevan intiimimpiä ja syvempiä johtuen jaetusta sukupuolen mutta myös ”rodun” tai etnisen identiteetin kokemuksesta. Suhteiden idealisointi vaikuttaa kahdella tasolla, niin väkivaltaisen suhteen sisällä kuin sen ulkopuolella queer-yhteisöissäkin. Väkivaltaisessa suhteessa oleva nainen saattaa sietää väkivaltaista käytöstä pidempään, sillä kokemus laajemmasta emotionaalisesta siteestä on niin voimakas (Kanuha 2013, 1183). Toisaalta väkivaltaa kohdannut voi idealisoinnin ja tiedonpuutteen vuoksi kääntää itsensä syyppäksi väkivaltaan. Kun naissuhteet kerran ovat tasa-arvoisia ja väkivallattomia, täytyy väkivaltaa kohdanneen olla epäonnistunut suhteessaan. (Barnes 2010, 235.)

Yhteisössä myytin vuoksi voidaan kokea haluttomuutta tarttua ongelmiin tai päästää väkivaltaa kokeneita ääneen (Merlis & Linville 2006, 105–106; Harden ym. 2022, 306). Ongelmaksi voidaan nähdä myös se, että queer-piirit ja lesboyhteisöt ovat tiiviit, ja ihmiset tuntevat toisensa laajalti. Oman yhteisönsä jäsenistä tai ystävistään on vaikeaa uskoa väkivaltaisuutta, mikä puolestaan voi aiheuttaa tekijöiden suojelemista ja väkivaltaa kokeneiden eristämistä. (Merlis & Linville 2006, 106.) Väkivaltaa kohdanneita ja siitä kertoneita yhteisön jäseniä saatetaan kohdella epäoikeudenmukaisesti hiljentämällä, heidän kokemuksiaan vähätteleillä tai asiasta vaikenemalla. Väkivallan vähättelyyn kytkeytyy myös sukupuolistereotypia siitä, että naissuhteessa tapahtuva väkivalta ei ole ”niin vakavaa” tai että molemmat osapuolet ovat syyllisiä. (Merlis & Linville 2006, 118–119.)

Koska yhteiskunta olettaa ja arvottaa heterosuhteita ja cissukupuolisuutta hierarkian huipulle, joutuvat queer-ihmiset kamppailemaan identiteeteistään ja yhteisöistään. Yksi merkittävä tekijä aiheen vaientamiseen ja vähättelyyn liittyy siihen, että yhteisössä pelätään homofobian ja queeriyteen liitetävän stigman lisääntyvän. Avoimen puheen väkivallasta queer-suhteissa pelätään johtavan ajatuksiin queer-suhteiden sairaudesta, luonnottomuudesta tai

häiriintyneisyydestä. Vaikeita keskusteluja ei siis tahdota käydä ”avoimesti” ja yhteisöä vaarantaen. (Merlis & Linville 2006, 120; Giorgio 2002, 1241.)

Queer-yhteisö on joutunut kamppailemaan oikeudestaan olemassaoloonsa, mutta usein kamppailu on kohdistunut ulkopuolista voimaa vastaan. Viharikoksista ja ulkopuolelta tulevasta väkivallasta on ollut helpompaa keskustella julkisestikin, mutta yhteisön sisäinen parisuhdeväkivaltaa koskeva ongelma halutaan pitää salassa julkiselta keskustelulta eli yhteisön yksityisessä piirissä. Pelko koskee paitsi ulkopuolelta tulevaa stigmatisointia ja tuomitsemista myös yhteisön sisäistä ristiriitaa ja hajoamista vaikean aiheen edessä. Aiheesta vaikeneminen ei suinkaan ole parisuhdeväkivallalle uusi konteksti, vaan parisuhdeväkivaltaa on kautta aikojen koskenut vaikenemisen ja vaijentamisen kulttuuri. (Irwin 2006, 31.)

”Kokemattomuus” queeriydestä, ensimmäisessä queer-suhteessa oleminen ja irrallisuus queer-yhteisöstä ovat haavoittavia tekijöitä parisuhdeväkivallan kokemiselle. Ristockin (2002, 53–55) aineistossa yli puolet haastatelluista naisista olivat kokeneet väkivaltaa juuri ensimmäisessä queer-suhteessaan. Tämä yhdistyi valtatasapainoon siinä, että väkivaltaa käyttävä kumppani oli usein ollut pidemmän aikaa kaapista ulkona ja saattoi myös olla paikallisessa queer-yhteisössä tuttu jäsen. Tämä saattoi johtaa siihen, että väkivallan kokija oli altavastaajan asemassa, koska hänellä ei ollut siteitä tai pääsyä yhteisöön. Donovanin ja kumppaneiden (2006, 13–14) tutkimuksessa näkyi viitteitä samansuuntaisesta. Kokija voi olla lumoutunut queer-suhteessa olemisesta ja sietää väkivaltaa sen vuoksi tai hänellä ei ole tietoa siitä, millaisia queer-suhteiden tulisi olla. Tässä väkivaltainen kumppani voi toimia myös manipuloijana ja selittää väkivallan olevan osa queer-suhteiden dynamiikkaa.

Parisuhdeväkivallan käsittelyä haastaa niin yhteisöllisellä kuin yksilöllisellä tasolla määrittelyn vaikeus. Erityisesti queer-parisuhdeväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa on noussut esiin kysymys siitä, etteivät väkivaltaa kohdanneet osaa nimetä kokemuksiaan väkivallaksi tai että vain fyysinen väkivalta tunnistetaan ongelmaksi (Hester & Donovan 2009, 166). Merlisiin ja Linvillen (2006, 107) tutkimuksessa ilmeni, että yksi ongelma yhteisössä on se, ettei parisuhdeväkivaltaa osata määritellä tai määritelmät eroavat yksilöistä ja yhteisöistä riippuen. Yhteisö ei siis välttämättä ole yhteisymmärryksessä parisuhdeväkivallasta, mikä myös vaikeuttaa ongelmaan puuttumista. Ongelmaksi tässä muodostuvat myös jo aiemmin mainitut kielelliset rajoitteet eli väkivallasta puhuminen heteroseksuaalisella sanastolla ja keskustelu ”oikeista” termeistä, kuten selviytyjä/uhri (Merlis & Linville 2006, 116).

Irwin (2006, 31) huomauttaa, etteivät lesboyhteisöt ole syntyneet sattumalta, vaan ne on rakennettu tasa-arvotaistelun pohjalta. Queer-yhteisöt eivät ole homogeenisiä, vaikka ne pohjaavat jollakin tavalla yhteneväiseen sukupuolen tai seksuaalisuuden identiteettiin ja jaettuihin arvoihin ja pyrkimyksiin. Yhteisöt pitävät sisällään monenlaisia yksilöitä erilaisine tarpeineen, toiveineen ja kokemuksineen. Yhteisöjen toiminta ja sisältä kantautuvat äänet eivät siis edusta koko ryhmää tai kaikkia yksilöitä.

Yhteisön prioriteettina voi kuitenkin olla pitää yllä utopiaa ennemmin kuin käsitellä todellisia yhteisön sisäisiä ongelmia (Merlis & Linville 2006, 131). Lesbosuhteiden idealisointi ja parisuhdeväkivallasta vaikeneminen nakertaa yhteisöä sisältä ja satuttaa ennen kaikkea queer-ihmisiä itseään. Irwinin (2006, 31) haastattelemat lesbot kokivat tärkeäksi vahvan yhteisön, joka voi tukea väkivaltaa kohdanneita jäseniään. Haastateltujen joukosta nousi myös esiin pettymystä yhteisön passiivisuudesta ongelman edessä. Vahvaa yhteisöä siis kaivataan, mutta sen voimaan ja ”välittämiseen” ei voida luottaa. Koska ensimmäiseen queer-suhteeseen asettuminen tai vähäiset aiemmat kokemukset yhteisön parissa altistavat parisuhdeväkivallan kokemiselle, olisi yhteisöllä mahdollisuus ja velvollisuus nostaa parisuhdeväkivallan ongelma tapetille, levittää informaatiota ja käyttää resursseja ongelman ratkaisemiseen ja ehkäisemiseen.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymys

Läpi tutkielman minua on ohjannut kiinnostus saada vastaus tutkimuskysymykseen:

Miten queer-naiset hahmottavat queer-naisten suhteissa tapahtuvaa parisuhdeväkivaltaa?

Kiinnostus vastaukseen on säilynyt jatkuvasti tutkielman taustalla, vaikka tutkimuskysymys on matkan varrella muuttanut muotoaan. Vastaan tutkimuskysymykseen analyysissa teoriaohjaavasti eli hyödyntäen aiemman tutkimuksen raameja: kuinka sukupuoliroolit, queer-yhteisö ja queer-naissuhteiden asema utooppisena myyttinä vaikuttaa haastateltavien ymmärrykseen aiheesta.

Kysymyksessä minua ovat kiinnostaneet erityisesti haastateltavien omat tavat hahmottaa parisuhdeväkivaltaa: millaisia odotuksia, kokemuksia ja merkityksiä he erottelevat tai kuinka he haastavat omaa tai haastattelurunkoni esiin tuomaa tietoa aiheesta? Olen jatkuvasti sekä haastattelu- että analyysivaiheessa myös pyrkinyt näkemään, kuinka nämä asiat vastaavat tai haastavat sitä, mitä aiemmassa tutkimuksessa on noussut esiin.

Koska parisuhdeväkivallasta queer-naissuhteissa ei puhuta kovinkaan paljoa, näkemykset aiheeseen nousevat usein omista kokemuksista tai siitä, ettei aiheesta tiedetä juuri mitään, jolloin se pohjaa muihin mielikuviin kuin faktuaaliseen tietoon tai kokemukseen. Tällaisia mielikuvia ovat esimerkiksi sukupuoliroolit tai mielikuvat queer-naissuhteista turvallisina ja tasa-arvoisina.

4.2 Teemahaastattelu menetelmänä ja aineisto

Tutkielman toteuttaminen haastattelun keinoin esimerkiksi kirjoituskutsun sijasta perustui siihen, että koin haastattelujen saamisen ja sopimisen helpommaksi kuin pidempien kirjoitusten. Haastattelu antoi minulle toisaalta myös vaihtoehdon esittää aineistoon jatkokysymyksiä sekä tarkennuksia. Vuonna 2001 Mari Vikmanin samasta aihepiiristä tekemä pro gradu -tutkielma ”Väkivaltaa rakkauden varjolla. Parisuhdeväkivalta homo- ja lesbosuhteissa” toteutettiin kirjoituskutsulla, joten tahdoin tuoda monipuolisempaa kuvaa ilmiöstä haastattelun avulla.

Teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelun eräänlaista yleiskäsitettä, jossa haastattelussa nojataan enemmän ennalta valikoituihin teemoihin kuin tarkkoihin haastattelukysymyksiin (Hyvärinen 2017, 21). Jokaisessa haastattelussa siis säilyvät samat teemat, mutta kysymyksiä saatetaan esittää eri järjestyksessä ja eri tavoin muotoiltuna haastattelusta riippuen (Tiittula & Ruusuvoori 2005, 11). Teemahaastattelu sopi tutkielmalleni puolistrukturoimattoman, vapaamman muotonsa vuoksi. Se teki myös mahdolliseksi painottaa tiettyjä teemoja tai kysymyksiä, jotka kiinnostivat haastateltavaa enemmän kuin toiset.

Teemojen määrittely etukäteen on siis keskeisessä roolissa, mutta yllättävän vähän on puhuttu teemojen valitsemisen tärkeydestä ja menetelmästä. Tutkija joutuu esimerkiksi tekemään valinnan siitä, ovatko haastateltavat osana teemojen määrittelyssä. Riskinä voi olla se, etteivät haastateltavat pidä valittua teemaa yhtä tärkeänä kuin haastattelija. (Hyvärinen 2017, 22.) Valitsin itse teemat ja niiden sisältämät ohjaavat kysymykset (1) queer ja yhteisö, (2) parisuhdeväkivalta ja sen määrittely, (3) queer ja parisuhdeväkivalta) teorialähtöisesti aiemman tutkimuksen avulla. Ohjaavia kysymyksiä oli minulla enemmän kuin olisi ehkä ollut tarpeellista, enkä kaikkia niistä käynytään haastatteluissa läpi riippuen haastattelun kestosta ja puheen virrasta. Hyvärisen (2017, 23–24) mukaisesti koin kuitenkin tärkeämmäksi kuvata valitsemani haastattelumenetelmän tarkemmin kuin niinkään sitoutua tyylipuhtaaseen teemahaastatteluun, sillä otin haastatteluun myös elementtejä virikehaastattelusta.

Koin virikkeiden voivan lisätä haastateltavan keskustelevuutta ja rohkaista ilmaisemaan mielipiteitä vaikeasta aiheesta. Koostin erilaisia provosoivia väittämiä, jotka poimin tutkimuskirjallisuudesta, erityisesti Hassounehin ja Glassin vuoden 2008 artikkelista ”*The Influence of Gender Role Stereotyping on Women’s Experiences of Female Same-Sex Intimate Partner Violence*”. Virikkeet olivatkin onnistuneita, vaikka niiden muotoilua ja sisältöä olisi vielä kenties voinut soveltaa, sillä monessa haastattelussa haastateltavien ensireaktio oli tyyli ”ei pidä paikkaansa”. Virikkeet siis houkuttelivat ehkä enemmän asettamaan itsensä tiettyyn positioon niihin nähden kuin keskustelemaan niiden sisältämistä väitteistä. Pieni keskustelunherättely tai jatkokysymykset kuitenkin saivat aikaan kiinnostavia, monisyisempiä pohdintoja kustakin väitteestä.

Valmistauduin varsinaisiin haastatteluihin haastattelurungon (kts. liite 2) ja harjoitushaastattelun avulla, jossa sain vastauksia rungon toimivuuteen ja järjestykseen sekä haastattelun keskimääräiseen mittaan (kts. Hirsjärvi & Hurme 2008, 72). Muovasin runkoa harjoitushaastattelun sekä graduohjaajieni avulla hieman vähemmän teoreettiseen suuntaan.

Muotoilemani haastattelurunko muuttui jossakin määrin haastattelujen edetessä. Pudotin viidennen haastattelun jälkeen pois alkuperäisen kysymyksen myrkyllisistä suhteista, kun se johti keskustelua toisaalta vähemmän parisuhdeväkivallan suuntaan ja toisaalta enemmän henkilökohtaiseen suuntaan, jossa haastateltaville ehkä muodostui paine reflektoida oman elämänsä myrkyllisiä parisuhteita, vaikka kysymys oli tarkoitettu yleismaailmallisemmaksi avaukseksi. Haastateltavat eivät myöskään tuntuneet säikähtävän parisuhdeväkivalta-aihetta ja sen suoraa lähestymistä, vaan usein itse aktiivisesti nostivat sitä esiin, joten siirryin ensimmäisten haastattelujen jälkeen tähän mutkattomampaan lähestymistapaan.

Harjoitushaastattelun ja haastattelurungon viimeistelyn jälkeen julkaisin Sateenkaari-Suomi - Facebook-ryhmässä kutsun haastatteluun (kts. liite 1). Kutsussa etsin täysi-ikäisiä haastateltavia, jotka ”ovat sujut” termien nainen ja queer kanssa. Toivoin tutkimuksen osallistujajoukon olevan mahdollisimman moninainen, joten en tahtonut korostaa lokeroivia termejä tai itsensä määrittelyä sen enempää. Haastattelukutsu herätti keskustelunavauksen queer-termin käytöstä tutkielmassani. Sain kritiikkiä siitä, onko queer-nainen oikea termi tutkimuksessa käytettäväksi, sillä ”queer” kuvastaa identiteetin joustavuutta ja määrittelemättömyyttä, kun taas ”nainen” asettautuu tiettyyn lokeroon. Voidaanko näitä sanoja siis käyttää yhdessä luomaan taas uuden kategorian, joka asettaa osallistajat tiettyyn lokeroon? Keskustelu herätti minutkin pohtimaan valitsemiani termejä, mutta päätin seistä päätökseni takana (kts. 2.1.1. *Mitä on queer?*) ja käyttää termiä queer-nainen esimerkiksi lesbon tai naisia rakastavan naisen sijaan, joita olin aiemmin pyöritellyt vaihtoehtoina. Queer-nainen on sateenkaaripiireissä ja feministisissä ympyröissä vakiintunut termi, joka tarjoaa moninaisuutta niin sukupuolen kuin seksuaalisuuden osalta. Toivoin tavoittavani kutsulla mahdollisesti myös sukupuolivähemmistöön kuuluvia, joille ei ole ongelma tulla määritetyksi tai kutsutuksi myös queer-naiseksi. Tämä myös onnistui, sillä useammassa vastauksessa tai haastattelussa nousi suoraan tai epäsuoraan esiin, etteivät kaikki haastateltavat tai ehdokkaat olleet cissukupuolisia tai binaarille sijoittuvia. Olin lisäksi jo valmiiksi kiinnostunut selvittämään sitä, kuinka haastateltavat itse queeriyden määrittelevät ja antamaan heille valtaa siinä, kuinka sen myös tutkimuksessani ymmärrän. Kutsun alle virinnyt keskustelu ei suoraan muuttanut tutkimuksessani mitään, mutta herätteli ajatuksiani ja laittoi minut perustelevaan itsellenikin uudelleen tekemiäni valintoja.

Ennakoin, että haastateltavien saaminen tulisi olemaan haastavaa raskaan ja vaietun aiheen vuoksi. Sain yhteydenottoja niin Facebookissa kuin sähköpostitse kuitenkin jopa niin runsaasti, etten pystynyt kaikkia kiinnostuneita haastattelemaan. Päädyin hyvin alustavasti sopimaan

haastattelusta niin monen osallistujan kanssa, että jouduin jopa perumaan muutaman haastattelun prosessin alkuvaiheessa, jottei gradu paisuisi liikaa. Sovin haastatteluja lopulta yhteensä 14 kappaletta, mutta kaksi näistä putosi pois aikataulullisista haasteista ja vastaamattomuudesta johtuen. Yksi haastattelunauhoista korruptoitui, joten lopullisia haastatteluja on 11 kappaletta. Vaikka alun perin aineiston piti olla nykyistä laajempi, asennoiduin aineistoon lopulta Jennifer Masonin mukaisesti kyseenalaistaen ajatuksen siitä, että useampi haastattelu merkitsisi automaattisesti tutkimuksen paremmuutta. Koska kyseessä on pro gradu -tutkielma, aikaa haastattelujen tekemiseen tai aineiston analysointiin ei ole loputtomiin. Tarkka ja hienojakoinen analyysi voi laadullisessa tutkimuksessa myös tarjota monisyistä ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä ilman että se vaatii erityisen laajaa aineistoa. (Hyvärinen 2017, 36.)

Toteutin haastattelut vuonna 2022 kesä- ja heinäkuun aikana. Heinäkuussa sairastin ärhäkän koronan, joka vaikutti kahteen haastatteluun: toisen pidin etäyhteydellä sairastaessani ja toinen kasvokkain tapahtuvaksi suunniteltu haastattelu muuttui etähaastatteluksi pitkän sairastamiseni vuoksi. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastattelut toteutuivat etäyhteydellä joko Zoomissa (7), puhelimitse (2) tai Teamsissa (2). Etäyhteys toimi yllättävän jouhevasti, vaikka ajoittaiset pätkimiset ja hidastukset vaikuttivat haastattelukokemukseen sekä niiden tallennukseen.

Tutkimushaastattelussa haastattelijan tulisi osoittaa kiinnostusta ja aktiivista haastateltavan kuuntelemista. Tätä tulisi ilmaista vähintään minimipalautteella eli lyhyillä suullisilla kuuntelun ilmauksilla (”joo”, ”mm”) tai esimerkiksi nyökyttelemällä. (Hyvärinen 2017, 30.) Itse ensimmäisiä haastattelunauhoja litteroidessani huomasin, että suullista minimipalautetta täytyy etäyhteydellä antaa harkiten, sillä myönnellessäni ääneen haastateltavan puhuessa, ääninauha muuttui epäselväksi. Tämän vuoksi tein etäyhteydellä minimipalautetta erityisesti nyökytellen tai katsekontaktilla näyttöön ja kommentoin haastateltavan puhetta vasta kun haastateltava oli saanut sanottavansa loppuun. Yksi ainoa lähitapaamisena toteutettu haastattelu toi ilmi sen, että lähitapaamisena ilmeiden näkeminen ja tilanteen tarkempi lukeminen toi oman lisänsä haastattelutilanteeseen, jossa yhteys haastateltavan kanssa tuntui olevan hiukan maanläheisempi, eikä tarvinnut harrastaa niin tiukkaa kuria esimerkiksi minimipalautteen osalta.

Hyvärinen (2017, 32) kehottaa haastattelijaa myös opettelemaan sietämään hiljaisuutta, jolloin haastateltava saa paitsi tilaa vastata omassa tahdissaan ja omilla ehdoillaan, myös saattaa ryhtyä pohtimaan vastaustaan ja jalostamaan ajatustaan itsenäisesti. Pyrin harjoittelemaan tätä

hiljaisuuden taktiikkaa, mikä nosti tietyissä haastatteluissa paljonkin lisäinformaatiota ilman että sitä tarvitsi erikseen houkutella. Samassa teoksessa Hyvärinen kuitenkin huomauttaa aktiivisemmän osallistumisen ja luontevan keskustelun auttavan haastattelua eteenpäin. Monessa kohtaa olisinkin voinut olla vastavuoroisempi ja aktiivisempi tai valmistautua paremmin kohtaamaan haastateltavia, jotka ovat kohdanneet parisuhdeväkivaltaa.

Pidin haastatteluista haastattelupäiväkirjaa, johon kirjasin Juha Rannan ja Arja Kuula-Luumin (2017) ohjeen mukaisesti ylös myös metatietoa haastatteluista toteutustavan, haastattelun päivämäärän ja kontekstitekijöiden muodossa. Tämä auttoi pitämään aineistoa järjestyksessä ja pysymään raiteilla siitä, miten, missä ja millaisissa oloissa kukin haastattelu oli toteutunut.

Haastattelut kestivät yleisesti ottaen alle tunnin, noin 40–55 minuuttia, mutta kaksi haastattelua meni pahasti yliajalle kestäen lähemmäs tai yli puolitoista tuntia. Näissä tilanteissa varmistin, sopiiko haastattelun yliajalle meneminen, sillä haastattelukutsussa olin luvannut haastattelujen kestävän alle tunnin. Kun haastateltavat eivät haastattelun yliajalle menemistä vastustelleet, en lähtenyt rajoittamaan haastattelun kestoa ja rajaamaan haastattelurungosta kysymyksiä.

Haastateltavat olivat kotoisin vaihtelevasti ympäri Suomen, kuitenkin kaikki Oulun alapuolelta. Yleisimpänä maantieteellisenä sijaintina nousi Pirkanmaa, mutta haastateltavia oli myös esimerkiksi Pohjanmaan seudulta ja Uudeltamaalta. Haastateltavien ikähaitari oli laaja niin, että nuorin oli 20-vuotias ja vanhin 48-vuotias. Valtaosa haastateltavista oli kuitenkin 30- tai 40-vuotiaita.

Yksi haastateltavista epäili, että tutkimukseen todennäköisesti osallistuu enemmän ihmisiä, joita aihe koskettaa. Haastateltavista liki puolet eli viisi kertoikin kohdanneensa parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteessa. Kaksi ei ollut kokenut tai tiennyt tuntevansa ketään, jota aihe koskettaisi. Yksi haastateltava ei ollut itse kohdannut parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteessa, mutta tiesi lähipiiristään tapauksen, ja toinen puolestaan oli kohdannut parisuhdeväkivaltaa muussa kuin queer-naissuhteessa. Kahden jäljelle jäävän haastateltavan kokemukset eivät ole jaoteltavissa niin selkeisiin kategorioihin: haastateltaville itselleenkin tuntui olevan hiukan epäselvää, olivatko he kohdanneet tai olleet osallisina parisuhdeväkivaltilanteessa tai tiesivätkö he tapauksia lähipiiristään. Tässä yhteydessä mainittiin myös parisuhdeväkivallan määrittelyn vaikeus: mikä ”lasketaan” väkivallaksi?

Tutkimushaastattelusta saattaa olla vanhentunut kuva siitä, että se toisi ”todellisempaa” tai ”aidompaa” tietoa, koska se voi ”päästää ääneen” ihmiset, joiden ääntä ei välttämättä

tutkimuksessa muuten päästä kuulemaan. Tutkimushaastattelu onkin pyrkinyt alusta alkaen nyrjäyttämään vakiintuneita ajatuksia tiedosta ja tietämisestä ja uudistamaan niiden luomiseen liittyviä toimintatapoja. (Oinas 2004, 209.)

Tutkimushaastattelussa ei kuitenkaan ole mahdollista, saati mielekästäkään kerätä puhdasta, korruptoimatonta tietoa haastateltavilta. Erityisesti Gubrium ja Holstein ovat esittäneet kritiikkiä siitä, että haastateltavat pienennetään passiivisiksi säiliöiksi, joita haastattelijan täytyy kohdella mahdollisimman neutraalein silkkihansikkain saadakseen puhtaimman mahdollisen tiedon esiin. Tässä ajatuksessa haastattelijaa maalataan aktiiviseksi tekijäksi, joka pitelee käsissään haastateltavaa enemmän valtaa. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 200–201.)

Vallan käsitettä ja sen jakautumista ei tutkimushaastattelussa voida paeta. On helppoa nähdä, millaista valtaa haastattelijalla on: hän muotoilee ja esittää kysymykset, hän (usein) johtaa haastattelua ja hän saa lopullisen haastattelunauhan sekä litteraation analysoitavakseen. Ajatus siitä, että haastateltava olisi vain objekti, johon tätä valtaa kohdistetaan, on kuitenkin väärä. Haastattelijaa on haastateltavastaan hyvin riippuvainen aineistonsa ja sitä myötä tutkimuksensa onnistumiseksi. Haastateltava voi hyvinkin johtaa haastattelua, vastata tietoisesti harhaanjohtavasti tai vaikkapa keskeyttää haastattelun niin halutessaan. Haastattelua ei voidakaan tai edes tarvitse nähdä tasa-arvoisena tilanteena – tärkeää on kuitenkin ymmärtää molempien tai kaikkien osapuolten positio. (Hyvärinen 2017, 16–17.)

Mielekkäämpää onkin esimerkiksi Nikanderin mukaisesti nähdä haastattelu vuorovaikutustilanteena, jossa dynamiikka ja keskusteluasetelmat voivat heilahdella. Niin haastattelijaa kuin haastateltavaa vaikuttavat toiminnallaan vuorovaikutuksen kulkuun ja lopputulokseen. Toinen tapa nähdä haastattelu on Oakleyn tapaan lahjana, jossa haastateltava epäitsekkäästi suo tutkimukselle aikaansa, ja haastattelijan tehtävä on ottaa se kiitollisesti vastaan. Lahjan käsite riisuu haastattelun pois jyrkästä valtasuhteesta tai ystävyyydestä, jollaisina haastattelu on voitu nähdä. (Hyvärinen 2017, 17–18.)

Haastattelutilanteen valta-asetelmien pohtiminen sai minut ajattelemaan myös sitä, tulinko haastatteluissa vahingossa johdatelleeksi haastateltavia. Yksi virikeväittämani käsitteli sitä, näkevätkö haastateltavat butchien olevan väkivaltaisempia ja kokevatko he sen liittyvän butchien maskuliinisuuteen. Onko minun asemani tutkijana ja ”aiheen asiantuntijana” voinut itsessään jo johtaa haastateltavia ajattelemaan tämän provosoivaksi tarkoitettua väittämää olevan oikeastaan faktaa?

Tämän lisäksi noin viidessä haastattelussa tulin johdatelleeksi haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla kysymykseen siitä, mitä yhteisön ulkopuoliset ihmiset mahtavat queer-naisten välisestä parisuhdeväkivallasta ajatella, höystämällä kysymystä jatkokommentilla ”vai ajattelevatko he mitään?”. Kun huomasin tämän luotsaavan ajattelua tiettyyn suuntaan, lakkasin lisäämästä tätä kommenttia ja vastaukset muuttuivat hiukan, kun niin moni haastateltava ei enää heti nostanut ensimmäisenä esiin sitä, että yhteisön ulkopuoliset ihmiset tuskin ajattelevat aiheesta mitään.

Ajattelu haastateltavan passiivisuudesta heijastelee myös siihen, kuinka mahdollisimman pitkälle viety neutraalius haastattelutilanteessa nähdään optimaalisena. Aktiivisessa roolissaankin haastattelijan saatetaan toivoa ottavan tietoa vastaan ”vaikuttamatta” sen puhtauteen turmelevasti esimerkiksi osoittamalla vahvoja. Vaikka neutraaliuteen ehkä voi olla perusteltua pyrkiä, sitä voi olla vaikea toteuttaa tiukasti, sillä vuorovaikutustilanteena haastattelun tunnelmat ja molemminpuoliset odotukset voivat muuttua (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 44, 51, 56).

Haastattelua ei tulisi kuitenkaan nähdä rentona ja spontaanina kavereiden välisenä keskusteluna, sillä sellainen se ei ole. Tilanne perustuu tiedon kerääjän ja tiedon antajan rooliin, jossa haastattelija esittää kysymyksiä ja ohjaa tilannetta saadakseen selville toivomaansa tietoa. Haastattelijan ja haastateltavan välillä kuitenkin on luottamuksellinen suhde, jonka mukaisesti haastattelijan velvollisuus on säilyttää luottamuksellisuus ja suojella haastateltavan anonymiteettia, oltava rehellinen tutkimuksesta ja osoitettava kiinnostusta haastateltavan kertomaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23, 41.)

Koetin itse soveltaa joissakin haastatteluissa keskustelevampaa ja aktiivisempaa otetta pitäen kuitenkin kiinni tietyistä neutraaliudesta, jotta en liuottaisi haastattelun rajoja ja rooleja. Joissakin erinäisissä tilanteissa pyrkimys neutraaliuteen kuitenkin jähmetti haastattelutilannetta, kun en pystynyt sekuntien aikana päättämään, kuinka reagoida haastateltavan kertomiin vaikeisiin kokemuksiin. Pyrin tilanteissa ilmaisemaan, kuinka vaikeita kokemusten täytyi olla kuitenkin ryhtymättä terapeutin rooliin. Yksi haaste tutkimushaastatteluissa onkin kohdata haastateltava ihmisenä ja tarjota myötätuntoa, mutta toisaalta pitää tietoisena haastattelun tarkoitus.

Neutraaliuden osalta minua pohditutti erityisesti haastattelu, jossa haastateltavan selviytymismekanismi selkeästi oli huumori ja hän kertoikin vaikeista asioista naureskellen ja lennokkaain sanankääntein. Minun piti nopeassa tilanteessa päättää, kuinka reagoisin, jotta en vähättele kokemuksia nauramalla mukana, mutten toisaalta myöskään kasvata kuilua

välillemme reagoimalla neutraalin vakavasti hänen heittoihinsa. Päädyin lopulta vaihtelevissa hetkissä vakavoitumaan, kun toisissa taas pyrin nauramaan ”hänen kanssaan”, enkä hänelle tai hänen kokemuksilleen.

Haastattelussa osallisina ovat ihmiset, joiden käytös, puhe ja ajattelu luovat ja vaikuttavat todellisuuteen. (Hyvärinen 2017, 19.) Jo haastattelijan kysymykset rajaavat haastattelusta saatua tietoa ja haastateltavan vastaukset rajaavat sitä toki entisestään, sillä ne ovat esimerkiksi muistin ja ihmisen pystyssä pitämien kulissien tai toiveiden rajoittamia. Haastateltava usein inhimillisesti haluaa esittää itsestään tietynlaisen version paitsi haastattelijalle myös itselleen, minkä vuoksi haastattelussa tuotetut kertomukset eivät ole ”aitoja” ja autenttisia, eikä se ole niiden tarkoitukseen (Oinas 2004, 224). Gubrium ja Holsteimin mukaan haastateltava muokkaa informaatiota jatkuvasti sitä antaessaan ja näin ollen ei olekaan ”pelkkä tietojen säilyttäjä” vaan ottaa myös roolin niiden muotoilijana (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 201).

Haastattelusta muodostuva aineisto ei ole menneisyyden tapahtumat tai haastateltavan kokemukset sellaisenaan, vaan kaikki hänen haastattelutilanteessa kertomansa – ja sen lisäksi esimerkiksi hänen reagointinsa ja elekielensä. Haastatteluun ja sen tuottamaan aineistoon ei pitäisi suhtautua kaksijakoisesti nähden se joko puhtaan tiedon mahdollisimman tahrattomana siirtymisenä tai haastateltavan pyrkimyksenä luoda itsestään tietynlainen kuva haastattelijan silmissä, sillä haastattelu on näitä kahta näkemystä monitahoisempi. (Hyvärinen 2017, 20.)

4.3 Sisällönanalyysi

Analysoinnin ensimmäinen vaihe on haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon eli litterointi. Litterointi voidaan toteuttaa erilaisella tarkkuusasteella riippuen analyysimetodista sekä tutkimuksen tarkoituksesta. (Ruusuvuori & Nikander 2017, 427.) Omassa tutkimuksessani sillä on väliä, kuinka ihmiset parisuhdeväkivallasta puhuvat tai milloin he siitä vaikenevat, joten olen kirjannut ylös paitsi haastatteluissa puhutun sisällön myös joitakin merkkejä esimerkiksi pitkästä tauosta, nauramisesta tai huokailusta. Olen maininnut joissakin harvinaisissa tilanteissa myös äänenpainoja, jos se ei käy suoraan ilmi haastattelun sisällöstä (esimerkiksi ”painokkaasti”, ”epäuskoisesti”). Hyvin pikkutarkalle litteroinnille minulla ei kuitenkaan ole ollut tarvetta, joten tarkkoja litteraatiomerkkejä kuvaamaan esimerkiksi äänenpainoja tai muita foneettisia symboleja en ole käyttänyt. Aineiston luettavuuden lisäämiseksi olen myös litteroinnin jälkeisessä aineiston kasaamisessa poistanut aineistosta ylimääräisiä täytesanoja (esimerkiksi ”niinku”, ”siis” tai sanojen toistoa). Kokonaisuudessaan minulle muodostui aineistoa siis 11 haastattelusta 116 sivua Word-tiedostossa fontilla 12 ja rivivälillä 1,15.

Litteroin haastattelunauhoja osittain päällekkäin haastattelujen kanssa kesä-, heinä- sekä elokuussa. Jotkut nauhat, erityisesti puhelinhaastattelujen, ovat olleet hyvin epäselviä, mikä on tehnyt litteroinnista haastavaa. Joissakin kohdissa useiden toistojen ja toistonopeuksien käyttäminen ei ole tuonut lopullista varmuutta siihen, mitä haastateltava on sanonut. Useimmiten nämä arvoitukseksi jääneet kohdat eivät kuitenkaan olleet analyysin kannalta kovin merkittäviä. Oman haasteensa litterointiin toivat myös ajoittaiset katkokset etäyhteydellä toteutetuissa haastatteluissa, joissa katkelma haastattelun sisältöä on kadonnut kokonaan jäätyneen näytön toiselle puolel.

Litterointiin liittyy myös haastateltavasta kerättyjen ja haastateltavan itsensä antamien yksityiskohtaisten tietojen anonymisointi. Olen itse käyttänyt tutkimuksessa pseudonymisointia eli muuttanut aineistossa näkyvät nimet, paikat ja haastateltavat itsensä joksikin muuksi litteroinnin toisessa läpikäymisessä. Pseudonyymien käyttäminen on risteäviä ajatuksia herättävä aihe, johon palaan tarkemmin seuraavassa etiikkaa käsittelevässä luvussa.

Litterointi on haastattelujen raportointia, jossa näkyvät niin haastattelijan mahdollinen johdattelu ja epärointikin kuin haastateltavan tunnelmat ja kertomuksen kuljetus. Litterointi tarjoaa siis lukijallekin mahdollisuuden nähdä, miten haastattelutilanteen vuorovaikutus on pelannut ja millaisia tuloksia se tuo. (Tiittula & Ruusuvaori 2015, 15.) Litterointi kytkeytyy valtaan kahdellakin tapaa: ensinnäkin se voi tuoda näkyväksi vallan sekä haastattelijalla että haastateltavalla, mutta toisekseen nauhojen raportointi tarjoaa tutkijalle valtaa toteuttaa raportointinsa valitsemallaan tavalla. Kuten Oinas (2004, 217) toteaa DeVaultia lainaten, vallankäyttöä on myös tieteellisen raportin kirjoittaminen ja siihen liittyvä termien, teorioiden ja lähteiden valinta. Tutkija ei ole koskaan vapaa omista ennakkotiedoistaan, joiden kautta aineistoa tarkastelee ja valitsee painottaa tiettyjä kiinnostavaksi kokemiaan osioita. Käsitellen termeihin liittyvää valtaa tarkemmin seuraavassa luvussa.

Litteroinnissa isoa aineistoa saatetaan muotoon, johon on helpompi palata kuin haastattelunauhoihin. Ruusuvooren ja Nikanderin (2017, 437) mukaan litteroinnin avulla pystytäänkin tarkastelemaan haastattelutilanteen tuotosta etäämmältä ja päästään tutustumaan aineistoon. Litterointi ei kuitenkaan koskaan ole ”täydellinen” vaan se on yhdenlainen tulkinta haastattelusta, joka saattaa uusien kuuntelukertojen ja läpikäymisen perusteella muokkautua. Oma taktiikkani litteroinnissa oli tehdä kaikki litteroinnit valmiiksi ja antaa aineiston sen jälkeen levähtää.

Analyysivälineen valinta ei ollut minulle itsestäänselvyys, mutta päädyin diskurssianalyysin sijasta sisällönanalyysiin aineiston laajuuden, mutta myös alustavan tutkimuskysymyksen muotoilun vuoksi. Sisällönanalyysi etsii systemaattisesti aineistosta inhimillisiä merkityksiä ja jäsentää laajaakin ilmiötä ja aineistoa helpommin käsitettävään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104). Toteutin analyysin teoriaohjaavassa muodossa, jossa analyysiini ovat vaikuttaneet aiemmasta tutkimuksesta ja teoriasta nostetut termit, havainnot tai virikkeet, mutta pyrin analyysillani ennemmin tuomaan uudenlaista tietoa kuin todistamaan aiempia havaintoja todeksi. Analysointivaiheessa ja lopputuloksessa risteilevät siis aiemman tutkimuksen tuomat havainnot sekä aineisto, jolle olen antanut tilaa nousta esiin itsenään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Sisällönanalyysissa on vaara lipsahtaa tietynlaisen jähmeyden puolelle, jossa tarve koodata aineisto tarkasti ja noudatella omia valittuja teemoja saattaa mennä aineiston sisällön edelle (kts. Salo 2015, 178). Tämän vuoksi ryhtyessäni lopulta käymään aineistoa läpi, tein sen ensin ilman tavoitteellista haravointia yrittäen antaa aineistolle tilaa puhua minulle ja ravistella itseäni irti. Vasta toisella aineiston läpiluvulla aloin värikoodata tekstikatkelmia Word-tiedostossa haastatteluteemoja mukaillessa eli tein päällekkäin sekä aineiston koodaamista että teemoittelua. Näitä alustavia teemoja olivat 1) Queer/queer-yhteisö/queer-naiset ja heihin liittyvät mielikuvat, 2) Parisuhdeväkivallan määritelmä, 3) Queer-naisten välinen parisuhdeväkivalta, 4) Kuka aiheesta puhuu, miten ja pitäisikö aiheesta puhua enemmän. Teemat toki menivät toisinaan päällekkäin ja yksi katkelma tai useampi kohta samaa katkelmaa on voinut mennä monen eri teeman alle. Olin valinnut alustavien teemojen muodostamiseen enemmän tutkielman ulkoisen viitekehysten, sillä teemat olivat nousseet haastattelurungostani, jonka puolestaan olin rakentanut haastatteluja edeltävän teorian läpiluvun avulla.

Litteraation läpilukeminen sai minut toisinaan palaamaan nauhoihin uudelleen, sillä halusin tarkennusta tilanteen tunnelmaan ja sävyihin sekä minun ja haastateltavan väliseen vuorovaikutukseen (kts. Tiittula & Ruusuvuori 2005, 14–15). Läpilüennan ja uudelleenkuuntelun jälkeen sain myös selvyuden joihinkin aiemmin epäselviin katkelmiin.

Alustavan värikoodauksen jälkeen luin aineiston vielä kerran läpi tarkoitukseni pyrkiä näkemään piilotetumpia ja epäsuorempia viittauksia gradun aiheeseen ja eri teemoihin. Tämän luennan aikana myös siirsin värikoodattuja osia toiseen Word-tiedostoon neljän erittelemäni teeman alle. Tarkoituksena ei missään vaiheessa ollut nähdä näitä teemoja lopullisina vaan jäsentää melko suurta aineistoa ja pilkkoa sitä hallittavampaan muotoon, josta voisi sitten

nostaa esiin eri havaintoja ja uusia teemoja. Tästä tiedostosta muodostui fontilla 12 ja rivivälillä 1,15 70 sivua pitkä, joskin joissakin lainauksissa oli ”löysää mukana”, jota myöhemmin karsin. Poistin lainauksista myös sanojen toistoa ja täytesanoja, joka tiivisti aineistoa hiukan.

Lukiessani neljää teemaa uudelleen läpi, ryhdyin poimimaan aineistosta yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Muodostin näistä huomioista lukuisien muistiinpanojen ja miellekarttojen jälkeen uusia yksityiskohtaisempia teemoja, joihin yhdistyi sisältöä monista aiemmista teemoista. Näitä teemoja olivat lopulta 1) Queer-naisten parisuhdeväkivalta, 2) Parisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus ja sukupuoliroolit, 3) Queer-naissuhteiden erityisyys, 4) Queer-yhteisön rooli, 5) Avun hakeminen ja sen haasteet sekä 6) Vähättely, vaikeneminen ja puhuminen. Näiden teemojen alle koostui havaintoja 20 sivun edestä. Kun ryhdyin käymään läpi aineistoa, pudotin kaksi jälkimmäistä teemaa vielä lopullisesta analyysistä, sillä ne eivät olleet tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia. Lopulliset teemat ja niiden sisällöt näkyvät taulukossa alla.

Taulukko 1. Aineiston teemat ja niiden sisällöt.

---

1. Queer-naisten parisuhdeväkivalta
Queerin määritelmä
Parisuhdeväkivallan piirteet ja muodot
Queer-naisten parisuhdeväkivallan yleisyys ja syyt sen taustalla
2. Parisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuus
Parisuhdeväkivallan sukupuoliroolit
Butchius ja parisuhdeväkivalta
3. Queer-naissuhteiden erityisyys
Erityiset odotukset
Vastapaino odotuksille
4. Queer-yhteisön rooli
Queer-yhteisön määritelmä
Yhteisön rooli parisuhdeväkivaltatilanteissa

Teemat muodostuivat paitsi aineiston hienosyisen läpilukemisen ja haastattelurungon teemojen pohjalta, myös ennen kaikkea aiemman tutkimuksen perusteella. Näin aineistossa vahvana teoriaosuudessa kuvaamani sukupuoleen, yhteisöön ja lesbosuhteiden myyttiin liittyviä piirteitä, jotka auttoivat teemojen muodostamisessa ja myös analyysin tekemisessä. Sisällönanalyysi on kuitenkin vain työkalu, joka auttaa valmistelemaan aineiston tarkempaa tulkintaa ja analyysia varten. Jotta analyysi ei jäisi liian pintapuoliseksi, tulee siihen kytkeä aiempaa tutkimusta tai teoriaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

4.4 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikan nostaminen omaksi osiokseen tuntuu hiukan harhaanjohtavalta, sillä se on jatkuvasti läpi tutkimusprosessin kulkeva punainen lanka, eikä sivuhuomio gradun metodiosiossa. Eettinen aspekti nouseekin tutkijalla esiin aina aiheen valinnasta analyysiin asti. (Kuula 2011.) Tähän kappaleeseen on kuitenkin helpompi koostaa tutkimusprosessin aikana pohdittuja eettisiä seikkoja ja myös tuoda ilmi se, että etiikka on ollut olennaisessa osassa.

Tutkimusetiikassa yleisesti lähtökohtana pidetään kolmea arvoa: tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, vahingoittamisen välttämistä ja yksityisyyden suojelemista. Itsemääräämisoikeus vaatii ensin sitä, että tutkittavilla täytyy olla tarpeelliset tiedot tutkimuksesta, jotta he tietävät, haluavatko siihen itse osallistua. Tämän lisäksi tutkittavalla täytyy olla tieto siitä, että hänen osallistumisensa on vapaaehtoista ja hän voi missä vaiheessa hyvänsä sanoutua siitä irti. (Kuula 2011, 60–62.)

Ennen haastattelua on haastateltava tehtävä tietoiseksi oikeuksistaan, eli oikeudesta kieltäytyä haastattelusta, kieltäytyä vastaamasta mihin tahansa kysymykseen ja keskeyttää osallistumisensa niin halutessaan. Näiden lisäksi omassa tutkimuksessani haastateltavalla oli oikeus jälkikäteen pyytää poistamaan tiettyjä osia aineistosta. Pyysin ennen haastattelujen toteutumista haastateltavilta luvan haastatteluun joko kirjallisesti tietokoneen välityksellä, sanallisesti haastattelun yhteydessä tai paperisena. Tässä graduohjaajan välittämässä luvassa avasin hyvin lyhyesti haastattelun tarkoitusta, haastateltavan oikeuksia sekä tietoturva-asioita. Luvassa olivat myös minun tarkemmat yhteystietoni. Myös haastatteluissa, joissa lupaa ei käyty läpi haastattelunauhan alussa, varmistin yleisesti ottaen haastateltavien olevan tietoisia oikeuksistaan. Sekä haastattelukutsussa että luvassa oli myös lupaus anonymiteetista ja nauhojen sekä litterointien säilymisestä vain minun käytössäni. Olen säilyttänyt nauhoja ja litterointeja Turun yliopiston pilvipalvelussa salasanalla suojattuna ja tuhoan ne viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tutkielman palauttamisesta, mistä myös haastateltavat olivat tietoisia.

Halusin kertoa myös rehellisesti siitä, mitä tutkimukseen osallistumiseen konkreettisesti kuuluu eli esimerkiksi tutkimuksen aiheesta, tarkoituksesta ja haastattelun kestosta (Kuula 2011, 62). Tutkimuseettisestä näkökulmasta kuitenkin koen, että olisin voinut olla tarkempi kertoessani tutkimukseni tavoitteista ja tutkimuskysymyksistä. Tämä epämääräisyys ei juontanut juuriaan siitä, että olisin tahtonut häivyttää tietoja tutkimuksesta, vaan puhtaasti laadullisen tutkimuksen prosessin palasmaisuudesta ja hajanaisuudesta. Ryhtyessäni haastatteluihin

tutkimuskysymykseni oli vielä melko luonnosmainen ja luotin sen tarkentuvan lopullisen aineiston analyysin edetessä. Kuula (2011, 106) kuitenkin huomauttaa, ettei tämä laadullisen tutkimuksen ennalta-arvaamattomuus ja häilyväisyys poista velvoitetta tutkittavien täsmällisestä informoinnista. Jälkikäteen ajatellen minun olisi siis kannattanut esimerkiksi kertoa tutkimuksestani, että kysymykset ja tutkimuksen luonne voivat hioutua tutkimuksen edetessä.

Toinen tutkimuseettinen lähtökohta on henkisen, fyysisen, sosiaalisen tai taloudellisen vahingoittamisen välttäminen, jonka voisi nähdä olevan myös tutkittavien kunnioittavaa ja oikeudenmukaista kohtaamista. Ihmistieteissä on historiaa tutkittaville vahingon aiheuttamisessa (vrt. Stanley Milgramin tottelevaisuuskoe tai Laud Humphreysin *Tearoom Trade*-tutkimus), eikä etukäteen olekaan aina helppoa arvioida, millaista vahinkoa tutkimus voi tuottaa. Ilmiselvää on, että luottamuksellisten tietojen huolimaton säilyttäminen ja niiden päätyminen väärin käsiin tuottaa tutkittaville tuskaa ja siksi näiden tietojen suojaaminen onkin tärkeää. Myös tutkimuksen raportointi voi tuottaa tutkittaville tai myös vain samaan ihmisryhmään kuuluville henkilöille tuskaa, jos kirjoittamistyyli on leimaava. (Kuula 2011, 62–63.) Käsittelen luottamuksellisten tietojen säilyttämistä ja raportointia vielä myöhemmin tässä luvussa, mutta tarkoitukseni on ollut läpi tutkimuksen kohdata haastateltavat kunnioittavasti ja pyrkiä tekemään ratkaisuja, jotka eivät missään nimessä aseta heitä vahingoittumisen riskiin. Joissakin haastatteluissa olisin voinut olla valmistautuneempi kohtaamaan haastateltavien kertomuksia vaikeista kokemuksista, mutta kokemattomuuteni haastattelijana ei toivottavasti kuitenkaan tuottanut tutkittaville suurta vahinkoa.

Kolmantena tutkimuseettisenä ohjenuorana pidetään tutkittavan yksityisyyden suojelemista ja kunnioittamista. Tämä näkyy tutkijan velvollisuutena noudattaa tietosuojalainsäädäntöä ja suojella arkoja tietoja, tutkittavien oikeutena määritellä tutkimukseen antamansa tiedot ja tutkimuksen raportointina niin, että tutkittavat säilyvät tunnistamattomina. Tutkittaville pitää tuoda ilmi jo ennen tutkimuksen alkua, missä ja miten aineistoa käytetään ja säilytetään. (Kuula 2011, 64.) Olen jo luvussa 4.3. *Aineiston kuvaus ja analyysi* kuvannut aineiston säilyttämistä ja sitä, että tutkittaville on annettu tiedot siitä, missä ja kuinka kauan aineistoa ja tutkimuslupia säilytetään. Haastatteluaikeita, haastattelupäiväkirjaa ja litterointeja tehdessä olen käyttänyt haastateltavista tunnistetta, jonka olen myöhemmin muuttanut pseudonyymiksi. Tutkittavien suorat tunnistetiedot kuten nimet eivät siis ole missään muualla kuin tutkimusluvissa, joita olen säilyttänyt muistitikulla erillään litteroinneista ja haastattelunauhoista, ja

keskinäisissä sähköposti- ja Messenger-keskusteluissamme. Litteroinneista puolestaan olen ensimmäisellä läpilukukerralla muuttanut tunnistettavat tiedot.

Pseudonymisoinnista käydään kiinnostavaa keskustelua. Se voidaan nähdä tietojen poistamista järkevämpänä siksi, että aineisto säilyy ymmärrettävämpänä ja sujuvalukuisempana kokonaisuutena (Kuula 2011, 215). Toisaalta yhteiskuntatieteissä on kritisoitu sitä, kuinka se voi asettaa tutkittavia tiettyyn lokeroon esimerkiksi nimen tai mainittujen paikkatietojen perusteella, jolloin hänen kertomustaan ei nähdä yksittäisenä, vaan se tulkitaan laajemman ihmisryhmän äänenä ja siihen suunnataan tiettyjä ajatuksia ja odotuksia (Salo 2015, 185). Nimeämiseen liittyy myös valtaa: esimerkiksi Martin nostaa esiin ajatuksen siitä, että haastateltavat eivät saa samanlaista arvostusta tutkijoiden rinnalla, kun heidät esitellään tutkimuksessa ainoastaan etunimellä (Oinas 2004, 217–218).

Olen itse päättänyt käyttää pseudonyymia Kuulan mainitseman aineiston yhtenäisyyden vuoksi. Toinen, ehkä tärkeämpikin syy on se, että aineistokatkelmien nimeäminen vain haastattelunumeron perusteella tuntuu kliiniseltä ratkaisulta, joka jättäisi haastateltavat sivuosaan ja saisi tiedon näyttämään siltä kuin se olisi vain tupsahtanut graduuni, ilman että sen takana on oikeita ihmisiä oikeine kokemuksineen ja ajatuksineen. Myös anonymisoinnissa tärkeää onkin tiedostaa se, millaista valtaa nimeämiseen liittyy ja kuinka sitä itse käyttää (Oinas 2004, 218).

Aiheen ollessa näin arka olenkin pyrkinyt tekemään anonymisoinnit erityisen huolellisesti – olen esimerkiksi haastattelujen yhteydessä kerännyt haastateltavilta ikä- ja paikkakuntatiedot, mutta en mainitse niitä erikseen tutkimuksessa, koska ne eivät sen kannalta ole oleellisia. Suomen kaltaisessa pienessä maassa kertomusten yhdistäminen ikään tai paikkakuntaan voisi olla liian paljastavaa.

Olen tutkittaville luvannut ja pitänyt siitä kiinni, ettei aineistoon pääse käsiksi muut kuin minä. Aineistokatkelmia toki on lopullisessa gradussa, mutta tämän olen myös haastattelukutsussa ilmaissut. Aineisto ja tutkimusluvut säilyvät hallussani enimmillään kuusi kuukautta gradun palautuksesta.

Haastattelukutsun alle tuli kriittisen kommentoinnin lisäksi viestejä, joissa ihmiset ilmaisivat kiinnostustaan haastatteluun. Koska kyseessä on Facebook-ryhmä, jossa ihmiset kommentoivat julkisesti omilla nimillään, päätin kaikki haastattelut pidettyäni poistaa julkaisun internetistä. Tahdoin välttää sitä, että gradun tultua julkiseksi joku voisi tunnistaa haastatteluihin

osallistuneita heidän jättämiensä viestien perusteella. Tallensin kuitenkin valitsemaani queer-termiä koskevan kritiikin, jotta voisin tarvittaessa palata siihen myöhemmin.

Erityisesti sukupuolentutkimuksessa mutta kaiken kaikkiaan laadullisessa tutkimuksessa on korostettu tutkijan refleksiivisyyttä ja pyrkimystä nähdä oman asemansa vaikutus tutkimuksen tekoon ja lopputulokseen. Tutkimus, siihen liittyvä kerronta ja analyysi, ovatkin aina paikantuneita ja niiden konteksti tulisi tiedostaa (Oinas 2004, 210). Yliopisto ja akateeminen maailma asettavat omat rajansa ja odotuksensa tutkimukselle ja sen raportoinnille, toisaalta tutkijan oma historia ja elämäkokemukset ja kiinnostuksenkohteet vievät tutkimusta tiettyyn suuntaan. Refleksiivisyydessä analyyttinen linssi kohdistuu siis aineiston ja tutkittavien lisäksi tutkijaan itseensä (Koivunen & Ylöstalo 2017, 240). Refleksiivisyyden tarkoitus on olla tietoinen niistä seikoista, jotka vievät tutkijaa tiettyyn suuntaan, ja myös tuoda ne tutkimusraportissa esiin. Huomiota olisi kiinnitettävä myös siihen, millaisia eroja tutkijan ja hänen tutkimussubjektiansa välillä vallitsee ja kuinka ne vaikuttavat tutkimukseen. Se ei refleksiivisyydeksi riitä, että sivulauseessa positioi itsensä valkoiseksi, keskiluokkaiseksi naiseksi. (Rastas 2005, 95.)

Haastateltavien kanssa samaan yhteisöön kuuluvana minulla on ollut kyky ymmärtää heidän viittaamia asioita ja kertomiaan kokemuksia luultavasti paremmin kuin yhteisöön kuulumattomalla olisi. Queer/sateenkaariyhteisöön kuuluminen ei kuitenkaan tarkoita jaettuja kokemuksia. Minulla ei esimerkiksi ole kokemusta parisuhdeväkivallasta, mikä on asettanut minut vielä enemmän kuuntelemaan ja oppivaan asemaan haastatelllessani parisuhdeväkivaltaa kohdanneita. Kaikki haastateltavat eivät myöskään jaa kanssani samaa sukupuolen tai seksuaalisuuden kokemusta, mikä voi muuttaa käsitystämme yhteisöstä ja kuuluvuuttamme siihen. Queer-yhteisöstä ja ”meistä” puhuminen kuitenkin on varmasti luonut luottamuksellisempaa suhdetta minun ja haastateltavien välille.

Oma yliopistotaustani ja keskiluokkaisuuteni on pohdituttanut minua tutkimuksen edetessä. Haastateltavat ovat monenlaisesta koulutustaustasta lähtöisin, eikä akateemisuuteni siis suoraan asettanut minua valta-asentoon haastatteluissa. Itse asiassa muutamassa haastattelussa tilanne asetti dynamiikat ”päinvastoin”. Yksi haastateltavani oli väkivaltatutkimuksen saralla minua akateemisesti asiantuntevampikin, mikä näkyi haastattelussamme siinä, että käyttämämme kieli ja läpikäymämme aiheet olivat selvästi teoreettisempia ja pohjasivat enemmän tutkimuksen tasoon kuin varsinaisiin kokemuksiin tai näkemyksiin aiheesta. Parissa toisessa haastattelussa taas oma kokemattomuuteni ja ”ensikertalaisuuteni” haastattelijana muutti haastattelun

dynamiikkaa ainakin omasta näkökulmastani, kun haastateltava kertoikin olevansa konkari tutkimushaastatteluihin osallistumisessa.

Lähestyin haastatteluja ja saamaani aineistoa tietenkin yliopistokoulutukseni ja ennalta lukemani tutkimuksen näkökulmasta. Kokemusasiatuntijalla olisi ehkä ollut toisenlaisia näkemyksiä ja toisenlaisia valintoja. Minulla oli myös jo valmiina valitut termit (queer, parisuhdeväkivalta), jotka pyysin haastateltavia määrittelemään ja joiden määritelmät vaikuttavat niiden käyttöön ja ymmärrykseen tässäkin tutkimuksessa, mutta haastateltavien kertomukset eivät ole varsinaisesti muuttaneet termejä itsessään.

Useampi haastateltava kysyi minulta, miksi olen valinnut tämän aiheen. Väkivalta on kiinnostanut minua aina: mitä se on, mitä siitä seuraa ja kuinka sitä voitaisiin ehkäistä. Queer-yhteisöön kuuluvana koin tärkeäksi nostaa yhteisön sisälläkin vaiettua aihetta esiin. Tutkimuksessa tarkoituksena ei ollut keskittää haastatteluja parisuhdeväkivaltaa kohdanneille, mutta ymmärrettävästi aihe resonoi erityisesti näissä ihmisissä, ja siksi iso osa haastatelluista olikin kokenut väkivaltaa queer-naissuhteessa. Pohdin sitä, kuinka minä tutkijana kohtaan ja käsittelen tätä haastavaa aihetta kunnioittavasti. Isoon osaan pohdinnassa nousi kielenkäyttö.

Kuten edellä mainitsin, haastattelukutsuni yhteyteen nousi keskustelua queer-termistä ja sen määritelmästä. Yksi haastattelemistani henkilöistä puolestaan ilmoitti jo ennen haastattelua, ettei haluaisi kuulla uhri-sanaa. Toinen haastateltava kertoi, ettei pidä henkisen väkivallan käsitteestä, sillä se tuntuu sen yleisyyteen ja vakavuuteen nähden liian merkityksettömältä. Kolmannen haastateltavan mielestä parisuhdeväkivaltaan sisältyy myös pettäminen. Nämä aloitteet kielestä, termeistä ja niiden merkityksistä haastoivat minutkin pohtimaan ja lopulta lukitsemaan sen, millaisia termejä tutkimuksessa käytän ja kuinka ne ymmärrän. Miten kohtaan haastateltavat, jotka ovat ilmaisseet tietyn näkemyksen ja ehkä toiveenkin termeistä? Missä määrin annan heille valtaa osallistua tutkimuksen sisällä termien valintaan ja niiden määrittelyyn?

Jokaista kielellistä valintaa ja sen perusteluja en ole kirjannut ylös, mutta monia pitkiä pohdintoja termien äärellä on tehty. Uhri-sanana sijaan olen käyttänyt vaihdellen väkivallan kokijaa tai kohdetta, jotka eivät ole samalla tavalla latautuneita kuin vaikkapa uhri tai selviytyjä. Henkisen väkivallan käsitettä olen avannut aiemmin (kts. 2.3. *Queer-naissuhteissa tapahtuva väkivalta – tuttua ja uniikkia*), mutta analyysiosiossa pohdin myös haastateltavien ymmärrystä aiheesta.

Se, mistä ja miten tutkija kirjoittaa, ei olekaan tutkimuseettisesti yhdentekevää. On varottava liiallista ihmisryhmän tai yksilön leimaamista, ahdasmielistä tai vain puhtaasti epäkunnioittavaa raportointia. Oman lisänsä tähänkin tutkimukseen tuo se, että aihe on niin kapea: suomalainen queer-yhteisö on pieni ja vielä pienempi on sen sisällä oleva parisuhdeväkivaltaa kokeneiden ihmisten joukko. Tässä tutkimuksessa haastateltavista kirjoittaminen ja heidän suojelemisensa tunnistamiselta onkin ollut erityisen tärkeää, sillä yhteisön sisältä käsin voi olla mahdollista tunnistaa haastateltava pienistäkin merkeistä. (Kuula 2011, 206.)

5 Analyysi

5.1 Queer-naisten parisuhdeväkivalta

5.1.1 Queer, taas

Minua kiinnosti tutkielmassani selvittää, kuinka haastateltavat itse queerin ymmärtävät ja kokevat. Yhtenevätkö näkemyksemme vai tuleeko määritelmään säröjä? Haastateltavien ymmärrys vastasi pitkälti omaani, mutta heidän äänensä tuo määrittelyyn monitahoisuutta, jonka kautta queer on syytä määritellä vielä kertaalleen – tällä kertaa aineiston avulla.

Suomeen queer on rantautunut enemmän sateenvarjoterminä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille, millaisena se aineistossakin pitkälti nähtiin. Sitä pidettiin ”yleissanana” tai ”kaiken kattavana” terminä, mikä tekee siitä helpon ja inklusiivisen käytettävän. Toisaalta hyvänä huomiona esiin nousi se, ettei queer ole pelkästään identiteetti, vaan sitä voidaan käyttää kuvaamaan näkökulmia tai asioita. Queer voikin olla poliittinen linssi, jonka läpi maailmaa tarkastellaan normeja haastaen, tai tutkimussuuntaus, jossa normaalin ja poikkeavuuden sosiaalista konstruktioita tarkastellaan (Hekanaho 2010, 148–149). Vain yksi haastateltavista ei osannut antaa termille määritelmää, mutta oli siihen sateenkaariyhteyksissä törmännyt.

Queerius myös viittasi parille haastateltavalle siihen, että on syy sille, miksei tarkempaa termiä identiteetille käytetä: sukupuolen tai seksuaalisuuden kokemukseen voi esimerkiksi liittyä jotakin ”vielä määrittelemätöntä” tai ”hienovaraisuutta”. Vaihtoehtoisesti termi tuo ilmi käyttäjän vahvemman sitoutuneisuuden queer-teoriaan tai inklusiivisuuteen erottaen käyttäjän ”vanhan koulukunnan lesboista”. Liki kaikille queer kuitenkin yhdistyi sitoutumattomuuteen, lokeroimattomuuteen ja tarkempaan määrittelemättömyyteen. Vaikka queer itsessäänkin on lokero ja sen yksi haastateltavistakin näki, hän kuitenkin näki sen rajoittamattomampana:

Vähän tylsiä semmoset raamit. Mun mielestä ne sitoo liikaa, mutta sitten taas queerin mä oon jotenki käsittäny, et se on vähän laajempi, jotenkin vähän löysemmät ehkä ne raamit siinä. (Elina)

Queer pitää sisällään mahdollisuuden kehen tahansa rakastumiseen ja tilanteen muuttumiseen. Kaksi haastateltavaa esimerkiksi pitivät queeria luontevimpana vaihtoehtona tai ”kivempänä sanana kuin lesbo” juuri sen avoimuuden vuoksi. Vaikka moninaiset sukupuolokokemukset ja romanttiset suhteet ovat kuuluneet lesboyhteisöön tiiviisti sen synnyn alkuajoista saakka, yhteisön sisällä on eritoten nykyään paljon ”portinvartijuutta” ja muihin kuin

lesboidentiteetteihin kohdistuvaa syrjintää (kts. Rubin 1992, 476). Yksi haastateltavakin kuvasi oman yhteisönsä taholta tulevaa hämmennystä, kun hän butchina oli seurustellut muunsukupuolisen ihmisen kanssa. Queer-termin ja -yhteisön koettiin siis tarjoavan mahdollisuuden olla suhteissa muihinkin kuin naisiin muunakin kuin naisena. Lokeroimattomuuteen kohdistui kuitenkin yhden haastateltavan taholta myös pohdiskelua siitä, onko se haitta, jos haluaakin ilmentää omaa identiteettiään spesifimmin.

Queerin käyttöä ja ymmärrystä ”kaiken kattavana” terminä voidaan arvostella siitä, ettei näkemyksessä kylliksi huomioida sitä kritiikkiä ja haastetta, jota queer kohdistaa muihin vakiintuneisiin termeihin, lokeroihin, ajatteluun ja politiikkaan (Hekanaho 2010, 148). Queer onkin yleisesti sateenkaarevuutta tai muita termejä poliittisempi, mutta vain yksi haastateltavista yhdisti queer-termiin myös ”kapinallisen meiningin”, mikä on suurempaa sukua sille, kuinka termi ymmärretään angloamerikkalaisessa kontekstissa. Suomalaisessa kontekstissa – kuten paljolti tässäkin tutkielmassa – tämä puoli saattaa jäädä queerista sivuun, ellei liikuta tutkimuksen ja aktivismin ulottuvuuksissa. Useammassa haastattelussa toisaalta huomioitiin queer-naissuhteiden moninaisuus ja se, että niitä on vaikeaa tai jopa mahdotonta niputtaa yhteen:

Nään päällimmäisenä, että niissäkin on paljon eroja, että jotkut on ihan semmosii suhtkoht normatiivisia tai periaatteessa tavallisia parisuhteita, mitkä ei erotu mitenkään, sit taasen joillain voi olla vähän toisenlaisia polysuhteita tai mitä muutakaan, et seki varmaan vaihtelee aika paljon. (Sofia)

Kolmessa haastattelussa mainittiin queer-termin historia ja sen monipolvisuus rapakon tuolla puolen. Queeria tunnistettiin käytettävän enemmän englanninkielisissä piireissä, mutta sen kansainvälisyys pystyttiin näkemään myös etuna. Ehkä queer kykeneekin yhdistämään erilaisia keskusteluja, piirejä ja yhteisöjä kielimuurien ylitse. Tämän voi nähdä edun lisäksi myös ongelmana – angloamerikkalaisen kulttuurin ja termien yleistymisen voi pyyhkiä tieltään paikallisia monimuotoisia käsitteitä ja ilmiöitä. Kansainvälinen ei tarkoita angloamerikkalaista eikä englanninkielinen tutkimuskäsitteistö välttämättä ole monipuolisempaa tai laadullisesti parempaa kuin paikallinen ja suomenkielinen (Mizielinska 2006; Rossi & Sudenkaarne 2021).

Queer oli kaikille haastateltaville tuttu ja päteväkin termi, vaikka sen tunnistettiin olevan Suomessa yleisesti vähemmän tunnettu ja tuorempi. Erityisesti huomioitiin se, että sitä tunnetaan huonommin yhteisön ulkopuolella ja ”arkielämässä”. Queerin luontaisimmaksi elinpaikaksi voisikin nähdä sateenkaariyhteisön ja sosiaalisen median, jossa voivat luontevasti

yhdistyä suomen- ja englanninkieliset queer-tilat ja termit. Tähän kytkeytyi myös se, että termin käyttö saattoi vaihdella kontekstin mukaan:

Vanhempi sukupolvi ehkä ei tiä sitä sanaa niin sit harvemmin mä ees vaivaudun sen kanssa, et erityisesti, jos mä puhun jollekin vanhemmille tai vielä vanhemmille ja tää aihe tulee puheeks niin sanon että tykkään myös tytöistä, että mä en ees käytä mitään termiä siihen, mutta et jos halua helpomman kautta niin sanosin että bi tai jotain, kavereille sit vaikka omni tai queer tai jotain, et sit se vaihtelee myös vähän fiiliksen mukaan. (Eveliina)

Se, keiden kanssa puhutaan (vanhemmat vs. ystävät) ja ihmisten ikä (vanhempi sukupolvi vs. omanikäiset, parikymppiset ystävät) vaikutti siihen, mitä termiä itsestään käyttää vai käyttäkö ollenkaan. Tarkka tiettyyn ryhmään tai identiteettiin kuuluminen ei haastateltavalle itsellekään ollut niin tärkeää, vaan identiteetti voi vaihdella ”fiiliksen mukaan”. Kuten queeriin kuuluu, yhteen identiteettiin ei tarvitse jämähtää ja varaa muutokselle on aina.

Yhdessä haastattelussa pohdittiin myös termin käännöstä, jota queer-tutkimuksessakin on pyöritelty:

Mä itse asias oon tykänny ku oli joku vuos joku heitto että Suomessakin vois käyttää tätä sanaa vinokas, niinku että olemme vinossa tai jotain, niin se olis kyl niin paljon parempi ku joskus oli, siis mä en tiä onko enää mut siis Setan jossain virallisissa käänöksissä oli käännetty tyliin queer että pervo ja se oli ehkä surkein käänös ikinä. Et mun mielest meidän ei tarttee reclaimaa sellasta sanaa, joka ei liity meihin mitenkään, vaikka suuri yleisö haluisikin uskoo, että se liittyy meihin. (Lea)

Haastateltava nostaakin esiin olennaisen termin, *reclaim* eli jonkin vaatimisen itselleen takaisin, haltuun ottamisen. Queerhan pohjautuu alun perin englanninkieliseen solvaukseen, mutta vain kahdessa haastattelussa esiin nousi termin alkuperäinen negatiivinen kaiku ja se, ettei koko sateenkaariyhteisö välttämättä ole samaa mieltä termin käyttökelpoisuudesta. Haltuunotto viittaa jonkin negatiivisen leiman omaksi ottamiseen, jotta termiä ei voida enää käyttää loukkaavasti, vaan se voisi saavuttaa vähintään ryhmän sisällä neutraalin tai jopa voimaannuttavan merkityksen. Haltuun ei toisaalta haastateltavan kertoman perusteella voida ottaa termiä, johon ei koeta minkäänlaista identifioitumista tai johon liittyy omassa mielessä ”liian” negatiivisia mielikuvia: pervo hänelle kuvaa ulkopuolelta tulevaa sanaa, jonka ”suuri yleisö” yhteisöön liittyy ja joka ”ei pidä paikkaansa”. Vinokas puolestaan haastaa normeja kunniallisemmin ja ”siistimmin” ja viittaa seksuaalisen outouden sijasta yleisempään normien tai asenteiden vinouteen. Kuten 2.1.1.-luvussa kuvasin, queeriin ei suomen kielessä mielletä samanlaisia negatiivisia konnotaatioita, vaan se kuulostaa meidän korvaamme neutraalimmalta.

Haastateltavakin totesi, että hänestä on käytetty haukkumanimenä enemmän lesboa tai homoa, jotka tuntuivat hänelle suomenkielisenä hyökkäävämmiltä termeiltä kuin queer.

Queer on siis edelleen lokeroimaton, kansainvälinen, suomen kielessä negatiivisista merkityksistään itsensä irti ravistellut termi, joka koetaan laajasti hyvin inklusiiviseksi ja käyttökelpoiseksi. Queerin käyttökonteksti on kuitenkin selvä: queer-yhteisö, akateemiset ympyrät, nuoremmat ikäpolvet ja sosiaalinen media käyttävät queeria luontevimmin.

5.1.2 Parisuhdeväkivallan piirteet ja muodot

Aineistossa parisuhdeväkivalta miellettiin voivan pitää sisällään monipuolisesti niin fyysisiä, henkisiä, seksuaalisia kuin taloudellisia väkivallan muotoja. Omaan määritelmäni verrattuna yksi haastateltava nosti esiin myös hengellisen eli uskontoon liittyvän väkivallan. Parisuhdeväkivalta ymmärrettiin verrattain yleiseksi ilmiöksi ja ongelmaksi, joka kuitenkin harvoin päättyy esimerkiksi lehtiin asti.

Parisuhdeväkivallassa keskeisenä nähtiin kontrolli ja vääristyneet valta-asetat, jotka tuntuvat abstraktimmilta konsepteilta, mutta joita pystyttiin paikantamaan käytännön toimintaan vaikkapa pukeutumisen säätelemisenä tai ”ajatusten hallintana”, jossa väkivaltaa tekevän jokaista näkemystä maailmasta pitäisi uskoa ja tukea. Kontrolli ymmärretäänkin keskeisenä osana parisuhdeväkivaltaa ja Collins (2008, 135) näkee sen ylittävän sukupuoleen kytkeytyvän, miesten naiseen kohdistaman kontrollin, jolla pikemminkin hallitaan koko väkivaltilannetta ja sen emotionaalista määritelmää. Valta-asetelmien nähtiin toisaalta kytkeytyvän kaikkiin ihmissuhteisiin, mutta vallan epätasapainoisuus muodostuu suhteissa ongelmaksi (kts. Merlis & Linville 2006, 117). Kiinnostavana näkökulmana yhdessä haastattelussa nousi esiin se, että toimimme ihmissuhteissa useinkin vahingossa toisiamme satuttaen, mutta satuttamisen tarkoituksellisuus ja toistuvuus voi tehdä siitä nimenomaan väkivaltaa.

Parisuhdeväkivalta nähtiin poikkeuksellisenä väkivallan muotona siksi, että tekijänä on rakas ja tärkeä kumppani, joka toisaalta väkivallallaan rikkoo ja väärinkäyttää tiettyä luottamusta. Erityisen haavoittavaksi kumppanin taholta tuleva väkivalta koettiin queer-suhteissa, joissa kipua jo valmiiksi saattaa olla enemmän vähemmistöstressin ja stigman vuoksi. Tämä erityispiirre tekee parisuhdeväkivallasta myös harvinaisen haastavan päästä irti. Yksi haastateltavista näkikin tärkeänä nostaa esiin sitä, ettei väkivaltaiseen suhteeseen joutuminen tai jääminen väistämättä liity huonoon itsetuntoon, tyhmyyteen tai nuoruuteen, sillä suhde voi

usein olla aluksi hyvä. Kun parisuhteessa on pelissä kovemmat panokset kuten lasten esittely uudelle kumppanille tai yhteiseen asuntoon muuttaminen, väkivallan verkko vaihkaa kiristyy.

Henkiseen väkivaltaan liitettiin monenlaisia muotoja kuten vähättelyä, kyseenalaistamista, kontrollointia ja rajoittamista, syyllistämistä tai mustasukkaisuutta. Perinteisempiä muotoja haastoi yhden haastateltavan näkemys siitä, että myös pettäminen on henkistä väkivaltaa. Henkisen väkivallan nähtiin olevan erityisen yleistä, yhden haastateltavan mukaan jopa siinä määrin, että sitä esiintyy ”melkein joka suhteessa”. Se koettiin erityisen haastavaksi useammastakin eri syystä: sitä ei oteta vakavasti tai suhtautuminen voi olla vähättelevää, mikä vaikeuttaa myös avun hakemista. Yksi haastateltavista koki myös, että henkisen väkivallan kohdalla pyritään ymmärtämään tilannetta ja tekijää sekä jakamaan vastuuta väkivallasta herkemmin kuin vaikkapa fyysisen väkivallan kohdalla.

Henkinen väkivalta voikin olla valtavan hienovaraista, jolloin sen tunnistaminen on vaikeaa niin ulkopuoliselle kuin väkivaltaa kohtaavalle itselleenkin. Myös aiemmassa aiheita koskevassa tutkimuksessa on todettu tämän olevan ongelma eritoten queer-naisten suhteissa: koska aihe on niin vaiettu ja sitä usein kuvataan vain heteronormatiivisesta näkökulmasta, ei naisilla ole ymmärrystä siitä, mikä lasketaan väkivallaksi. Lisäksi suhteen valtatasapainon vaihdellessa eivät parisuhteen osapuolet välttämättä edes osaa määritellä, kuka on tekijä ja kuka väkivallan kokija. (Harden ym. 2022, 308–309.) Toisaalta väkivallan tunnistaessaankin suhteesta on vaikeaa päästä eroon. Tämän kaksi haastateltavaa myös kytki kulisseeihin, joita väkivaltaisissa parisuhteissa saatetaan pyrkiä pitämään pystyssä.

Fyysisen väkivallan muotoina nähtiin esimerkiksi lyöminen ja koskemattomuuden ylittäminen ja se muotona miellettiin tietyllä tapaa tyypilliseksi tai ”klassiseksi” väkivallaksi, joka tulee parisuhdeväkivallasta ensimmäisenä mieleen. Tämä kytkeytyy tyypilliseen tarinaan parisuhdeväkivallasta, jota käsittelem enemmän luvussa 5.2.1. *Parisuhdeväkivallan sukupuoliroolit*. Henkiseen väkivaltaan verrattuna fyysinen väkivalta nähtiin herkästi tunnistettavana ja myös vakavasti otettavana väkivallan muotona, mihin vaikuttaa myös esimerkiksi siitä jäävät jäljet.

Henkisen ja fyysisen väkivallan lisäksi haastatteluissa nousi esiin seksuaalinen väkivalta (joka nähtiin vielä muita muotoja vaietumpana), taloudellinen väkivalta (jonka ei nähty tulevan ensimmäisenä mieleen parisuhdeväkivaltaa mietittäessä) sekä hengellinen väkivalta. Yksi haastateltava koki, että joistakin väkivallan muodoista on ehkä vaikeampi puhua kuin toisista, jotka eivät ole niin haavoittavia. Tällaisena erityisen haastavana väkivallan muotona nähdään

esimerkiksi seksuaalinen väkivalta. Seksuaalista väkivaltaa harva haastateltava nostikin oma-aloitteisesti esiin, mikä kertoo sen erityisestä tabuasemasta: aihe on näkymätön ja vaikea puhua heterosuhteissakin, mutta erityisen vaiettua se on naisuhteissa (Barnes 2010, 235). Seksuaalista väkivaltaa ei ehkä myöskään mielletä niin vahvasti osaksi parisuhdeväkivallan diskurssia, sillä Suomessakin avioliiton sisäinen raiskaus on tunnustettu lailla rikolliseksi vasta 1994 (Lidman 2015, 137) ja kuva seksuaalisesta väkivallasta taas saattaa usein nojautua mielikuvaan puskaraiskauksista.

Yksi haastateltava tunnisti väkivallan muotojen voivan olla hankalasti toisistaan eroteltavissa ja sijoittuvan kahden (tai useammankin) muodon rajamaastoon:

En mä tiedä onkse seksuaalista väkivaltaa, mut sen ja henkisen risteymä siinä, että jos on vaikka aseksuaalia ihmistä painostettu, et sä et rakasta mua tarpeeks, kun me ei harrasteta enemmän seksiä tai jotain tämmöstä. Et se on ehkä vähän siinä niitten kahden välimaastossa. (Lea)

Väkivalta ja sen eri muodot voivatkin hyvin sekoittua, mikä voi entisestään vaikeuttaa väkivallan tunnistamista. Aineistossa myös nähtiin fyysisestä väkivallasta puhuttaessa, että se harvoin on erillään henkisestä väkivallasta. Kiinnostavasti henkistä ja fyysistä väkivaltaa vertailtiin keskenään muutamassa haastattelussa, todennäköisesti juuri henkiseen väkivaltaan kohdistuvan vähättelyn ja sen heikon tunnistettavuuden vuoksi. Valtaosa haastateltavista näki henkisen väkivallan tuhoisana ja erittäin raskaana väkivallan muotona. Väkivallan fyysisen vahingoittavuuden ei pitäisikään olla tekijänä siinä, nähdäänkö toiminta ylipäänsä väkivaltana tai sellaisenaan haitallisena.

Parisuhdeväkivallassa eriteltiin queer-suhteille spesifejä väkivallan muotoja, jotka liittyivät erityisesti henkiseen väkivaltaan ja kontrollointiin. Nämä mainitut muodot noudattelivat paljon niitä, joita tutkimuksessakin on löydetty (kts. 2.3. *Queer-naissuhteissa tapahtuva väkivalta – tuttua ja uniikkia*). Yhdeksi muodoksi mainittiin ”outtaamisen uhka” eli queer-identiteetin paljastaminen muille tai sillä kiristäminen, mitä myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu (kts. esim. Kanuha 2013, 1181).

Tuoreena queer-spesifinä väkivallan muotona, jota ei aiemmassa tutkimuksessa ole nostettu esiin, yksi haastateltava erotteli sen, että samaa sukupuolta olevat vertailevat itseään toisiinsa ja voivat päätyä sen kautta kilpailuasetelmaan, joka voi ”muuttua rumaksikin”. Muiksi muodoiksi mainittiin esimerkiksi toisen halveksiminen tai vallankäyttö siinä, että toinen ”ei osaa olla queer-suhteissa”, koska ei ole aiemmin sellaisessa ollut, tai mustasukkaisuus ja

kontrollointi, jos kumppanilla on aiemmin ollut suhteita eri sukupuolten kanssa. Identiteettiin liittyviä asioita saatetaan käyttää syyllistävänä tai kontrolloivana tekijänä, kuten uskomusta biseksuaaleista epäluotettavina. Mustasukkaisuus onkin noussut usein aiemmassa tutkimuksessa esiin queer-naisten parisuhdeväkivaltaa tarkasteltaessa (kts. Kanuha 2013; Renzetti 1992) ja siihen saattaa kytkeytyä juuri tekijän syytös siitä, ettei väkivallan kohde osaa olla ”oikeanlainen lesbo”. Syytös voi pohjautua juuri aiempiin suhteisiin tai tekijän omaan mielikuvitukseen, mutta se joka tapauksessa saa väkivallan kokijan kyseenalaistamaan omaa identiteettiään sekä kontrolloimaan omaa käytöstään. (Giorgio 2002, 1248.)

Vaikka nyt omista lähtökohdista, kun mä oon tullu tähän heterosuhteesta, niin sitten mä en enää tiedä, että mikä on hyväksytyä, et onkse hyväksytyä, missä mä voin liikkua niin että mä voin olla varmasti varma siitä, että se toinen ei koe sitä uhkana. (Sari)

Siis se lokerointi on joskus hyvinkin hienojakoista ja sit myös sen perusteella voidaan tehdä henkistä väkivaltaa, et sä nyt oo tollanen, esimerkiksi jos sä oot biseksuaali et sä oot epäluotettava ja siks mä voin tälleen kontrolloida sun tulemisia tai menemisiä, et jos sä oisit tälleen golden star lesbo niinku mä oon, niin ei mun tarttis olla yhtään huolissaan. (Johanna)

Kuten lainauksista käy ilmi ja kuten esimerkiksi Donovan ja Hester (2008, 286) ovat kehottaneet huomioimaan, valta ja kontrolli kiinnittyy queer-naissuhteissa myös muihin asioihin kuin sukupuoleen tai sukupuolirooleihin. Valtaa voi tuoda esimerkiksi yhteisöön kuuluvuus, aiemmat kokemukset queer-naissuhteista tai seksuaalisuuden eri identiteetit, joiden mukaisesti lesboutta saatetaan pitää ”puhtaampana” ja luotettavampana kuin biseksuaalisuutta. Aineistossa oli tulkittavissa muitakin valtasuhteita, kuten sosiaalinen kyvykkyys, jolloin väkivallan kokijalla olikin enemmän valtaa kuin tekijällä, mikä saattoi toimia väkivallan motiivina. Renzetti (1992, 117) oli havainnut saman omassa aineistossaan ja näki tämän viittaavan siihen, että väkivallan tekijät paikkaavat väkivallalla ja dominanssin etsimisellä kokemaansa vallan puutetta. Tämä on yleisempikin teoria (*disempowerment theory*), jonka avulla väkivaltaa naisten välisissä suhteissa on pyritty selittämään: kulttuurisesti ja sosiaalisesti heikompi asema voi aiheuttaa sen, että väkivallan tekijä etsii vallan tunnetta parisuhteessa väkivaltaa ja kontrollia käyttäen (Harden ym. 2022, 304).

Muut haastateltavat eivät juuri vertailleet keskenään queer-naisten ja heterojen parisuhdeväkivaltaa, paitsi puhuessaan naisten taipumuksesta käyttää enemmän henkistä väkivaltaa. Yksi haastateltava kuitenkin koki ensin väkivallan muotojen eroavan keskenään: hän näki, että heterosuhteissa henkinen väkivalta voisi ilmetä enemmän vaikkapa tiettyyn seksistiseen rooliin pakottamisena, kun taas queer-naisten suhteissa se voisi olla vaikeammin

havaittavaa ja siksi salakavalaa. Haastattelun edetessä hän kuitenkin totesi, ettei kykene vertailemaan eri suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa, kun kokemusta molemmista ei ole. Haastattelun loppupuolelle mennessä hän oli itseään kuunnellessaan tullut siihen lopputulokseen, että kaikki queer-suhteisiin spesifisti liittämänsä väkivallan muodot hän saattoi nähdä myös heterosuhteissa tapahtuvaksi. Ainoaksi eroksi hän väkivaltaan liittyen ehkä tunnisti sen, että heterosuhteissa väkivaltaa kokevalla saattaa olla oma ”sukupuolen mukaan segregoitu” piilopaikka, jonne toinen ei pääse mukaan, kuten naisten saunailta. Tämä lopputulema haastaa toisaalta tutkimuksessa esiin noussutta näkemystä siitä, että queer-naisten välistä parisuhdeväkivaltaa tulisi tarkastella erilaisesta vinkkelistä kuin heteroparisuhdeväkivaltaa. Toisaalta näkemys myös kytkeytyy siihen, kuinka monet haastateltavat eivät halunneet asettaa queer-naisten suhteille erityisyyden painolastia, vaan toivoivat niiden voivan nauttia yleisesti siitä etuoikeudesta, että ne ovat yhtä tavallisia kuin kaikki muutkin suhteet (kts. 5.3.2. *Vastapaino utopioille*).

Parisuhdeväkivallan nähtiin koostuvan moninaisista muodoista, mutta erityisesti esiin nostettiin henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Ylipäänsä parisuhdeväkivallassa keskeiseksi nähtiin kontrolli ja vääristyneet valta-asemat, jotka voivat kytkeytyä queer-naissuhteissa muuhunkin kuin sukupuoleen, kuten kokemuksiin naissuhteista tai sosiaaliseen kyvykkyyteen. Henkinen väkivalta nähtiin erityisen yleisenä, mutta myös vaikeasti tunnistettavana ja usein vähäteltyinä väkivallan muotona. Fyysistä väkivaltaa puolestaan miellettiin ”klassiseksi” väkivallaksi, mikä noudattelee tyypillisen parisuhdeväkivallan tarinaa. Queer-naissuhteissa tunnistettiin queer-identiteetille spesifejä väkivallan muotoja, joita aiemmassa tutkimuksessakin on nähty. Tällaisia olivat esimerkiksi ”kaapista ulos pakottaminen” tai kokijan identiteettiin ja aiempiin suhteisiin kohdistuvat iskut.

5.1.3 Queer-naisten parisuhdeväkivallan yleisyys ja syyt sen taustalla

Jos ei [parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteessa] ite ois kokenu, niin tietty vastais toisin. Nyt tälleen ku aattelee tätä, että kun sä kysyt tästä aiheesta haastateltavia, niin tähän varmaan valikoituu ihmisiä, jotka on kokenu tai nähny väkivaltaa. Et jos nää samat väittämät laitat johonkin muuhun yhteisöön mis mäkin liikun, niin vastausprosentit ois ihan tosi erilaisia. Kyl mä luulen, et monet ei usko, et se liittyy queer-naisten välisiin suhteisiin. (Johanna)

Vaikka iso osa haastateltavista olikin itse kohdannut parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteessa, aineistossa ei näkynyt, että haastateltavien näkemykset aiheen tärkeydestä tai olemassaolosta olisivat radikaalisti eronneet kokemusten tai kokemattomuuden perusteella. Osasyynä voi toki

olla haastattelukutsun ja -kysymysten muotoilu, joka voi johdatella näkemään ilmiön haastattelutilaisuudessa merkittävämpänä kuin arjessa, tai queer-identiteettiin kuuluva, monien haastateltavien itsensäkin mainitsema tiedostavampi ote sosiaalisiin kysymyksiin. Ne muutamat haastateltavat, joilla ei omaa kokemusta tai lähipiirin kokemusta parisuhdeväkivallasta queer-naissuhteista ollut, uskoivat sen ehkä herkemmin olevan vähemmän yleistä kuin muissa suhteissa.

Haastateltavien kertoman perusteella queer-naisten parisuhdeväkivaltaan suhtautumisesta löytyi ainakin kahdenlaista ”koulukuntaa”, jotka olivat äänessä erityisesti sosiaalisessa mediassa ja yhteisön sisällä. Yksi näkemys oli se, että väkivalta naisten välisissä suhteissa on yleistä, se on lisääntynyt aiempaan verrattuna tai naisten väliset suhteet ovat erityisen väkivaltaisia. Näkemystä ei välttämättä aina osattu pohjata mihinkään, mutta toisinaan sitä perusteltiin omien tai ystäviltä kuultujen kokemusten avulla.

Jotenkin kammottaa sellanen ajatus, että jos sitä ois deittimarkkinoilla tällä hetkellä, et mihin sitä saattas päänsä pistää. Et tuntuu et sitä on kuitenkin aika paljon. (Outi)

Näiden haastateltavien mielikuvissa siis queer-naissuhteiden kentällä uhka joutua myrskyisään tai väkivaltaiseen suhteeseen oli todellinen ja yleinenkin. Vertauskohtana toimivat heterosuhteet, joissa väkivaltaa tunnistettiin monessa haastattelussa olevan paljon.

Käsitystä parisuhdeväkivallan yleisyydestä saattoi lisätä myös sosiaalinen media, jossa aihetta nostettiin esiin. Tähän yhteyteen toisaalta liittyi se, että parisuhdeväkivallan yleisyys tunnistettiin kyllä ulkomailla, mutta ei Pohjoismaissa:

Sitä on yllättävän paljon. Mutta mä en sitten tiedä, että kuinka paljon sitä on Euroopassa ja varsinkin Skandinaviassa, koska mä oletan, että esimerkiksi Yhdysvalloissa se tulee siitä, mä oon huomannut että todella monella queer-naisella on mielenterveysongelmia. Ja he myöntää sen itekin. - - Mä luulen silti, että se ei Skandinaviassa tai täällä Pohjois-Euroopassa oo ihan niin yleistä kuin se on esimerkiksi Amerikassa. (Helena)

Haastateltava vetosi Yhdysvaltojen painostavaan kulttuuriin, joka voi kytkeytyä myös jakaantuneeseen ja kärjistyneeseen poliittiseen tilanteeseen, jossa esimerkiksi naisten oikeuksia kavennetaan ja asenteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan ovat negatiivisia tai eivät kyllin kannustavia. Haastateltavan näkemystä eli vähemmistöstressin roolia parisuhdeväkivaltaan on pyöritelty tutkimuksen puolella paljonkin pyrkimällä selvittämään, johtaako vähemmistöjen kokema syrjintä, stigma ja tuen puute väkivallan tekemiseen

intiimisuhteissa. Vaikka suoraviivaista näyttöä tästä ei ole, on teoria kiinnostava. (Harden ym. 2022, 304.)

Aineisto itsessäänkin haastoi näkemystä, jonka mukaan Suomessa parisuhdeväkivaltaa olisi vähemmän. Useammassa haastattelussa nousivat esiin Facebookissa tai Jodelissa kirjoitetut kommentit väkivallan yleisyydestä – ja toisaalta sen yllätyksellisyydestä, johon palaan myöhemmin luvussa 5.3.2. *Vastapaino utopialle:*

Jodelissa mä oon nähny tavallaan vähän kahta eri koulukuntaa, et toisaalt siel on ollu näitä, jotka tyyliin tulee esiin ja sanoo, että on voinu olla esim. ihmisiä, jotka on ollu suhteet sekä naisten että miesten kanssa ja sit ne sanoo et on kohdannu väkivaltaa vaan naisten kanssa ja sit joku tulee komppaamaan et joo, naiset ne vasta perseestä onki, et ei mitään muuta ku henkistä väkivaltaa kaikissa suhteissa. Ja sit taas osa on tällasia et ei pidä paikkaansa, et täysin sulkee pois tällaset ja kaikkee siltä väliltä. (Sofia)

Kuten lainauksesta käy ilmi, toista ”koulukuntaa” edustavat pyrkivät haastamaan ja jopa tukahduttamaan näkemystä väkivallan yleisyydestä tai ylipäänsä olemassaolosta. Varsinaista epäuskoa naisten väliseen parisuhdeväkivaltaan ei haastatteluissa ilmennyt ja kaikki haastateltavat tunnistivat asian ongelmaksi, joskaan eivät välttämättä kokeneet tietävänsä siitä paljoa. Kaksi haastateltavaa vailla kokemusta parisuhdeväkivallasta queer-suhteessa kuitenkin arvelivat, että parisuhdeväkivaltaa olisi heterosuhteissa enemmän:

Taas tälleen toiseen ääripäähän että [väkivalta queer-naisten suhteissa on] vähemmän yleistä (naurua) tai tuntuu jotenkin et teorian tasolla se voi olla ihan yhtä yleistä, mutta jotenki mielikuva ja oletus ei vaan... Ei vaan ehkä uskois. Tai siis toki et jos joku kertoo et hän parisuhdeväkivaltaa kokee, niin ei kyseenalaista sinänsä sitä, mutta jotenki ei vaan oletta. (Eveliina)

Tämä saattoi pohjautua esimerkiksi siihen, että tällaisista kokemuksista oli kuultu enemmän – toisaalta sen, että aiheesta ei tiedä, ei nähty sulkevan pois sitä, etteikö sitä voisi olla olemassa. Tämä viittaa siihen, mitä myös aiemmassa Yhdysvaltoja koskevassa Helenan lainauksessa oli nähtävillä: aiheen näkymättömyys voidaan helposti tulkita ilmiön puuttumiseksi. Eveliinakin edellä mainitsi, että olisi vaikea uskoa parisuhdeväkivallan olevan yhtä yleistä hetero- kuin queer-naissuhteissa. Koska aiheesta ei puhuta, siitä ei ole kokemusta eikä tarkkaa tutkimusta ole tehty eritoten Suomessa, on asiasta helpompi ottaa epäuskoisempi kanta.

Haastateltavat kokivat kuitenkin monin paikoin, että queer-naisten välinen parisuhdeväkivalta on hyvin peitelty ja vähätelty aihe. Syynä peittelylle miellettiin häpeän tunteet ja toisaalta se, että parisuhdeväkivalta nähtiin ehkä hyväksyttävämpänä kuin heterosuhteissa. Vähättelyyn ja

villaisella painamiseen osallistuvat myös muut yhteisön jäsenet, mistä myöhemmin luvussa 5.4. *Queer-yhteisö*.

Syitä parisuhdeväkivallalle annettiin melko samoista lähtökohdista kuin mitä tutkimuksessakin on tunnistettu. Esiin nousivat erityisesti edellä mainittu vähemmistöstressi, mutta myös mielenterveysongelmat ja yksittäisesti alkoholi. Mielenterveysongelmat ja vähemmistöstressi koettiin osaksi parisuhdeväkivallan ongelmaa niin tekijöiden kuin kokijoiden puolelta: tekijä saattaa Helenan lainauksen mukaisesti purkaa yhteiskunnan paineita väkivallan muodossa kumppaniaan kohtaan, kun taas väkivallan kokija saattaa mielenterveyssyistä jäädä rikkinäiseen ja haavoittavaan suhteeseen. Aiemmassa tutkimuksessa LGB-yhteisön jäsenten mielenterveyden onkin nähty olevan rikkinäisempää kuin heteroilla ja myös väkivaltaa kohdanneet LGB-ihmiset ovat heteroihin verrattuna saaneet useammin masennus- ja ahdistusdiagnoosin (Miller & Irvin 2007, 1190). Lesbo- ja bi-naisilla on havaittu heteronaisia yleisemmin mielenterveysongelmien lisäksi alkoholi- ja tupakkariippuvuutta, mihin syytä on haettu juuri syrjinnästä ja vähemmistöstressistä (Alanko & Kuusi 2020, 81–82). Kaikki yhden haastateltavan kuulemat fyysiseen väkivaltaan liittyvät tapaukset olivat olleet kytköksissä alkoholiin, ja tutkimuksenkin puolella alkoholi on noussut esiin usein parisuhdeväkivaltaan ja myös queer-naisten väliseen sellaiseen liittyen (kts. Renzetti 1992).

Tutkimuksessa on puhuttu paljon myös siitä, kuinka lapsuuden kokemukset perheväkivallasta voivat vaikuttaa haavoittavana tekijänä niin parisuhdeväkivallan kokemiseen kuin sen tekemiseenkin myöhemmässä elämässä (Balsam & Szymanski 2005, 258). Aineistossa tätä ei suoraan nostettu väkivallan taustatekijäksi, mutta muutama väkivaltaa kohdannut haastateltava kertoi todistaneensa lapsuudessa perheväkivaltaa. Yksi haastateltavista myös koki tämän olevan suorassa yhteydessä siihen, että oli myöhemmin elämässään päätenyt useampiin väkivaltaisiin parisuhteisiin.

Haastateltavat tunnistivat siis queer-naisten parisuhdeväkivaltaan kahdenlaista suhtautumista: niitä, joiden mukaan se on erityisen yleistä, ja niitä, jotka eivät tahtoneet tunnistaa tai vähätelivät sen olemassaoloa. Vaikka kaikki haastateltavista eivät olleet parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteissa kokeneet tai eivät tienneet siitä paljoa, he näkivät sen ongelmana. Sen ei kuitenkaan nähty olevan yhtä yleistä Pohjoismaissa kuin muualla maailmassa tai yhtä yleistä naissuhteissa kuin heterosuhteissa. Aineistossa parisuhdeväkivallan tekemisen ja kokemisen taustoiksi eriteltiin erityisesti vähemmistöstressiä, mielenterveysongelmia, lapsuuden kokemuksia perheväkivallasta sekä alkoholia.

5.2 Sukupuoliroolit

5.2.1 Parisuhdeväkivallan sukupuoliroolit

Moni haastateltava tunnisti, ettei väkivaltaisuus liity biologisuuteen tai ole sukupuolittunutta lapsesta saakka, vaan sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö muovaa yksilöiden käytöstä tiettyyn suuntaan heille lapsena annetun sukupuolileiman perusteella. Kaikkien sukupuolten nähtiin olevan kykeneviä tekemään tai kohtaamaan väkivaltaa, mutta tyttöjen tai naisten tekemä väkivallan nähtiin kyllä tyypiltään erilaiseksi kuin muiden. Aineistossa muodostui selkeä vastakkainasettelu tyttöjen tai naisten tapaisen ja poikien tai miesten tapaisen väkivallan välille, jossa mieheyteen liitettiin fyysinen väkivalta ja naiseuteen henkinen.

Fyysistä väkivaltaa ei queer-naisten suhteissa nähty olevan niin paljon tai ainakin sen nähtiin ottavan erilaisia rooleja tai olevan ”vähemmän vaarallista”. Yhdellä haastateltavalla oli aiemmin ollut samanlaisia oletuksia, kunnes hän itse oli kohdannut fyysistä väkivaltaa – hän oli myös pitkään kuvitellut fyysisen väkivallan liittyvän vähemmän toisen henkilön pahoinpitelyyn ja enemmän esimerkiksi esineiden tuhoamiseen.

Naisten henkisen väkivallan yleisyyttä liitettiin kulttuurisiin tekijöihin, kuten siihen, että naiset kommunikoivat vivahteikkaammin, heiltä odotetaan enemmän verbaalista taidokkuutta ja heidän ei sallita niin herkästi tehdä väkivaltaa fyysisesti:

No naiset käyttää sitä ehkä enem... monta kertaa helpommin keinona kuin miehet, koska en mä nyt sano, että naiset ois verbaalisesti lahjakkaampia, naisilla vaan on enemmän lapsesta saakka helposti se verbaalisuuden odotus - -. (Johanna)

Mutta mä näkisin tai mulla tulee mieleen, että queer-naisten suhteissa olettaisin, että se henkinen väkivalta ois suurempaa tai enem- pääasemassa, mutta en väitä olevani mitenkään oikeessa, että tää on tosiaan vaan siihen kommunikaation monimutkaisuuteen liittyvä tämmönen... (Naurahtaa.) Musta tuntuu, että naiset keskimäärin kommunikoi enemmän ja myös vivahteikkaammin. (Lea)

Haastateltavat olivat itsekin hyvin tietoisia naisille asetetuista odotuksista, jotka heidän näkemyksissään saattoivat vaikuttaa väkivallan laatuun: naisille asetettu odotus vähemmästä fyysisyydestä ja suuremmista puhetaidoista voi johtaa siihen, että väkivalta myös purkautuu vähemmän fyysisenä ja enemmän henkisenä. Haastateltavat jatkuvasti pitivät itsensä hyvin tietoisena siitä, että heidän näkemyksensä liittyivät sukupuoliin liitettäviin stereotypioihin. Niiden läpikin haastateltavat näkivät totuuden siemenen, mikä voi juontaa juurensa omista kokemuksista tai parisuhdeväkivaltaan liittyvistä mielikuvista ja tiedoista, sillä kuten aiemmin on mainittu, henkinen väkivalta on parisuhdeväkivallan yleisin tyyppi (Messenger 2011, 2229).

Kiinnostavaa on kuitenkin sen perustelu naiseuteen liitettävillä ominaisuuksilla – vaikka kulttuurin vaikutus tähän tunnustetaan. Vaikka yleisesti nainen voidaan nähdä uhaksi toiselle naiselle, se mielletään enemmän juoruiluun, henkiseen kiusaamiseen tai yleisempään ”nainen on naiselle susi” -asenteeseen kuin räikeään fyysiseen väkivaltaan.

Tyttöihin kohdistetun kasvatuksen ja odotusten nähtiin muokkaavan paljon heidän väkivaltaisuuttaan, sillä heitä ei kasvateta ”yhtä väkivaltaisiksi” tai ”ruumiillisiksi konfliktien ratkaisemisessa”, tai ympäristö ei katso sellaista käytöstä sormien läpi yhtä helposti kuin poikien kohdalla. Joillakin olikin tunne siitä, että tyttöjen fyysistä väkivaltaisuutta kulttuurisesti paheksutaan ja pyritään rajoittamaan. Husso (2003, 186) kirjoittaa siitä, kuinka väkivalta ei kuulu tyttökulttuuriin yhtä olennaisesti kuin ”poikien leikkeihin”. Hänen mukaansa väkivaltatilastoja tarkasteltaessa nähdään myös, että miehiin ja poikiin verrattuna naisilla ja tytöillä on korkeampi kynnyksen turvautua väkivaltaan.

Kun fyysinen väkivalta miellettiin selvästi enemmän poikien tai miesten toiminnaksi, yksi haastateltava myös kertoi parisuhdeväkivallan henkilöityvän mielessään mieheen, joka lyö naista. Tämä mielikuva osaltaan oli ehkä vaikuttanutkin siihen, että kokemus väkivaltaisesta naisuhteesta oli tullut suurena yllätyksenä. Näin parisuhdeväkivallan tyypillinen heteronormatiivinen tarina jatkaa kulkuaan: mielikuva miehen naispuoliseen kumppaniinsa kohdistamasta fyysisestä väkivallasta on niin hallitseva, että se nousee ensimmäisenä mielikuvana mieleen tai tekee vaikeaksi kuvitella naisten välistä fyysistä väkivaltaa.

Monet haastateltavat kuvasivat kuitenkin fyysistäkin väkivaltaa naisten suhteissa. Ajatusta tytöistä tai naisista käyttämässä vähemmän fyysistä väkivaltaa haastoi myös yhden haastateltavan kokemus yläasteen tyttöjen välisestä kouluväkivallasta. Haastateltava nosti kiinnostavasti esiin sen, kuinka naisten tekemä väkivalta tuntuu sallitummalta. Naisten tai tyttöjen miehiä ja poikia pienempi fyysinen koko voi johtaa ajattelemaan, ettei tehty fyysinen väkivalta ole niin vakavaa; tyttöjen tai naisten väkivaltaisuutta vähätellään eikä oteta vakavasti. Naiseuteen liitettäviin mielikuviin hoivasta ja passiivisuudesta ei mahdu väkivaltaa. Yksi haastateltavista huomautti hyvin, että tässä ajatusmallissa vähätellään naisten tekemän väkivallan lisäksi myös naisia itseään ja heidän kykyään satuttaa. Aineistossa tuli esiin yksittäinen näkemys, että naisten välinen väkivalta voi olla raaempaakin kuin miesten tekemä. Syitä tälle löydettiin esimerkiksi siitä, että miehistä varoitetaan ja he menettävät kasvonsa, jos lyövät.

Naisiin ja miehiin sekä feminiinisyyteen ja maskuliinisuuteen mielletyt roolit, käyttäytymismallit ja odotukset olivat vahvasti läsnä aineistossa siinä, miten naisten väkivaltaisuutta ja väkivallan muotoja selitetään. Aineistossa tunnistettiin se, että naisista ja tytöistä pyritään jatkuvasti tuottamaan tietynlaista kuvaa, johon ei väkivaltaisuus mahdu. Tytöt pyritään näyttämään ja näkemään hoivaavina ja kiltteinä. Välillä näkemys nousi aineistossa haastateltavan sisään koodattuna tietoisuutena sukupuolirooleista ja -käsityksistä, toisinaan haastateltavan ajatusmaailma nosti näkemyksen esiin tiedostamattomina ennakkokäsityksinä kuten seuraavia lainauksia vertaamalla huomaa:

Mä veikkaan et [tytöt eivät ole väkivaltaisia -ajatus] pohjaa aika lailla siihen stereotypiaan ja käsitykseen mikä naisista on, että naiset on vähän heikkoja, hoivaavia, taakse vetäytyviä ihmisiä, tällanen kiltti kymppin tytön stereotypia. (Sofia)

Siinä huomaa sen, et tytöt on enemmän silleen eww, pojat taas on silleen et nyt tulee turpiin. - - Mä veikkaan, et se on jotenkin et pojat on impulsiivisempi oikeesti ottamaan kädet nyrkkeihin, kun sit taaskin tytöt on enemmän silleen että pitää näyttää nätiltä ja pitää olla perfect, niin ei siinä liata käsiä sillon. (Elsa)

Ajatus tytöistä hoivaavina, kiltteinä, ”täydellisinä” nousee siis ulkopuolisten odotusten lisäksi tyttöjen itsensä sisältä. Henkinen väkivalta on tytöille ja naisille sopivampi väkivallan muoto, jossa käsiä ei liata ruumiillisesti, vaan vahingon tuottaminen tapahtuu sanojen ja kontrollin kautta.

Kiinnostavasti haastatteluissa epäsuorasti mielletään tyttöys feminiinisyyteen: nätiksi näyttämiseen, kymppin tytön stereotyyppiin. Tyttöys ja feminiinisyys siis kuuluvat erehtymättömästi toisiinsa, sillä yksi haastateltavakin määrittä väkivaltaista ex-kumppaniaan eräänlaisella tyttöyden arvosteluasteikolla sanoilla ”ei paljon tytömpää voinut olla”.

Ei kai nyt herttaset tytöt. Ne ei myöskään varmaankaan käy vessassa. (Elina)

Haastateltavat queer-naisina ja usein itse väkivaltaa kohdanneina tunnistivat naiseuteen liitettäviä stereotypiat ja vastustivat niitä: naiseus ei suojele väkivallan tekemiseltä sen enempää kuin kokemiseltakaan ja toisaalta naisten tekemä väkivalta voi olla ja on yhtä haavoittavaa kuin muidenkin sukupuolten, vaikka sen yleisimmissä tavoissa voisi heidän näkemyksensä mukaan olla eroja. Haastateltavat myös tunnistivat naiseuden ristiriitoja ja eroja nimenomaan kulttuurisina ja sosiaalisina eivätkä biologisina; tätä kommentoitiin ironisestikin kuten yllä olevassa Elinan lainauksessa. Nämä ironiset näkemykset monet haastateltavista tunnistivat ja jakoivat melkein tiedostamattoman tuntuksella tasolla. Samaan aikaan naiseus nähtiin melko

tyypillisenä: harjaantuneempina kommunikaatiokykyinä, vähemmän fyysisenä, feminiinisyytenä ja sen ylläpitämisenä standardien mukaisesti.

Haastateltaville queer-naisten suhteista tulevat mielikuvat olivat pääasiassa hyvin moninaisia, vapaita ja keskenään myös erilaisia. Queeriys edusti vapautta, mahdollisuutta olla omanlaisensa ja uskallusta elää juuri sellaisena kuin on. Tämän vapauden vastakohtaksi hahmotin aineistosta kuitenkin esiin nousevan heteronormin, johon queer-naisia pakotetaan erityisesti yhteisön ulkopuolelta. Tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että jommankumman osapuolen odotetaan olevan maskuliinisempi ja ”määräävän kaapin paikan”. Heteronormi näkyi myös kumppanin olettamisena mieheksi, erityisesti jos kyse oli koetusta parisuhdeväkivallasta:

Et jos mäkin sanoisin, että kumppani on tehnyt jotain, niin kaikki olettaa et se on mies. (Johanna)

Yhden haastateltavan kokemuksen perusteella heteronormiin pakottaminen ei suinkaan rajoitu vain yhteisön ulkopuolelle, vaan myös yhteisön sisäpuolelta asetetaan paineita mukautua tietynlaisiin normeihin. Tämä myös kytkeytyy parisuhdeväkivaltaan, jossa tehdään ulkonäön ja olemuksen perusteella tulkintoja siitä, kumpi parisuhteessa tekee ja kumpi kokee väkivaltaa. Ulkopuolisissa voi herättää jopa epäuskoa se, että roolit voivat mennä ”toisinkin päin”: esimerkiksi maskuliinisempi butch voikin kohdata väkivaltaa. Käsittelen butcheja, parisuhdeväkivaltaa ja tähän liittyviä roolituuksia lisää seuraavassa luvussa.

Haastateltavat näkivät sukupuolen sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, minkä seurauksena tyttöjen tai naisten tekemään väkivaltaan liitettiin aineistossa ja tunnistettiin liitettävän yleisemmin mielikuvia henkisen väkivallan yleisyydestä, naisiin kohdistuvasta kommunikaation vaatimuksesta ja taitavuudesta, naisten vähemmästä fyysisyydestä ja naisten väkivallan sallitummasta luonteesta. Mielikuvat ja stereotypiat tunnistettiin hyvin ja niitä haastoivat niin omat kokemukset kuin asioiden ”järkeily”. Sukupuoliroolien osalta väkivallan heteronormatiivinen tarina miehestä lyömässä naispuolista kumppaniaan jatkaa kuitenkin olemassaoloaan ja heteronormatiivinen odotus parisuhteesta elää myös queer(-nais)suhteissa.

5.2.2 Butchius ja väkivalta

Aiemmassa tutkimuksessa on spekuloitu sillä, että butchit olisivat queer-naisten parisuhdeväkivallassa yleisemmin tekijöitä. Taustalla on piillyt ajatus maskuliinisuuden ja väkivaltaisuuden yhteen kietoutumisesta. Tämä on perustunut paljolti teorioihin, eikä tutkimus suoranaisesti ole tukenut tätä hypoteesia.

Esitin haastatteluissa tarkoituksellisesti kärjistetyn ja provosoivankin väitteen: ”Jos väkivaltaa suhteessa on, se on butchien tekemää ja johtuu heidän maskuliinisuudestaan.” Aineistossa väitteeseen suhtauduttiin kolmella eri tavalla, joista ensimmäisessä väitteessä nähtiin jotakin perää. Tämä näkemys oli kuitenkin selvässä vähemmistössä, sillä vain kolme haastateltavaa yhdestätoista näki väitteessä ylipäänsä jotakin varteenotettavaa, ja hekin varoivat hyvin tarkkaan leimaamasta butcheja tai yleistämästä ajatusta liikaa. Kaksi haastateltavaa pohjasi näkemystä omiin kokemuksiinsa väkivaltaisesta naissuhteesta, joissa tekijänä oli ollut butch.

Tämän lisäksi haastateltavat nostivat esiin termin *toksinen maskuliinisuus*. Toksinen maskuliinisuus kytkeytyy Raewyn Connellin (1995) käsitteeseen hegemonisesta maskuliinisuudesta, joka kuvaa maskuliinisuuksien hierarkiaa. Sen huipulla oleva oikeanlainen ja kunnioitettava maskuliinisuus on ihailtu ja tavoiteltava normi, mutta äärimmäisen vaikea saavuttaa; se toimii hienovaraisena vallan jakajana, jolloin naiset ja muut, ”poikkeavat” ja huonommat maskuliinisuudet ovat alisteisessa asemassa siihen. Toksista maskuliinisuutta voidaan pitää monimutkaisena terminä, jonka itse tutkielmassa osin haastateltavien näkemyksiin pohjaten miellän kuvastavan maskuliinisuuden kapeita ja traditionaalisia malleja, jotka omaksutaan ympäristön vaikutuksesta ja jotka ovat haitallisia niin ne omaksuville kuin ympäröivillekin (kts. esim. Harrington 2021). Toksisen maskuliinisuuden nosti esiin kaksi haastateltavaa, joista toinen oli sitä ennen haastattelussa vastustanut väitettä butchien väkivaltaisuudesta:

Ehkä siinä [väitteessä] on sen verran ajatusta, et tavallaan toksinen maskuliinisuus käsitteenä, et jos se sit vaikuttaa siihen et tavallaan sitä kautta on sit jotenki just toksinen tai jotain sellasta niin tavallaan joo. Mutta ei se, yheksänkyt prosenttia ei toimi tai ei toimi noin. (Eveliina)

On butcheja, jotka korostavat sitä maskuliinisuuttaan, niin ne ehkä sit sallii helpommin itselleen myös väkivaltaisen käytöksen. Mä en haluaisi sanoo näin - -. Jos joku omaksuu maskuliinisuuden, se saattaa omaksua myös sitä toksista maskuliinisuutta ja se on tavallaan se lieveilmiö, se ei oo mikään syy-seuraus sinänsä tai väistämätön tai et jos joku on butch niin se on väistämättä väkivaltainen, suurin osa nyt varmaankaan ei ole, vaan pystyy ihan käsittelemään asiansa muutenkin. (Johanna)

Molemmat haastateltavat argumentoivat osin itseäänkin vastaan, mikä kertoo haluttomuudesta taipua näin binaariseen, yksinkertaistettuun ja leimaavaan näkemykseen parisuhdeväkivallasta, butcheista tai queer-suhteista. Johanna nostikin esille sen, ettei maskuliinisuudella parisuhdeväkivaltatapauksissa välttämättä ole mitään merkitystä: hänen mukaansa ”pieni ja hento” nainen voi kohdistaa väkivaltaa niin isoon ja maskuliiniseen mieheen kuin butchiinkin.

Toisaalta tässä jää huomiotta se, millaisia mielikuvia butcheihin ja butcheuteen liitetään: heidät mielletään mielikuvissa isoiksi ja fyysisiksi, vaikka myös butch voi olla suhteen ”pienempi ja hennompi” osapuoli.

Haastattelussa nousi esiin näkemys siitä, kuinka naisetkaan eivät voi olla vapaita toksisesta maskuliinisuudesta. Toisin kuin haastattelussa tuli ilmi, toksinen maskuliinisuus ei välttämättä vaikuta ainoastaan maskuliinisiin naisiin vaan sen odotukset ujuttavat kyntensä meihin kaikkiin sitäkin kautta, että oletamme maskuliinisuuteen liittyvän tiettyjä piirteitä kuten fyysistä tai henkistä kestävyyttä ja puolustautumista. Myöhemmin (kts. luku 5.4.2. *Yhteisön rooli parisuhdeväkivaltatapauksissa*) Elina kuvaa kokemuksiaan, joissa häntä queer-butchina on vastuutettu kokemastaan väkivallasta ja kyseenalaistettu sitä, miksei hän ole tapellut kumppaninsa väkivaltaa vastaan. Myös naispuolisten kumppaniensa taholta väkivaltaa kohdanneet miehet ovat tunteneet epämaskuliinisuuden tunteita, kokeneet tullessa nähdyiksi heikkoina ja sitä, ettei heidän kokemuksiaan oteta sukupuolen vuoksi tosissaan (Bates 2020; Morgan & Welles 2016). Maskuliinisuuden odotus ei liity vain heteromiehiin vaan kuormittaa kaikkia. Tämä voi butchiuteen liittyvien odotusten lisäksi liittyä myös vallitsevaan odotukseen naisista fyysisesti tai kokonaisvaltaisesti tasa-arvoisempina keskenään, jolloin väkivaltaakin vastaan pitäisi kyetä puolustautumaan.

Lainaukset kertovat myös siitä, että maskuliinisuuteen tai butchiuteen liitetään ympäristöstä tulevia paineita, jotka voivat johtaa toksiseen maskuliinisuuteen. Toisaalta yksi suhteessa butchin kanssa väkivaltaa kohdannut haastateltava liitti maskuliinisuuteen myös tarvetta pönkittää omaa egoaan, tietynlaista röyhkeyttä, purkamatonta aggressiota.

Toinen tapa suhtautua väitteeseen oli kiistää se jyrkästi, jonka suurin osa haastateltavista tekikin. Aineistossa haluttiin purkaa maskuliinisuuden ja väkivallan linkittyneisyyttä – moni koki, ettei se, kuinka identiteettiään ja itseään tahtoo ilmaista tyylillisesti tai sisäisesti, kerro siitä, onko väkivaltaisempi kuin muut. Tärkeäksi koettiin tunnistaa, että kaikki sukupuolet kykenevät väkivaltaan.

Haastateltavat liki yksissä tuumin haastoivat tyypillistä parisuhdeväkivallan tarinaa puoltamalla näkemystä siitä, ettei väkivalta heterosuhteissakaan aina mene ”samansuuntaisesti” miehen ollessa tekijä ja naisen kokija. Yksi haastateltava nosti tämän heterosuhte-esimerkin rinnalle queer-naisten suhteet: väkivaltaa tapahtuu myös femmejen välisissä parisuhteissa eivätkä kaikki butchien keskinäiset parisuhteet ole väkivallan sävyttämiä. Queer-identiteetti ja

erilaisten suhteiden ja roolien todistaminen antaa eväitä – tai jopa ”velvoittaa” – siihen, ettei ilmiöitä tarkastella tyypillisestä heteronormista käsin.

Kahdessa haastattelussa nousi esiin näkemys siitä, että väkivaltaisuutta itse asiassa olisi butcheilla vähemmän kuin muilla. Näkemystä ei kuitenkaan varsinaisesti osattu perustella tai pohjata muuhun kuin omiin pohdintoihin tai yleisesti kokemukseen butcheista. Toinen haastateltava kuvasi näkemystään butcheista ja parisuhdeväkivallasta:

Mä olen vahvasti sitä mieltä, että se on toisinpäin. Mun kokemus butch-naisista on se, että joo ne saattaa näyttää tosi kovilta ja machoilta, mutta ne on siis ihan nallekarhuja ja kissanpentuja sitten, että mä oon sitä mieltä että todennäköisesti se suhde on toisinpäin että femme on niinku alistavampi tai siis sillä lailla että saattaa käyttää [butchien] sisäistä lempeyttä hyväkseen. - - Mä luulen että [stereotypia butcheista väkivaltaisina parisuhteissa] tulee siitä, että butch-naiset puolustaa omia tyttöystäviään ja muita naisia huomattavasti enemmän tuolla esimerkiksi julkisesti. Ne saattaa baarissa vetää jotain miestä turpaan ihan sen takia, että se on käyny sen tyttöystävän perseeseen kiinni. Niin mä luulen, että se stereotypia tulee siitä. (Helena)

Lainaus kertoo miltei essentialistisesta näkemyksestä butcheista yhteneväisenä ryhmänä, jonne on sisään kirjattu kovuuden ja machouden ulkokuori, mutta nallekarhumainen sisäpuoli. Lainaus myös ehkä tahtomattaan toisintaa näkemystä butch/femme-suhteista normina, jossa femmet hyväksikäyttävät butchien sisäistä lempeyttä.

Haastateltava kuvaa myös näkemystään butcheista väkivaltaisina ulkopuolisia uhkia kohtaan. Tämä kytkeytyy ajatukseen suojelevasta maskuliinisuudesta, joka voi turvautua väkivaltaankin. Tällaisissa tapauksissa väkivalta ei ole paheksuttua vaan se saa kunniallisemman viitan. Tämä myös vastaa Jokisen (2017, 47) esiin nostamaa huomiota siitä, että miehen tai tässä tapauksessa maskuliinisen henkilön on oikeutettua käyttää väkivaltaa, mikäli sen avulla puolustetaan naista.

Väite nähtiin myös tapana toiseuttaa butcheja omasta yhteisöstä tai esimerkkinä kaksijakoisesta heteronormatiivisesta ajattelusta, jossa ominaisuudet jaotellaan miehille tai naisille kuuluviksi ja ne jaetaan myös queer-naisten suhteessa ”tasan”. Naiseuteen ja feminiinisyyteen kuuluvat hoivaavat, uhriutuvat, passiiviset ja lempeät piirteet kun taas mieheyteen ja maskuliinisuuteen aggressiiviset, dominoivat ja aktiiviset piirteet. Tämän jaottelun yksi haastateltava näki myös korostuvan tiettyssä ”feminismin” muodossa, jossa naisia pidetään miehiin nähden ”puhtoisina ja viattomina”, jolloin miehekkyyteen liitetään väkivalta. Haastateltava itse käytti lainausmerkkejä feminismi-sanassa ikään kuin erottaakseen sen ”todellisesta” feminismistä, jossa sukupuoleen suhtaudutaan monisävyisemmin.

Yksi haastateltava, joka itse butchina oli kohdannut parisuhdeväkivaltaa, kuvasi ensimmäisiä kertoja, kun oli kuullut queer-naisten suhteissa tapahtuneesta väkivallasta. Tämä oli saanut hänet vetämään johtopäätöksen, että ”tommonen äijän näköinen täällä hakkaa tota heikompa”. Ajatus oli siis käynyt hänen mielessään, vaikkei ollut jäänyt pysyvämmiin osaksi ajattelumaailmaa. Myöhemmin haastateltava kuvasi, että oli ”ikää, aivoja ja kokemuksia” saatuaan huomannut, ettei butchien väkivaltaisuuksia koskeva väite pitänyt lainkaan paikkaansa. Ulkopuolelta tuttuun narratiiviin butcheista väkivaltaisina tai väkivaltaisempina on siis helppoa solahtaa, mutta haastattelemani queer-naiset haastavat tätä näkemystä vahvasti.

Näkemyksen haastaminen kytkeytyy myös kolmanteen suhtautumistapaan, joka nousi esiin epäsuoremmin muutamassa haastattelussa, mutta hyvin suoraan yhdessä haastattelussa. Tässä suhtautumisessa tietoisesti kieltäydyttiin uskomasta näkemystä, vaikka omien tai lähipiirin kokemusten perusteella siihen olisi ”voinut uskoa”:

Mielenkiintoinen väittäjä, mut en mä haluu allekirjottaa sitäkään. Mut ehkä... jos nyt ihan fiilispohjalt mennään, niin voisin lähteä siihen samaan, mut en mä haluu mennä siihen (naurahtaa). (Outi)

Väitettä butchien väkivaltaisuuksista ei siis enimmäkseen uskottu tai haluttu uskoa. Myös ne, joilla omakohtaisia kokemuksia oli butchien tekemästä parisuhdeväkivallasta, kieltäytyivät uskomasta tai eivät nähneet väitteen pätevän laajasti koko butch-ryhmään. Tämä näkyi myös niistä haastateltavista, jotka näkivätkin väitteessä jotakin perää esimerkiksi toksisen maskuliinisuuden kautta. Väitteen tausta nähtiin kuitenkin selvästi ja yhdistettiin paljolti jäykkiin sukupuolirooleihin ja suhteisiin liitettävään heteronormiin.

5.3 Queer-naissuhteiden myyttisyys

5.3.1 Erityiset odotukset

Sekä yhteisön sisäpuolella eli queer-naisten itsensä keskuudessa kuin ulkopuolellakin pidetään yllä näkemystä siitä, että queer-naisten suhteet ovat positiivisessa mielessä erityisiä. Usein niihin liitetään suhteiden utooppisuus; useampi haastateltava esimerkiksi kuvasi ulkopuolelta tulevia näkemyksiä siitä, että queer-naisten suhteet ovat muiden suhteita parempia tai onnellisempia, tai että queer-naisilla on ”helpompaa ilman putkiaivomiestä”. Kuten aiemmin kuvasin, näkemys naissuhteista tasa-arvoisena ja onnellisena utopiana onkin noussut myös parisuhdeväkivaltaa koskevassa tutkimuksessa esiin ja se kytkeytyy olennaisesti myös queer-yhteisön ylläpitämään käsitykseen. Joillekin queer-naisille tärkeää on nostaa naissuhteita ja

queer-identiteettiä esille erityisessä ja positiivisessa mielessä, mihin kytkeytyy myös toisinaan kyvyttömyys ja haluttomuus nähdä parisuhdeväkivaltaa myös näitä suhteita koskevana ongelmana (Merlis & Linville 2006).

Myös aineiston perusteella joillakin haastateltavilla oli voinut olla aiemmin esimerkiksi ennen kokemusta väkivallasta tai olla edelleen näkemys naissuhteiden erityisyydestä, joka voi liittyä myös sukupuolierityisyyteen. Naisten nähdään olevan herkempiä ja hellempiä toistensa kanssa tai kykenevän parempaan kommunikaatioon, mikä kytkeytyy haluttomuuteen nähdä naisten tekemää väkivaltaa mahdollisena ja haluun sysätä väkivallan ongelmaa pääasiassa miehiä koskeväksi ilmiöksi (Merlis & Linville 2006, 105).

Useammassa haastattelussa nousi näkemys siitä, että naissuhde pohjaa lämpimään ja vahvaan ystäväyyteen, josta alkaa muodostua vahva ja tiivis romanttinen rakkaus. Parisuhdeväkivalta ei tällaiseen mielikuvaan yleensä mahdu. Yksi haastateltava nosti esiin joidenkin ihmisten tarpeen romantisoida naissuhteita, mikä on keskeistä naissuhteiden erityisyydessä. Suhdetta on tarpeen romantisoida niin itseä kuin muitakin varten, mikä kytkeytyy vähemmistöstressiin, jota käsitellen tarkemmin luvussa 5.4.2. *Yhteisön rooli parisuhdeväkivaltatapauksissa*. Monessa muussa haastattelussa nousikin esiin se, että ennen omaa väkivallan kohtaamista kuva naissuhteista oli ollut ruusuisempi ja romantisoidumpi. Tähän liittyi odotus paremmasta kommunikaatiosta kumppanin kanssa, mikä saattoi johtaa myös ajatukseen, ettei ongelmia tai konflikteja syntyisi samalla tavalla. Väkivaltatapauksista kuuleminen oli voinut muuttaa näkemystä queer-naisten välisistä suhteista, jossa romantisoituun kuvaan tuli särö:

Musta tuntuu et mä olin alun perin, mä halusin olla sellasessa pumpulissa, että tätä ei tapahu. Sit joutu kohtaamaan sen todellisuuden, että tätä tapahtuu myös sitten queer-naisten kesken. (Kerttu)

Vaikka naissuhteista saattoi olla romantisoitu ja utooppinen kuva, hyvin harva kuitenkin oli aiemmin ajatellut, ettei väkivaltaa voisi queer-naisten suhteissa olla laisinkaan – pikemminkin asiaa ei ollut tullut ajatelleeksi. Utooppinen kuva toisaalta näkyi siinä, kuinka moni haastateltava mielsi naissuhteet turvallisemmaksi kuin muut suhteet. Erityiseksi vertailtavaksi ryhmäksi nostettiin heterosuhteet, joissa parisuhdeväkivallan nähtiin olevan yleistä. Vastapainona tälle parisuhdeväkivallan queer-naisten suhteissa nähtiin olevan harvinaisempaa tai epätodennäköisempää, mitä perusteltiin esimerkiksi ”tilastoilla” tai ”omalla fiiliksellä”. Tätä näkemystä monet haastateltavat toisaalta haastoivat välittömästi sen ilmaistessaankin; moni esimerkiksi alkoi pohdiskella, mistä tällaisen kuvan on saanut tai pohjaako se oikeastaan mihinkään. Oma näkemystä siitä, ettei koe väkivaltaa olevan naissuhteissa niin paljon,

kuvattiin esimerkiksi sananparrella ”laput silmillä kulkeminen”, mikä kuvaa hyvin naissuhteissa tapahtuvan väkivallan näkymättömyyttä.

Romantisoitu kuva vaikuttaa myös siten, että ulkopuolelta ei naissuhteessa nähdä voivan ilmetä ongelmia. Yksi haastateltava kuvasi kokemustaan verrattuna edelliseen miessuhteeseensa, jossa lähipiiri oli reagoinut herkästikin, jos jokin suhteessa oli ollut vialla:

Jos mä ajattelen, että mä oon edellisessä liitossa ollu allapäin niin kyl aika nopeesti multa on kysytty, että onks sulla kaikki, et onks teillä joku juttu ollu tai onks teillä niinku riitaa, niin tässä liitossa multa ei sitä kysytä. Että jotenki ajatellaan, että meillä olis kaikki aina hyvin ja että tähän liittoon ei ainakaan mahtuis mikään väkivalta. (Sari)

Yhteiskunnassa vallitseva kuva naissuhteista tasa-arvoisempina tai väkivallattomampina voi saada aikaan sen, ettei väkivallan merkkejä tunnisteta ja väkivaltaa kohtaavaa ihmistä nähdä tai auteta. Näkemys naissuhteista utooppisina voi suhteen sisällä taas johtaa siihen, että häpeä kohdatusta väkivallasta nousee valtavan suureksi, eikä apua uskalleta hakea senkään vuoksi. Kun naissuhteiden kuvat vielä ovat romantisoituja eivätkä pidä sisällään ongelmia tai väkivaltaisuutta, voidaan kohdatun väkivallan osalta kääntyä syyllistämään itseä: olenko ainoa, jolle näin tapahtuu? Teenkö jotain väärin? Queer-ihmisillä on myös tunnistettu painetta sopia mielikuvaan mahdollisimman onnellisesta, monogaamisesta ja pitkäaikaisesta parisuhteesta, johon on vaikuttanut omista oikeuksistaan taistelemisen taakka. Suhdettaan pitää jo valmiiksi suojella ulkopuolisten ahdasmielisiltä näkemyksiltä ja eron tai ”epäonnistumisen” tuottamalta häpeältä, joten suhteelta saatetaan olla valmiita sallimaan enemmän. (Lahti & Kolehmainen 2020.)

Muutamassa haastattelussa nousi esiin kokemus siitä, että queer-naissuhteissa saman sukupuolen jakaminen tarkoittaa myös samojen kokemusten jakamista, mikä johtaa heterosuhdetta laajempaan ymmärrykseen kumppanien välillä. Näkemys ilmeni vain yhdessä haastattelussa biologisempina yhteytenä, esimerkiksi naisten välisenä ymmärryksenä kuukautisista. Laajemmin naisten välinen ymmärrys kytkettiin kuitenkin sosiaalisiin kokemuksiin:

Jotenkin queer-naisten välisissä suhteissa on paljon just semmosta et yrittää ymmärtää sitä toista viimeiseen saakka, koska sekin on nainen ja sekin kärsii näistä asioista, minä voisin kärsii näistä asioista, ja sit ku toinen on väkivaltainen niin, no, en mä ainakaan osannu ottaa sitä silleen tosissaan. (Johanna)

Naiseuteen ja kenties myös queer-identiteettiin liittyvät kokemukset ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen syrjinnästä voivat yhdistää kumppaneita siinä määrin, että toista pyritään

ymmärtämään väkivallan ylikin. Syvempi yhteys naisten välisissä suhteissa voikin johtaa siihen, että naisten haasteet ovat jaettuja. Tätä jotkut haastateltavat kuvasivat sekä vahvuutena että heikkoutena: nainen voi ymmärtää toisen naisen kokemuksia esimerkiksi misogyniaan liittyen. Toisaalta yksi haastateltavista nosti esiin sen, että naisten yhteiskunnassa kokemat paineet ja vähemmistöstressin omaiset haasteet voivat purkautua väkivaltana, jossa opittu misogynia suunnataan omaan naispuoliseen kumppaniin. Tämä voisi näkyä esimerkiksi toisen ulkonäön arvosteluna tai vaatimuksena tietynlaisesta käyttäytymisestä.

Vaikka toistensa ymmärtäminen samaa sukupuolta olevien suhteissa tunnistettiin joissakin haastatteluissa, muutamissa sitä myös vahvasti haastettiin.

Voi olla et jossain asioissa, ehkä just tommissis naisen elämää koskettavissa ongelmissa vaikka, niin voi olla, että nainen ymmärtää paremmin kuin ehkä mies, mut et ei se nyt mun mielestä ihan niin suoraviivaista oo kuitenkaan - -. (Outi)

Osittain myyttiä naisten välisestä vahvemmassa ymmärryksestä siis voidaan uskoa, mutta osittain se voi olla itseään vahvistava ennakkoluulo. Toisten nahkoihin asettuminen ja empatian tai ymmärryksen tarjoaminen ei toisaalta liity väistämättä suoraan siihen, ovatko kokemukset jaettuja, vaan edellisen lainauksen mukaisesti haluan sekä taitoon kuunnella ja ymmärtää toista. Naisten toisilleen tarjoama erityinen ymmärrys kytkeytyykin myös heteronormatiiviseen yhteiskuntaamme, jota yksi haastateltava kuvasi: yhteiskunnassa, jossa ”miehet ovat Marsista ja naiset Venuksesta”, on sallitumpaa heterosuhteessa olla ymmärtämättä täysin toisiaan. Queer-naissuhteissa paine ymmärryksestä puolestaan tulee paitsi jaettujen kokemusten myös mahdollisesti jaetun fyysisen tilan kautta. Yhteiskunta tarjoaa binaarisen näkemyksen miehisistä ja naisista, jotka poikkeavat täysin toisistaan, eivätkä kykene saavuttamaan keskinäistä ymmärrystä. Tämä näkemys vaikuttaa myös queer-naissuhteisiin asetettuihin odotuksiin. Odotuksesta tulee helposti lupaus, joka ei välttämättä täyty, vaikka useampi haastateltava kuvasi naissuhteissa erityislaatuista ymmärrystä kokeneensa. Täytyessäänkin odotus ymmärryksestä voi toisaalta ”repiä”, kuten haastateltava kuvaa, kun ymmärrys ei johdakaan solidaarisuuteen, toisen kunnioittamiseen tai hyvään parisuhteeseen.

Ymmärrys ja kokemusten jakaminen kytkeytyy siihen, kuinka aineistossa oli nähty naissuhteissa voivan olla keskenään sekoittuvia tunteita. Tämä voi liittyä intensiivisten tunteiden yhteen kietoutumiseen, jolloin hyviä tunteita ei aivan erota pahoista tai valtavat tunteet pyyhkäisevät mukanaan arvostelukyvyn ja itsensä suojelemisen. Sekoittuvat tunteet voivat näkyä myös siinä, kuinka sekaisin menevät erilaiset odotukset liittyen ystävyyteen tai läheisyyteen:

Mä en tiää oisko se niin vaikee muuta ku kahden naisen välillä, koska sä jotenkin todella yrität ymmärtää sitä toista ja kuvittelet että sä voit auttaa, koska sähän oot niin lähellä. Se on ehkä sama mitä mä sanoin heti aluksi, että kun se läheisyyden kokemus on niin valtava, niin se jotenkin helposti myös sekottaa. (Johanna)

Lesbokulttuurissa tunnustetaan tämä ilmiö laajemminkin sellaisena, jossa naiskumppaneiden välille syntyvä vahva, intiimi side saa kumppanit tuntemaan olonsa kokonaiseksi yhdessä: eroaminen olisi oman itsensäkin rikkomista (Juvonen 2020, 189). Myös Renzetti (1992) kuvaa omassa lesbosuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa käsittelevässä tutkimuksessaan ilmiötä, jossa naisuhteessa kumppanit *sulautuvat* tai *fuusioituvat* toisiinsa. Tämä viittaa äärimmäiseen intiimiyteen ja läheisyyteen naisten välillä, jossa syntyy jännite autonomian ja riippuvuuden välillä. Renzettin tutkimissa väkivaltaisissa naisuhteissa oli usein läsnä riippuvuuden elementti, jota erityisesti väkivallan tekijä piti yllä, ja halu autonomiaan, jota erityisesti väkivallan kokija tunsu. Tämän äärimmäisen intiimiyden nähtiin olevan läsnä juuri naisuhteissa niin voimakkaasti siksi, että muita tukea tarjoavia verkostoja ei ympärillä ole niin paljoa, jolloin suhteeseen muodostuu ”me vastaan muu maailma” -mentaliteetti, ja toisaalta siksi, että jaettu sosiaalinen kokemus naiseudesta muodostaa omanlaisiaan haluja ja toiveita, jotka saattavat kohdata ja kietoutua yhteen. Tämä dynamiikka oli kytköksissä väkivaltaan, sillä moni autonomiaa haluavista kumppaneista raportoi kontrollista ja väkivaltaisista reaktioista heidän itsenäisyyteensä. Myös Kanuha (2013, 1181) raportoi tunnustaneensa tutkimuksessaan sulautumista ja vaikeutta erottaa omia ja kumppanin tunteita.

Jotenkin se [pumpulinen mielikuva queer-naissuhteista] on semmonen, että on me vastaan muu maailma, että täydennetään toisiamme, pidetään yhtä kaikessa, ollaan tosi söpösti ja kaikki on ihanaa (naurahtaa). (Kerttu)

Tämä kytkeytyy olennaisesti ymmärrykseen, johon naisuhteessa voidaan nojata liikaa: toinen ymmärtää ja myös jakaa samat kokemukset. Renzetti (1992, 31) selittää toisiinsa sulautumista paitsi muiden verkostojen vähäisyydellä, jolloin kumppanien on pakko tukeutua toisiinsa ulkopuolista maailmaa vastaan, myös naiseksi sosiaalistamisella ja siihen liitetyillä erilaisilla haluilla ja toiveilla.

Renzetti (1992, 38) havaitsi, että väkivaltaisen kumppanin riippuvuus loi kokijalle vastuun tunnetta, joka saattoi jopa edesauttaa jäämään väkivaltaiseen suhteeseen: kokijat tunsivat velvollisuutta ”auttaa” tekijää tai ”täyttää hänen tarpeensa”. Tätä tekijät myös käyttivät hyväkseen ja odotus ymmärryksestä saattaakin olla myös väkivaltaisen kumppanin pyrkimys manipuloida:

Nyt vasta tässä mun uudessa parisuhteessa mä oon kokenut [myrkyllisyyttä], jollain tapaa sitä pitäis ymmärtää sitä naista niin kauheesti ja olla samalla tasolla sitte jossain kohdin. (Sari)

Kysyin haastatteluissa usein siitä, ovatko haastateltavat törmänneet näkemykseen queer-naissuhteista tasa-arvoisina tai tasa-arvoisempina kuin heterosuhteet. Valtaosalle tämä näkemys oli tuttu ja iso osa sen myös allekirjoitti. Naissuhteiden erityisyyteen liittyy siis myös näkemys suhteista tasa-arvoisina, joissa oletus sukupuolirooleista ja suhteen työnjaosta ei tule automaattisena oletuksena ulkopuolisesta yhteiskunnasta. Monet näkivät tämän automaattisten roolien puutteen johtavan myös siihen, että suhteessa työnjaosta on pakko keskustella ja mieluiset roolit saa valita vapaammin sen sijaan, että suhteen ulkopuolisia normeja tulisi noudatella. Myös tutkimus tukee tätä havaintoa, sillä vaikka queer-suhteet muuten eivät juuri poikkea heterosuhteista, ne ovat talouden ja kodinhoitoon liittyvien töiden osalta tasa-arvoisempia (Lahti & Kolehmainen 2020).

Kahden naisen suhdetta saatetaan toisaalta ulkopuolelta tarkastella tasavertaisempana, mikä voi johtaa vinoutuneisiin näkemyksiin väkivallasta:

[Queer-naisten parisuhdeväkivalta] on niin salassa tavallaan, ehkä ajatellaan se niin eri lailla, että ollaan tasavertasia kun ollaan kaks naista, et se olis jollain tapaa oikeutetumpaa. (Sari)

Tämä ajatus, jossa kahden naisen suhde nähdään tasavertaisempana esimerkiksi fyysisten erojen, vahvuuden ja kokoerojen puolesta, nousi toisessakin haastattelussa esiin. Tämä kytkeytyy myös tyypilliseen näkemykseen tarinasta, jossa väkivalta on fyysistä, jossa vahvempi ja isompi tekijä (usein mies tai butch) lyö pienempää ja jossa heikomman kumppanin tekemää tai vähemmän haavoittavaa väkivaltaa ei tunnusteta väkivallaksi. Haastatteluissakin nousi esiin jo edellä mainittu pointti pienemmistä naisista, jotka lyövät miespuolisia kumppaneitaan tai butchista, jolla on vaikeuksia puolustautua pienempää kumppaniaan vastaan. Haastateltava, joka mainitsi kokoerojen tasavertaisuudesta, huomautti toisaalta, ettei fyysinen tasavertaisuus poista väkivallan henkistä tai taloudellista puolta.

Queer-naissuhteisiin liitetään yhteisön sisä- ja ulkopuolelta näkemys positiiviseen erityisyyteen. Yksi erityisyyden muoto on suhteiden utooppisuus, jossa suhde nojaa erityisen vahvaan yhteyteen tai suhteet nähdään romantisoituina. Aineistossa näkemystä naissuhteiden utooppisuudesta tuettiin tai tunnustettiin jossain määrin, mutta parisuhdeväkivallan nähtiin silti olevan suhteissa hyvin mahdollista – joskin kenties harvinaisempaa kuin heterosuhteissa. Toisena erityisyyden muotona naisten nähtiin suhteessa jakavan keskenään laajemman

ymmärryksen, joka toisaalta muodostui myös haasteeksi, jos väkivallan tekijä käytti sitä hyväkseen tai siitä muodostui velvoite suhteelle. Kolmantena erityisyyden muotona naissuhteet miellettiin heterosuhteita tasa-arvoisemmiksi, mikä voi vaikuttaa näkemykseen parisuhdeväkivallasta sitä kautta, ettei sitä nähdä yhtä ”vakavana” kun tekijä ja kokija ovat fyysisesti lähempänä toisiaan.

5.3.2 Vastapaino utopioille

Utooppisten ja romantisoitujen kuvien vastapainona queer-naisten välisiin suhteisiin voi liittyä odotuksia negatiivisten puolten korostumisesta tai kokemuksia todellisuudesta, joka ei vastaa ennalta maalattua täydellistä, tasa-arvoista mielikuvaa. Yksi haastateltava nosti esiin sen, kuinka tasapaino väkivaltaisissa suhteissa voi olla hyvinkin hienovarainen, sillä ”intohimoisena ja kiihkeänä” alkanut kipinä voi yllättäenkin kääntyä väkivallaksi tai vallankäytöksi. Haastateltava kuvasi tämän tuovan suhteisiin tietynlaisen myrskyisyyden elementin, jossa suhteessa välillä menee hyvin, välillä kiistellään tai esiintyy jopa väkivaltaa. Tätä myrskyisyyttä nostettiin parissa muussakin haastattelussa esiin ja näenkin sen yhtenä tapana puhua queer-naisten (väkivaltaisista) suhteista. Myrskyisyys tuo vastapainon romanttisille, täydellisille suhteille:

Mä mietin ehkä tähän tutkimuksen teemaankin liittyen, että on semmosii parisuhteita, mitä vaikka somessa seurailee tai jollain tuttavilla, että on hyvin ulospäin ainakin ihannoitaviakin ja rakastavan olosia tasapainosia parisuhteita, mut et sit tuntuu, että jotenkin naisten välisissä suhteissa on myös hyvin paljon sitä, että on tosi myrskysii ne suhteet. (Outi)

Lainauksessa korostuu ajatus, että suhteista maalataan kuvaa onnellisina ja ihannoitavina, mutta todellisuus voi olla hyvinkin toista. Haastateltava pohjasi kokemuksensa tähän ristiriitaan omiin ja läheistensä kokemuksiin parisuhdeväkivallasta queer-naisten suhteissa.

Toisessa haastattelussa toisaalta nousi esiin odotus lesbojen suhteiden myrskyisyydestä:

Ehkä se stereotypia, että lesbot on koko ajan tukkanuottasilla - -. [Olen törmännyt] ihan jossakin tyyliin somessa jossain kommenteissa ja sit monesti se ehkä vedetään vähän silleen vitsiks tavallaan, että jotenkin ku se on, emmä tiedä onks siinä joku että ku se on naisten välillä tapahtuvaa niin sit se on vähän muka semmosta että ei niin vakavasti otettavaa tavallaan että nyt sitte just sama asia tapahtuis miehen ja naisen välillä niin sit se niinku nähtäis vähän niinku ehkä eri valossa. (Niina)

Lainauksen perusteella näkemys vedetään vitsiksi, missä palataan taas ajatukseen, jossa naisten tekemä väkivalta tai naisten väliset konfliktit eivät ole yhtä vakavia kuin vaikkapa

haastateltavan esimerkkinä käyttämässä heterosuhteessa. Ehkä siksi myös Niina aineistossa ainoana nostaa esiin stereotypian siitä, että ”lesbot ovat koko ajan tukkanuottasilla”: aiheesta voidaan puhua vitsailevaan ja kevyempään sävyyn.

Myrskyisyys terminä on kiinnostava, sillä se voi viitata niin ”tavanomaisempaan” kiistelevään suhteeseen kuin suhteessa tapahtuvaan väkivaltaankin. Sen avulla vältetään käyttämästä tuomitsevampaa ja leimaavampaa termiä, väkivaltaisuutta. Myrskyisyys- ja tukkanuottasilla-termien käyttö kuvastaakin vaikeutta puhua ilmiöstä sen omalla nimellä ja toisaalta halua pitää ”takaportti” auki siltä varalta, etteivät kaikki myrskyisiksi mainitut suhteet pidäkään sisällään väkivaltaa.

Kiinnostavaa on myös se, että myrskyisyys tai konfliktit nostetaan esiin queer-naisten suhteiden osalta. Näkemys naisten välisten suhteiden utooppisuudesta, tasa-arvoisuudesta ja romanttisuudesta on siis vaikuttanut siinä määrin, että väkivaltaisuus ja myrskyisyys täytyy erikseen huomioida, vaikka sitä tapahtuu kaikenlaisissa suhdetyypeissä. Aiempi Outin lainauskin korostaa jännitettä ihanteellisten ja myrskyisien naissuhteiden välillä, jossa ihanteellisuus on näkyvissä mutta myrskyisyys, toksisuus, riitelemine tai väkivalta eivät.

Kuten kuvasin luvussa 3.2. *Yhteisö ja myytti*, parisuhdeväkivaltaa pyrittiin aiemmin lesboyhteisössäkkin säilyttämään miesten vastuulle, jolloin utooppiseksi nähdyissä naissuhteissa tapahtuva väkivalta muuttui näkymättömäksi tai jopa mahdottomuudeksi. Kun väkivaltaa sitten naissuhteessa kohtaa, tulee tämä kokijalle täytenä yllätyksenä ja voi johtaa itsensä vastuuttamiseen ja syyllistämiseen. (Barnes 2010, 234–235.) Myös aineistossa väkivalta queer-naisten parisuhteissa saattoi tulla yllätyksenä. Yhdellä haastateltavalla oli lapsuudestaan ja aikuisiältään kokemusta miehen naiseen kohdistamasta parisuhdeväkivallasta, mutta omassa queer-suhteessa yllätyksenä tuli nimenomaan se, että väkivaltaa teki nainen toiselle naiselle. Tämä yllätys aiheutti myös sen, että suhteeseen jäi:

Mulla on taustalla perheväkivaltaa miessuhteissa ja itse asiassa mulla oli sen verran ruusunpunanen kuva, että sitä ei naisten välillä tapahdu. Mutta mun edellisessä pitkäaikasessa suhteessa mun avovaimo kävi mun kimppuun kerran, koska se luuli, että mä oon pettänyt sitä, ja mä olin siitä jotenkin aivan täysin järkyttynyt. Ja mä luulen, että jos hän olis ollu mies, niin mä olisin siis välittömästi katkassu sen suhteen, koska silloin ku mä siitä viimesestä väkivaltasesta miehestä erosin, mä päätin että ei enää ikinä. (Helena)

Haastateltavan kokemuksessa avun hakeminen ja sen saaminen auttoi parisuhteen laatuun, vaikkei suhde kestänytään. Väkivaltaisen kumppanin sukupuoli ja väkivallan yllätys vaikutti

kuitenkin olennaisesti siihen, ettei haastateltava pitänyt omista aiemmista rajoistaan kiinni, vaan suostui jäämään suhteeseen sillä ehdolla, että muutosta tapahtuu. Haastateltava korosti toisaalta väkivallan yllätyksellisyydessä nimenomaan väkivallan fyysistä ulottuvuutta: hänellä oli aiemmin lähipiiriltä saatua tietoa siitä, että henkistä väkivaltaa naisten välisissä suhteissa kyllä on, mutta itse koettu fyysinen väkivalta tuli yllätyksenä.

Useampi haastateltava kuvasi yllättyneensä kuullessaan tai kohdatessaan väkivaltaa queer-suhteessa. Asiaa ei ollut aiemmin välttämättä osattu ajatella laisinkaan tai se tuntui epätodennäköiseltä. Muutamassa tapauksessa ”ruusunpunainen kuva” queer-naissuhteista vaikutti siihen, ettei väkivaltaa ollut pitänyt mahdollisena. Mielipide muuttui viimeistään, kun koki tai todisti väkivaltaa queer-naisten välillä:

*Oiskohan se ollu sitte joskus kun on ollu yheksäntoista vai kakskyt vai kakskytys kun oon kuullu ensimmäisen kerran nainen-nainen-suhteesta, missä sit oli semmosta ihan kunnan hakkaamista, et kauheen hankala jotenkin ajatella ku oli tavannu sen pariskunnan monta kertaa ja näytti et kaikki on ihan hyvin, et sit oli vähän vaikee uskookin sitä ensin mutta sitte kävi ilmi että se kaikki piti paikkansa.
(Elina)*

Parisuhdeväkivallan kokeminen tai siitä kuuleminen ei kuitenkaan yleensä ollut muuttanut haastateltavien näkemyksiä queer-naisten suhteista. Korkeintaan tiedon nähtiin muuttaneen käsitystä yksittäisistä ihmisistä tai muuttaneen käsitystä queer-naisten suhteista kokonaisuudessaan monipuolisemmaksi, mikä on jatkumoa sille näkemykselle, jossa queer-naisten suhteet eivät ole sen erityisempiä kuin mitkään muutkaan. Ne voivat pitää sisällään valtatasapainoja ja väkivaltaa siinä missä muutkin.

Muutamalle haastateltavalle yllätyksenä tuli ylipäänsä se, että kohtaa väkivaltaa eikä keskeytä suhdetta:

*Jos ajattelen, että olisinko kakskyt vuotta sitte ajatellu, että voisin olla tilanteessa missä joskus tässä tänä päivänä oon, niin olisin ajatellu aina, et ikinä en antais sellasta valtaa kenellekään. Ja sitte kuitenkin huomaan, että nyt oon sellasessa.
(Sari)*

Tämäkin haastaa queer-naissuhteiden erityisyyden näkemystä: hämmästyttä ei niinkään herätä ajatus queer-naissuhteessa olemisesta tai väkivallan kohtaamisesta juuri queer-naissuhteessa vaan ylipäänsä väkivaltaiseen suhteeseen jäämisestä. Erityisyyden haastamisen lisäksi Sarin ajatus toisaalta kuvaa laajemmin vallalla olevaa pärjäämiseetosta ja näkemystä, jonka mukaan väkivaltaa kohtaavat ovat osaltaan vastuussa väkivaltaisesta suhteesta ja siihen jäämisestä. Tilanne nähdään vallan antamisena, eikä sinä, että väkivaltaa tekevä väkivalloin ottaa vallan.

Myös muutama haastateltava kuvasi kaipaavansa laajemmin näkemystä siitä, etteivät queer-naisten suhteet eroa toisenlaisista suhteista, etteivät ne ole sen parempia tai huonompia kuin muutkaan. Yksi haastateltava näki ongelmallisena sen, että naissuhteilta odotetaan täydellisyyttä niin suuremmalla kuin pienemmällä skaalalla – täydellisyydellä voidaan tarkoittaa väkivallattomuutta, jonka tulisi olla jokaisessa parisuhteessa itsestänselvyys, mutta myös esimerkiksi täydellistä kommunikaatiota tai jaettua ymmärrystä. Liian suuret odotukset voivat johtaa pettymyksiin.

Yksi haastateltava kuvasi tyypillistä queer-naissuhteisiin liittyvää stereotypiaa, jossa suhteeseen hypätään vakavissaan ja nopealla aikataululla. Useampi haastateltava nosti tämän esiin tuttuna stereotypiana, josta yhteisön sisällä vitsaillaankin, mutta jossa lienee jotakin perääkin. Nopea eteneminen voi kytkeytyä esimerkiksi intensiiviseen yhteyden kokemukseen tai pieniin piireihin ja kapeampaan mahdollisuuteen löytää kumppani. Stereotypialla on kuitenkin synkempikin puoli: alkuhuuma voi jättää kumppanista piiloon puolia, joista olisi hyvä olla tietoinen. Nopeasti eteneminen suhteessa on myös yleinen parisuhdeväkivaltaan liittyvä strategia, jolla väkivaltainen tekijä ottaa kontrollia ja ajaa kumppaninsa tilanteeseen, josta on vaikea lähteä (esimerkiksi yhteen muuttaminen, naimisiin tai kihloihin meneminen).

Naissuhteisiin voi siis liittyä myös erityisiä negatiivisia odotuksia tai tasa-arvoista utopiaa haastavia kokemuksia, joista yhtenä esiin nostettiin naissuhteisiin liitettävä myrskyisyys. Tähän kytkeytyi myös se, ettei naissuhteissa tapahtuvaa myrskyisyyttä (jonka voi tulkita niin riitelyksi kuin väkivallaksi) oteta niin vakavasti kuin vaikka heterosuhteissa tapahtuvaa vastaavaa. Queer-naissuhteissa tapahtuva väkivalta voi myös yllättää niin sen kohteeksi joutuvat kuin ulkopuolisetkin yhteisön jäsenet, sillä aihe on vaiettu eikä parisuhdeväkivallan piiriin julkisesti mielletä naistekijöitä. Muutama haastateltava toivoi, että queer-naissuhteet nähtäisiin tavallisina suhteina siinä missä muutkin, eikä niihin ladattaisi erityisiä positiivisia tai negatiivisia odotuksia.

5.4 Queer-yhteisö

5.4.1 Queer-yhteisön määritelmä ja ominaispiirteitä

Queer-yhteisön tuki on tunnustettu queer-ihmisille tärkeäksi muun muassa siksi, että omat perhesuhteet voivat olla homofobian vuoksi puuttuvia tai negatiivisia (Alanko & Kuusi 2020, 84). Haastateltavat näkivät queer-yhteisön käytännössä synonyymina sateenkaariyhteisölle, joka siis pitää sisällään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Yhdessä tapauksessa yhteisö

määriteltiin negaation kautta eli poissulkien heteroihmiset – tässä tapauksessa heterous nähtiin kenties seksuaalista suuntautumista laajempänä ”ihmistyyppinä”, johon liittyy myös tiettyihin yhteiskunnan normeihin taipuminen ja cissukupuolisuus.

Yhteisön nähtiin pitävän sisällään monenlaisen joukon ja voivan olla olemassa monessa eri tilassa, mutta pääasiallisina esiin nousivat sosiaalinen media ja toisaalta yhteisön itsensä kokoamat tapaamiset. Tällaisia livetapaamisia saattavat olla esimerkiksi Setan tai muiden järjestöjen hallinnoimat tapaamiset, joiden kautta yhteisöön voi kiinnittyä ihmisten ja suhteiden kautta, tai sitten vaikkapa sateenkaarevat tai sateenkaariystävälliset baarit. Yksi haastateltava mainitsi, että tämän tyyppisissä queer-yhteisöjen tiloissa tai tapahtumissa yleensä on pyritty mahdollistamaan turvallisempi tila. Queer-yhteisön tilat ovat siis tyypillisesti melko sosiaalisesti valveutuneita ja sieltä on lupa odottaa tietynlaista queer-spesifiä huomiointia.

Internetin ja sosiaalisen median merkitys yhteisön muodostumisessa ja yhteydenpidossa on huomattava ja se tunnistettiin liki kaikissa haastatteluissa. Esiin nousi erilaisia queer- tai sateenkaarispesifejä Facebook-ryhmiä tai WhatsApp-rinkejä. Erityisesti sosiaalisen median yhteisöt nähtiinkin olennaisena tukena solidaarisuudessa ja tietynlaisessa ”representaatioissa”, jossa tietää, ettei ole yksin, kun kaltaisiaan on muitakin. Toisaalta sosiaalisen median ja järjestettyjen livetapaamisten lisäksi yhteisön voitiin nähdä olevan olemassa kaikkialla joka puolella:

Mun mielestä se yhteisö voi olla vaikka esimerkiksi niin, että mä meen kahvilaan ja tunnistan toisia queer-ihmisiä, niin siitä mulle tulee jo se yhteisö, että se on joka puolella. Et ei pelkästään sosiaalisessa mediassa, ei pelkästään tapahtumissa, vaan siitä että mä tunnistan ihmisiä jostain sateenkaarimerkistä tai jostain tällasesta, niin mulle tulee siitä jo se yhteisön tunne ja se tuntuu tosi hyvältä, koska mä tiedän sen, että vaikei musta nyt välttämättä heti tunnistaikaan nää toiset, niin se että mä tiedän että mä voin olla siellä tukena, jos heitä esimerkiksi ruvetaan kiusaamaan tai jotain tapahtuu, niin mä voin olla siellä tukena ja totta kai mä sitte oletan, että jos he tunnistaa mut queeriksi, niin sitte siinä kohtaa mä saan tukea heiltä. (Helena)

Queer-yhteisöön ja queeriyteen liitetään siis konkreettisesti yhteisöllisyyden odotus: tuen tai puolustuksen tarjoaminen ja vastaanottaminen ulkopuolista uhkaa vastaan. Yhdenkin yhteisön jäsenen läsnäolo voi tuoda turvan tunnetta tilaan. Yhteisöön voi myös kuulua ilman varsinaista sitoutuneisuutta tiettyihin tapaamisiin tai tiloihin, vaan esimerkiksi sateenkaaripinssi repussa riittää osallisuuden ilmaisemiseksi.

Jotkut määrittivät omaksi queer-yhteisökseen queerin kaveriporukansa – tai toisaalta toinen ei kokenut kuuluvansa queer-yhteisöön siitä huolimatta, että ympärillä oli paljon queer-kavereita. Queer-yhteisöön kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksesta puhuttiinkin haastatteluissa paljon. Moni ei kokenut kuuluvuutta tai joku koki jopa ulkopuolisuuden tunnetta yhteisöön nähden. Tämä saattoi kytkeytyä ”myöhäisherännäisyyteen” eli siihen, ettei ole kasvanut osaksi yhteisöä tai tunnistanut identiteettiään ennen myöhempää ikää, tai toisaalta elämänvaiheeseen, jossa on pakon edessä vieraantunut koko muusta maailmasta ja sen myötä myös yhteisöstä. Kuulumattomuuden tunne ei toisaalta tarkoittanut sitä, etteikö olisi osa yhteisöä:

Mä sanon samaan aikaan, että tiedostan olevani osa [queer-yhteisöä], mutta en koe silti sellasta syvää yhteenkuuluvuutta. (Kerttu)

Yksi haastateltava ei kokenut kuuluvuuden tunnetta, eikä varsinaisesti sitä kokenut tarvitsevänsakaan. Vahva kuulumattomuus yhteisöön voi siis olla myös yksilön oma valinta. Yhteisöllisyyden ja kuulumisen kokemusten nähtiinkin liittyvän myös ikään esimerkiksi niin, että vanhemmiten yhteisöön osallistuminen ei ole niin tärkeää kuin se kenties olisi nuorempana. Tämä voi liittyä siihen, että vanhemmiten oma identiteetti on vakiintuneempi ja läheisiä verkostoja syntyy elämän muiltakin osa-alueilta. Nuorena saattaa olla identiteettinsä puolesta haavoittuvaisempi ja sen takia ympäröivän yhteisön tuoma tuki, turva ja hyväksyntä voivat olla tärkeitä. Haastatteluissa toisaalta nähtiin, ettei yhteisöön ”sisään käveleminen” ole välttämättä ihan helppoa vaan termeihin, ihmisiin ja sisäpiireihin tutustumiseen täytyy nähdä vaivaa ja omata tahtoa.

Yhdessä haastattelussa nousi esiin se, kuinka kuuluvuuden tunne oli haastateltavalla erityisen vahva ehkä siksikin, että nuoresta pitäen hänen ympärillään on ollut ”queer-tyyppejä”. Oma queer-kaveriporukka voi itsessään olla queer-yhteisö tai eräänlainen ”sisäänheitto” queer-yhteisöön. Kuuluvuutta ja yhteisöön pääsemistä vaikeuttaa kaapissa oleminen tai queerien ihmisten puute omassa lähipiirissään. Tämä kytkeytyy myös siihen, ettei yhteisö välttämättä aina ole matalalla kynnyksellä avoin vaan tiettyjen ihmisten tai termien tuntemista tai omaa vaivannäköä odotetaan. Tämä riippuu paljon yhteisön eri osista ja tiloista, sillä esimerkiksi Seta on pyrkinyt tekemään toiminnastaan hyvin lähestyttävää luomalla erilaisia vertaistukiryhmiä erilaisiin tarpeisiin ja tiloihin, niin verkkoympäristöön kuin fyysisiin paikkoihin.

Kiinnostava ristiriita kuulumisen ja kuulumattomuuden välillä nousikin yhdessä haastattelussa, jossa haastateltava ei kokenut kuuluvansa osaksi yhteisöä, mutta kuitenkin oli mukana

useammassa sateenkaarispesifeissä Facebook-ryhmissä. Tämä voi kytkeytyä siihen, kuinka paljon sosiaalisen median keskusteluihin osallistuu tai kuinka sidoksissa näihin ryhmiin kokee olevansa. Läsnaolo sosiaalisessa mediassa ilman keskusteluihin osallistumista tai ihmisten lähestymistä voi olla yksinäistä eikä välttämättä täyty yhteisöllisyyden tai kuuluvuuden tunnetta. Kuulumattomuus voi haastateltavan tapauksessa liittyä myös myöhäisherännäisyyteen, sillä haastateltava oli tullut naissuhteeseen avioliitosta miehen kanssa, eli hänellä ei ollut kokemusta tai yhteyttä yhteisöön ennen suhdetta väkivaltaisen kumppanin kanssa.

Valtaosassa haastatteluista kuuluvuutta kuitenkin tunnettiin ja tunnistettiin. Se kytkeytyi esimerkiksi edellä mainittuihin sateenkaareviin tapahtumiin, sosiaaliseen mediaan kuten Facebook-ryhmiin, järjestötoimintaan, parisuhteisiin ja niiden muotoihin, yleiseen elämäkatsomukseen ja myös esimerkiksi Pride-kuukauteen, joka haastattelujen toteuttamisen aikaan oli nurkan takana tai juuri tapahtunut. Tämä ajankohta nähtiin erityisenä, sillä silloin kuuluvuutta osoitettiin vahvemmin ja myös kenties tunnistettiin muiden queerien läsnäolo paremmin.

Muutama haastateltava näki, ettei queer-yhteisö varsinaisesti ole yksi ja yhtenäinen joukko, vaan se on valtavan laaja kokonaisuus erilaisia identiteettejä ja ihmisiä, joka jakautuu useisiin pienempiin yhteisöihin ja ryhmiin. Jakautuminen saattaa liittyä juuri eri identiteetteihin, kaupunkeihin, luokkaan tai ihan vain tarpeisiin ja tiloihin. Tästä käytettiin myös termiä ”sirpaloituminen”. Queer-yhteisön sirpaloitumista ei kuitenkaan pidetty lähtökohtaisesti huonona asiana, sillä jakautuneista pienistä yhteisöistä huolimatta laajan queer-yhteisön nähtiin pitävän ”tavallaan yhtä”.

Muutama haastateltava nosti esiin myös queer-yhteisön sisäisiä ongelmakohtia. Tällaisiksi määriteltiin esimerkiksi erilaisiin identiteetteihin kohdistuva syrjintä yhteisön sisällä, erityisesti yhteisön sisälläkin haavoittuvaisemmassa asemassa oleviin bi- ja transihmisiin, sekä jo 5.1.1.-luvussa esiin nostettu portinvartijuus ja identiteettien vartioiminen. Haastatteluista käy ilmi, että queer-yhteisön jäsenten odotetaan puolustavan toisiaan, mahdollistavan turvallisemman tilan ja tarjoavan osallisilleen sellaisen perheen, joka potentiaalisesti syrjityiltä ja sorretuilta queer-ihmisiltä puuttuu. Yhteisö kykeneekin tarjoamaan näitä aspekteja, mutta siellä myös revetään omiin kiistoihinsa, eikä jokainen osa yhteisöstä ole niin salliva ja tervetulleeksi toivottava.

Muutamista mainituista ongelmista huolimatta queer-yhteisöön kuuluvuutta koettiin useimmiten ja sen nähtiin olevan osa arkipäiväistäkin elämää. Queer-yhteisöä hahmotettiin niin

fyysisiin tiloihin kuin sosiaaliseen mediaan, mutta toisaalta sen nähtiin voivan olla myös ”kaikkiolla olemassa oleva”, johon erityistä jäsenyyttä ei tarvitse hakea. Yhteisö nähtiin sirpaloituneena ja hajautuneena pienemmiksi ryhmiksi, mutta sitä ei varsinaisesti pidetty ongelmana vaan yhteisön sisäinen laajempi solidaarisuus silti pitää pintansa.

5.4.2 Yhteisön rooli parisuhdeväkivaltatapauksissa

Queer-naisten parisuhdeväkivallasta oli kuultu yhteisön sisällä useammassakin eri tilassa, joista sosiaalinen media nousi keskeisenä. Mainituiksi tulivat erilaiset Facebook-ryhmät, Jodel sekä Tumblr ja myös WhatsApp-keskusteluryhmät. Näissä puhe parisuhdeväkivallasta oli vertaistuenomaista ja omista kokemuksista kertomista. Yksi haastateltava mainitsi, että on nähnyt aiheesta puhuttavan esimerkiksi Facebook-ryhmissä vain ohimennen ja että keskustelu on hänen kokemuksensa ”kuoliaaksi vaiettu”. Myös Merlisiin ja Linvillen (2006, 99) tutkimuksessa nousi esiin haastateltavien kokemus siitä, että yhteisössä kyllä pyritään aiheesta puhumaan, mutta yritykset eivät johda konkreettisiin muutoksiin esimerkiksi avun hakemiseen liittyen – tai tämän tutkielman aineiston perusteella edes siihen, että aihetta oltaisiin valmiita käsittelemään laajemmin. Ne haastateltavat, joilla oli omia kokemuksia parisuhdeväkivallasta tai jotka olivat kuulleet siitä läheisiltään, tunnistivatkin usein sen, kuinka piilossa aihe yhteisössä on. Se, ettei sitä voi kuvitella tai ettei sitä näy, ei siis tarkoita ongelman puuttumista.

Muiksi yhteisön tiloiksi mainittiin omien kaveriporukoiden keskustelut sekä yhteisön sisällä kulkevat juorut:

Siitä päästäänkin tähän, miten tyypeistä puhutaan, tää huhupuhemeininki jossain kuppiloissa niin sellasta vähän pikkasen ehkä vähättelevää, että niin no toi on semmonen draamailija et onkohan siel oikeesti mitään tapahtunu, sellasta vähättelyä. Mut se ei oo taas ollu miltään viralliselta taholta et se on enemmän sen yhteisön sisällä tapahtuvaa vähättelyä. (Elina)

Yhteisön sisällä parisuhdeväkivallasta puhuttaessa keskustelussa voi siis olla vähättelevä ja epäuskoinen sävy. Tämä kytkeytyy myös yhteisöön kuuluvuuteen ja osallisuuteen, sillä mikäli esimerkiksi väkivallan tekijä on isossa roolissa yhteisössä, hänet voidaan nähdä niin ”hyvänä tyyppinä”, että väkivallasta kuullut huhut unohdetaan pian. Mikäli esimerkiksi väkivallan tekijä ja kokija jakavat saman ystäväpiirin ja yhteisön, voivat nämä ryhmät myös haluta pitää välit joko molempiin tai valita sen, jota lähempänä kokevat olevansa (Giorgio 2002, 1241). Näin kokija siis saattaa jäädä vaille yhteisönsä tukea, joka voi olla ensiarvoisen tärkeää, sillä queer-naisten lähipiiri voi olla queeryteen liittyvän stigman vuoksi pienempi kuin vaikka heteronaisilla (kts. Harden ym. 2022, 308). Haastateltava kuitenkin kertoi kokevansa, että

queer-yhteisössä varauksetonta tukea väkivaltaisille tekijöille ei enää niin välittömästi anneta ja juoruja ja huhuja otetaan nykyään vakavammin.

Vaikka queer-yhteisön voi nähdä valtavan laajana, ovat sen piirit ja sirpaloituneemmat ryhmät eri kaupungeissa hyvin tiiviitä. Lesboyhteisöjä tutkinut Juvonen (2020, 185) kuvaa sitä, kuinka eronneet lesbot usein jäävät ystäviksi eronsa jälkeen, mikä tukee yhteisöllisyyttä ja suojelee eristäytymiseltä. Moni haastateltava tunnisti piirien pienuuden ja sen, että moni yhteisön jäsen tuntee toisensa erinäistä kautta. Pienten piirien nähtiin vaikuttavan kahdellakin eri tavalla: ensinnäkin se saa tiedon kulkemaan yhteisön sisällä nopeasti. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että tietoa uskottaisiin, kuten edellinen lainaus huhupuheista osoittaa. Toisaalta tieto ei myöskään välttämättä kantaudu sille, jonka korviin sen olisi merkittävää kantautua:

Se onki silleen toisaalta hassuu et sillon ku me alettiin oleen yhes niin kukaan ei kertonu mulle, että hänellä on ennenkin ollu näit väkivaltaisia [tilanteita] - -. Mut sit siinä välissäkin ilmeisesti on ollu joku mis on ollu väkivaltaa ja ei kukaan kertonu mulle vaiks mullakin joku tuttu ties. Mä oisin kyl halunnu et joku ois sanonu mulle. (Johanna)

Samassa haastattelussa käy ilmi se, kuinka pienten piirien vuoksi on vaikeaa lähteä suhteesta: väkivallan tekijällä on mahdollisuus mustamaalata kokijaa muille yhteisön jäsenille tai yhteisissä tiloissa oleminen voi olla mahdotonta. Aiheen arkuus ja se, ettei voi luottaa yhteisön ottavan omia kokemuksia tosissaan, voi johtaa vaikenemiseen ja siihen, että oma väkivaltainen kumppani saa jatkaa queer-yhteisössä ja -tiloissa olemista ilman minkäänlaisia seuraamuksia. Myös Kanuhan (2013, 1186–1187) tutkimuksessa nousi esiin pienten piirien vaikutus parisuhdeväkivaltaiseen suhteeseen. Esimerkiksi tekijä voi yrittää eristää väkivallan kohteen muusta yhteisöstä tai väkivallan tuomitsemista ja väkivallan kokijan tukemista ei yhteisön taholta tapahdu, jos tekijää päätetään tukea hänen tuttuutensa vuoksi.

Yksi haastateltava tunnisti, ettei mikään yhteisö ja sen jäsenet mielellään näe väkivaltaa sisäisenä ongelmana eikä ongelma siis spesifisti koske pelkästään queer-yhteisöä:

Musta tuntuu et mikä tahansa yhteisö niin kun siellä otetaan esille, että on jonkun sortin väkivaltaa, mietin nyt just esimerkiks hengellisiä yhteisöjä, niin kyllähän tosi monelle tulee semmonen reaktio heti, että ei meillä ainakaan. (Niina)

Tämä kytkeytyy toisaalta myös tutkimuksessa mainittuun ulottuvuuteen siitä, että queer-yhteisö on hyvin tiivis ja tottunut suojautumaan ”ulkopuoliselta” uhalta (Irwin 2006, 31). Sisäisiä ongelmia ja ristiriitoja on vaikeaa ratkoa, kun yhteisöstä sekä vilpittömästi halutaan turvasatamaa muulta maailmalta että halutaan luoda sellaista kuvaa yhteisön jäsenille ja

ulkopuolisille. Tämä puolestaan liittyy yhteiskunnan heteronormatiivisuuteen ja vähemmistöstressiin, jotka haastatteluissa nousi laajasti esiin.

Aiemmassa tutkimuksessa on kuvattu yhteiskunnan heteroseksismin tuomaa häpeää (Kanuha 2013, 1185–1186) tai pelkoa edesauttaa yhteiskunnan heteroseksismiä (Harden ym. 2022, 306), jotka vaikuttavat siihen, ettei koetusta parisuhdeväkivallasta uskalleta puhua tai hakea apua. Siitä puhuttaessa moni haastateltava mainitsi juuri sen, kuinka vaiettu aihe parisuhdeväkivalta queer-naisten suhteissa on – niin yhteisön sisä- kuin ulkopuolellakin. Keskusteluun koettiin törmättävän huomattavasti vähemmän kuin heteroväkivallan kohdalla. Yksi haastateltava kuvasi, kuinka hämmäntävä ristiriita on siinä, että puhuu ystäviensä kanssa aiheesta paljonkin ja tietää sitä paljon tapahtuvan naissuhteissa, mutta aihe on kuitenkin niin laajasti vaiettu. Vaikenemiseen liittyy se, että koetaan painetta näyttää ulospäin, että queer-naisten suhteet ovat toimivia ja funktionaalisia. Queer-ihmiset joutuvat kompensoimaan: jotta oma ”vinous” ei maalautuisi valtaväestölle niin negatiivisessa valossa, täytyy oman parisuhteen ja elämän olla jatkuvasti ojennuksessa. Parisuhdeväkivallan kaltaiset säröt imagoon eivät vaikuta vain yksittäiseen queer-ihmiseen vaan yleiseen näkemykseen koko queer-yhteisöstä. Aiempi tutkimus on myös huomannut, että queer-ihmisten eteenpäin menevät oikeudet kuten samaa sukupuolta olevien avioliitto luovat paineita mukautua onnelliseen ja heteronormin mukaiseen suhteeseen (Lahti & Kolehmainen 2020). Tätä kuvattiin haastatteluissa esimerkiksi ”onnellisuuspakkona”:

Ainakin itellä on joskus vähän sellanen onnellisuuspakko tai siis jotenki semmonen, että ei aina haluais ehkä näyttää tai kertoa, että ei meilläkään aina niin kauheen täydellisesti mene joka asiassa, ettei kukaan pääsis sanomaan, että no kannattiko vaihtaa naiseen. Et voi olla, että tosi monella voi olla vaikea sit myöntää, että jos on niinku jotakin – kokee tavallaan, että pitäis näyttää ihmisille että tää nyt on aina vaan tosi ihanaa eikä mitään muuta, että tosi hyvä jos siitä puhuttais. (Niina)

Jotenkin mä aattelen, et siihen varmaan liittyy sellanen vähemmistöstressi että minkä takia siitä ei ehkä halutakaan puhua, että halutaan niinku jotenkin olla semmosia pärjääviä. Ja sit mä ite aattelen että myös kun on viel tällai myöhään herännyt niin sanotusti, niin jotenkin siin ehkä sekin, että kun lähtee tommosta heteroidyllistä tämmöseen sateenkaarimaailmaan, niin sit ku sielläkin on sitä väkivaltaa esimerkiks ja on jotenkin kova paine näyttää ja pärjätä, että hei tää on just mun juttu ja tää on se mikä tuo mulle onnen, ja sit siellä on tää varjopuoli yhtä lailla. (Outi)

Molemmista lainauksista käy suoraan tai epäsuorasti ilmi myös se, että myöhäisherännäisyys vaikuttaa ”onnellisuuspakkoon”. Omaa identiteettiään joutuu ehkä pelkkien heterosuhteiden jälkeen todistelemaan ankarammin ja ”vastustajien” vuoksi kokee velvollisuutta osoittaa, että

uusi suhde on onnellinen ja jopa täydellinen. Jos queer-naisten suhteetkin nähtäisiin vain inhimillisinä suhteina, joissa on kolhuja, onnen hetkiä, iloja, vaikeuksia ja väkivaltaa siinä missä kaikissa muissakin suhteissa, ei todistelua ja tappelua tarvitsisi käydä samassa määrin.

Myöhäisherännäisyys ja sitä kautta kokemus ensimmäisestä queer-parisuhteesta on myös todettu tutkimuksessa haavoittavaksi tekijäksi parisuhdeväkivaltaa koettaessa. Myös muutaman parisuhdeväkivaltaa queer-naissuhteessa kokeneen haastateltavan kertomuksessa kävi epäsuorasti ilmi, ettei sitoutumista queer-yhteisöön koeta. Naissuhteiden romantisointi ja ympäröivä tuki (joko läheisiltä tai ympäröivältä queer-yhteisöltä) voikin vaikuttaa siihen, ettei koettua väkivaltaa tunnusteta tai siihen osata hakea apua (Kanuha 2013, 1184).

Kunnioitettavan ulkokuoren ylläpitäminen tuskin on yhteisön suoranaisesti asettama rajoite, mutta saattaa olla näkymätön toive, ettei vaikeista ja yhteisön ”vaaraan saattavista” aiheista keskustella laajemmin. Aiheesta vaietaan, jotta itseään ja omaa yhteisöään ei saatettaisi vaikeuksiin tai häpeään:

Mä veikkaisin, että on paljon tyyppejä, jotka ei osaa hakea apua sen takia kun ne ajattelee että ne tavallaan, tai mikä ehkä itelläkin oli ajatus jossain vaiheessa, että vähän niinku pettäis oman porukan kun menee sanomaan ääneen, et tämmöstä tapahtuu myös hienoissa sateenkaaripiireissä ja queer-naisten välisissä suhteissa. Että olis kauheen kiva, kun se olis vaan tämmönen heterojen sisännäinen ongelma. Kamala mikä lause! Mut sait varmaan kiinni mitä tarkotin. Tai silleen itellä tuli semmonen, et on tarpeeks outo yhteiskunnan silmissä, et tarviiks vielä olla tämmöstäkin taustalla. - - Semmonen häpeä, että kun menee töihin ja on musta silmä ja kaikki työyhteisössä tietää, että asun naisen kanssa. (Elina)

Samana havainnon tekivät myös Merlis ja Linville (2006, 103–104) omassa tutkimuksessaan, jossa lesboyhteisön jäsenten havaittiin yrittävän suojella yhteisön mainetta ja suhdeideaalia vaikenemalla vaikeista kokemuksista. Tästä puhuttiin ”lesboyhteisön taakan vähentämisenä” (lessening the load), joka viittaa yhteisöön ulkopuolelta kohdistuvaan stigmaan ja negatiivisiin odotuksiin, joilta täytyy yhteisöä suojata. Suojelemisen täytyy tapahtua jopa ennakkoon, ennen kuin homofobista reaktiota esimerkiksi queer-naisten parisuhdeväkivaltaan liittyen on ehtinyt syntyä. Toisaalta Alanko ja Kuusi (2020, 84) toteavat myös yhteisöstä saatavan vertaistuen tuovan queer-ihmisille kokemusta ”normaaliudesta” ja tavanomaisuudesta edes jossakin yhteydessä. Tavallaan suojelemisen voi ajatella liittyvän myös siihen, että väkivallan kokemus ja siitä ääneen puhuminen voi tuoda tähän harvinaiseen norminmukaisuuden kokemukseen särön ja tehdä väkivaltaa kokevasta erityisen siinä yhteydessä, joka hänelle tavallisesti on niin turvallinen.

Häpeä nousi esiin myös toisessa haastattelussa, jossa haastateltava puhui siitä, ettei naisten välisen parisuhdeväkivallan luonne ole ainoastaan henkistä väkivaltaa. Hän koki, että fyysinen väkivalta naisuhteissa vain on vieläkin hävetympää kuin henkinen väkivalta.

Sellaisetkin haastateltavat, jotka eivät olleet väkivaltaa itse kohdanneet, kykenivät tunnistamaan ajatuksen tästä taakan vähentämisestä. He kokivat aiheen olevan sensitiivinen ja nostavan herkästi yhteisön sisälläkin karvat pystyyn, juuri koska pelätään laajempaa tuomitsemista. Yksi haastateltava nosti esiin, että ajatus, jossa parisuhdeväkivalta pyyhitään pois queer-yhteisöstä ja queer-naisten suhteista, voi johtaa ajatteluun, jossa heteromiehet nähdään ”kaiken pahan alkuna ja juurena”. Tällöin parisuhdeväkivallasta puhuminen queer-yhteisön sisällä on entistä vaikeampaa, kun väkivaltainen tilanne ei noudattelekaan tyypillistä tarinaa.

Tyypillistä tarinaa voi haastaa muillakin tavoilla, kuten 5.2.2.-luvussa butchiuden ja väkivallan suhdetta tarkastellessa totesin. Yksi haastateltava nosti esiin oman ristiriitansa sateenkaariyhteisönsä ja lähipiirinsä välillä, kun häneltä oli odotettu tietynlaista käytöstä väkivaltatilanteeseen reagoidessa:

Omassa sateenkaariyhteisössäni koin aika paljonkin sitä, että kysyttiin että no mikset sä lyöny takasin ja et miten se on voinu sua hakata, et se oli ihan silleen omituista, että jopa läheiseni kysyi multa, että mikset sä vaan lyöny takaisin. - - Mä väittäisin että osalla, vaikka on menny tätä asiaa läpille niin osalle se ei oo vaan auennu ikinä. Et se ei oo sen helpompaa, vaikka se toinen on... tai itse asiassa se on vaikeempaa jopa, kun se toinen on fyysisesti heikompi. Mut se oli vähän ällistyttävää, että sateenkaariyhteisön sisältä tuli tommosta aika paljon.
(Elina)

Haastateltavaa hämmästytti se, että vaatimus itsensä puolustamisesta jopa väkivaltaisesti tulee juuri sateenkaariyhteisön sisältä – saman yhteisön, jota hän aiemmin haastattelussa kuvasi usein muita ryhmiä tiedostavammaksi ja turvallisemmaksi. Sekään ei suojele yksilöitä tai yhteisöä tarinan ja muiden parisuhdeväkivaltaan liitettyjen mielikuvien omaksumiselta: väkivalta nähdään vääränä, mutta vastuu puolustautumisesta ja sitä kautta myös suhteen väkivallasta lankeaa kokijalle. Tiettyä tarinaa haastaa lainauksessa myös se, että puolustautuminen parisuhdeväkivallalta voi olla jopa vaikeampaa, kun toinen on fyysisesti heikompi. Tilannehan asettaa väkivaltaa kokevan, fyysisesti vahvemman osapuolen tietynlaiseen valta-asemaan, jossa omasta fyysisestä voimastaan on tietoinen eikä tahdo sitä käyttää hyväksi – ei siis toisin sanoen tahdo satuttaa kumppaniaan, joka satuttaa itseä.

Aiheeseen oli queer-yhteisön sisällä törmätty, mutta vain vähän. Haastateltavilla oli kokemusta siitä, että ilmiötä halutaan häivyttää näkyvistä tai tieto ei välttämättä yhteisön sisällä kulje tai sitä ei uskota. Merkittävänä tunnistettiin yksilöiden ”onnellisuuspakko” ja pyrkimys olla tuomatta koko yhteisölle negatiivista mainetta omien kokemustensa kautta. Yhteisöä vaivaa siis vaikenemisen kulttuuri ja yksittäisissä tapauksissa myös vaikeus kohdata parisuhdeväkivaltaa kokeneita jäseniään.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielmassa selvitin teemahaastatteluiden avulla, kuinka queer-naiset ymmärtävät queer-naisten keskistä parisuhdeväkivaltaa. Ymmärrys alkoi aiheeseen liittyvien keskeisten termien avaamisesta, kuten queerin ja parisuhdeväkivallan itsensä. *Queer* koettiin tutuksi ja mielekkääksi termiksi, joka mahdollistaa identiteetin lukkiutumattomuuden ja inklusiivisuuden kuvaamisen yhdellä sanalla. Termi oli erityisesti queer-yhteisön, nuorempien sukupolvien ja sosiaalisen median käytössä. *Queer-naisten parisuhdeväkivallan* nähtiin voivan olla hyvin monimuotoista, mutta erityisesti vaikeasti tunnistettavan ja yleisesti vähätellyn henkisen väkivallan koettiin siinä korostuvan. Parisuhdeväkivaltaan liitettiin aina vinoutunut valtasapaino ja kontrolli, jotka saattoivat liittyä myös esimerkiksi seksuaali-identiteettiin tai naissuhdehistoriaan. Aiempaa tutkimusta vahvistaen myös haastatellut kokivat queer-naisten parisuhdeväkivallan voivan pitää sisällään queer-identiteeteille spesifejä väkivallan muotoja kuten kaapista ulos painostamista tai sillä kiristämistä.

Yhtenä teemana aineistossa ilmenivät *sukupuoliroolit*. Haastateltavat tunnistivat laajasti sosiaalisen ja kulttuurisen vaikutuksen sukupuolen ymmärrykseen ja käyttäytymiseen. Naisiin liitettävät odotukset, roolit ja piirteet, kuten verbaalinen taidokkuus, vaikuttivat siihen, millaisena naisten väkivalta nähtiin: vähemmän fyysisenä, enemmän henkisenä ja jossain tapauksissa jopa heterosuhteita vähäisempänä. Haastateltavat toisaalta aktiivisesti haastoivat niin omia kuin ulkopuolelta tulevia sukupuoleen liittyviä mielikuvia ja stereotypioita esimerkiksi tunnistamalla, että naiset voivat olla väkivallassaan hyvinkin fyysisiä ja julmia. Parisuhdeväkivaltaan liittyvä heteronormatiivinen tarina jatkoi elämäänsä haastateltavienkin kuvauksissa, ja he myös tunnistivat niin yhteisön ulkopuolelta kuin sisältäkin tulevaa painetta queer-naissuhteista heteronormin rajoihin mahtuvina.

Aiemmassa tutkimuksessa *butchien* on tulkittu herkästi olevan väkivaltaisempia osapuolia parisuhteessa, vaikka näkemykselle ei ole tieteellisesti juuri löytynyt vahvistusta (kts. esim. Balsam & Szymanski 2005). Näkemys asettaa queer-naisten suhteet myös heteronormatiiviseen kaavaan, jossa butchit aina löytäisivät kumppaneikseen femmen ja parisuhteen roolit asettuisivat tyypilliseksi mielletyn heterosuhteen mukaisesti. Haastateltavat eivät enimmäkseen halunneet nähdä butchien olevan tyypillisemmin väkivaltaisia kumppaneita ja näkemystä vastustettiin myös tietoisesti, vaikka omasta tai lähipiirin parisuhdekokemuksista sellaisen päätelmän olisi voinut tehdä. Butchien osalta esiin kuitenkin nostettiin toksinen maskuliinisuus

ja jäykät sukupuoliroolit, joilla nähtiin voivan olla tekemistä asian kanssa, mutta näkemystä ei haluttu erityisesti leimata kokonaiseen ryhmään.

Aiemmassa tutkimuksessakin on havaittu queer-naissuhteisiin liitettävän *erityisiä odotuksia* esimerkiksi suhteiden täydellisyydestä ja tasa-arvoisuudesta (kts. Renzetti 1992, Kanuha 2013). Myös tämän tutkielman aineistosta tuli selväksi, että näin herkästi ajatellaan niin queer-yhteisön sisä- kuin ulkopuolellakin. Erityisyyden voitiin nähdä ilmenevän suhteiden romantisoimisena, naisten välisen laajemman ymmärryksen odotuksena tai kumppaneiden välisenä laajempaa tasa-arvona heteropareihin verrattuna. Aineistossa ei aiempaan tutkimukseen poiketen juuri ollut merkkejä siitä, että parisuhdeväkivallan nähtäisiin olevan queer-naisten suhteissa harvinaisempaa tai jopa mahdotonta. Erityisyyden muodot voivat kääntyä parisuhdeväkivallassa tekijän hyväksi: hän voi naisten väliseen solidaarisuuteen ja ymmärrykseen vedoten odottaa loputonta ymmärrystä teoilleen tai parisuhdeväkivaltaa ei kahden tasavertaiseksi mielletyn naisen suhteessa välttämättä nähdä yhtä ”vakavana”.

Erityisyyden vastapainona haastateltavien puheista oli erotettavissa *mielikuva myrskyisyydestä*, joka haastoi näkemystä utooppisista naissuhteista. Myrskyisyys saattoi viitata niin ”tavalliseen” riitelyyn kuin parisuhdeväkivaltaankin, mutta sitä yhdisti näkemys siitä negatiivisena ja ettei siihen suhtauduta yhtä vakavasti kuin myrskyisyyteen heterosuhteissa. Naissuhteisiin liitettävän erityisyyden ja aiheen näkymättömyyden vuoksi koettiin, että queer-naisten välinen parisuhdeväkivalta voi yllättää niin sitä kokevan ihmisen kuin yhteisön kuin yhteisön ulkopuolisen maailmankin.

Haastateltavat kokivat enimmäkseen olevansa osa *queer-yhteisöä*, vaikka kuuluvuus ei välttämättä ollut tiivistä. Sitä kuitenkin toteutettiin niin kaveriporukan tai paikallisjärjestöjen kautta fyysisessä maailmassa kuin esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Queer-yhteisöllä nähtiin olevan joitakin sisäisiä kamppailuja esimerkiksi transfobian tai bifobian myötä, mutta laajemmin yhteisössä tunnistettiin olevan solidaarisuutta ja kykyä odottaa yhteisöltä ”enemmän”. Parisuhdeväkivallan osalta queer-yhteisö koettiin kuitenkin kyvyttömäksi ottamaan kantaa aiheeseen ja tarjoamaan jäsenilleen apua. Ilmiö nähtiin näkymättömäksi, jota joissain tapauksissa jopa tietoisesti painetaan villaisella. Vaikka yhteisöstä ei suoraan koettu painetta vaieta, ympäröivän maailman heteroseksismi ja homofobia tekivät parisuhdeväkivallan kokemuksista kertomisesta vaikeaa, kun queer-yksilöt kokevat edustavansa laajempaa ryhmää ja pelkäävät sen mustamaalaamista.

Ristock (2002, 18) pohtii omassa tutkimuksessaan, mitä me luomme queer-naisten parisuhdeväkivallasta puhuessamme; väkivalta on todellista, mutta se muodostaa myös kulttuurisen konstruktion, jonka merkitys riippuu ajallisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta kontekstista, eli tulee myös muuttumaan aikojen muuttuessa. Queer-naisten parisuhdeväkivallan voi nähdä pitävän sisällään lukuisia totuuksia, lukuisia erilaisia kategorioita ja käsityksiä, joista osa kulkee sulassa sovussa keskenään, osa taas muodostaa vastakkainasetteluja: queer-naisten parisuhdeväkivallasta on erilaisia utooppisia kuvia, myrskyisiä ”tukkanuottasilla olevia lesboja”, fyysisesti vähemmän väkivaltaisista naisia, fyysisesti äärimmäiseen ja julmaan väkivaltaan kykeneviä naisia, väkivaltaisista butcheja, väkivaltaa kohdanneita butcheja ja niin edelleen. Mahdollisuudet ja todellisuudet ovat rajattomat, kuten aiempi tutkimus ja minun tutkielmani analyysi osoittavat.

Analyysi linkittyy kiinnostavaan dissonanssiin, vastakkainasetteluun: queer-naissuhteet eivät ole samanlaisia kuin muut / queer-naissuhteet ovat täysin samanlaisia kuin muut. Tavallaan queer-naissuhteet halutaan nähdä täysin tavallisina ja normaaleina, joita ne ovatkin – mutta joita ympäröivä todellisuus ei välttämättä itsestään selvästi sellaisina näe. Esimerkiksi naisparien korkeita eroamisasteita voidaan selittää sillä, ettei yhteiskunta ja sen toimijat tarjoa kylliksi tukea queer-parisuhteille ja yksilöille esimerkiksi pariterapian merkeissä (Lahti & Kolehmainen 2020). Yhteiskunnan näkemys tavanomaisuudesta poikkeamisesta ja normien rikkomisesta voi olla queer-naisille tuhoisaa, sillä ympäristöstä yksilöön tarttuneet kielteiset asenteet vaikuttavat ilman muuta myös parisuhteeseen (Alanko & Kuusi 2020, 82).

Queer-naissuhteet ja queer-naiset itsessään voivat toisaalta radikaalisti haastaa yhteiskunnan normeja muussakin kuin heteronormin mielessä tehden niistä monellakin tapaa poikkeavia. Esimerkiksi pitkään suomalaisia lesboyhteisöjä tutkinut Tuula Juvonen (2020, 184–185) kuvaa sosiologia Jan Wickmaniin nojaten, että lesbojen perhekäsitys ylittää ydinperhenäkemyksen. Naissuhteiden näkymättömyys yhteiskunnassa on mahdollistanut heteronormia uhmaavan vapaamman suhteidenmäärittelyn. Myös tutkielmassani näkyy viitteitä tästä: queer-yhteisö ja sen yksittäiset jäsenet voidaan kokea hyvin läheisiksi ja toisaalta queer-naisten romanttisiin suhteisiin mielletään moninaisuutta, kuten polysuhteita. Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa queer-naisten suhteet siis väistämättä nähdään erikoisina, jolloin vaihtoehtona on joko järjestää omat suhteensakin ”erityisemmin” esimerkiksi erilaisten suhdemuotojen ja -merkitysten merkeissä tai pyrkiä sopeutumaan heteronormiin, johon analyysinikin perusteella painetta tulee niin yhteisön sisä- kuin ulkopuolelta.

Tämän vastakkainasettelun eri puolilla ja välillä tasapainottelu näkyy haastateltavien asenteissa kiinnostavasti. Queer-naissuhteiden erityisyyttä toisaalta tunnustetaan ja vahvistetaan, toisaalta haastetaan. Suhteisiin voidaan liittää tasa-arvoisuutta, turvallisuutta ja kommunikaatiokyvykkyyttä, joiden suhteen osataan olla ”varautuneempia” muunlaisissa parisuhteissa – tai toisaalta voidaan päivän selvästi myös queer-naisten suhteisiin kuuluvat konfliktit ja myrkyllisyys. Queer-naisten parisuhdeväkivalta koetaan toisaalta näkymättömäksi ja jopa harvinaiseksi, toisaalta varsin yleiseksi jopa siinä määrin, että nykyiset deittailumarkkinat ”hirvittävät”. Vastakkainasettelu ylittää queer-yhteisöön ja -yksilöihin asti: yhteisön sisälläkään tai omalla äänellään kokemustensa jakaminen ei ole välttämättä turvallista niin kauan kuin queer-naissuhteet ovat siinä määrin negatiivisesti erityisiä yhteiskunnassa, että yhden yksilön kokemus omastaan heijastetaan kokonaiseen ihmisryhmään tai suhteiden kirjoon.

Queer-naisten parisuhdeväkivallan kysymyksessä on myös Lahden ja Kolehmainen (2020) esiin nostama kysymys samuudesta ja erilaisuudesta. Queer-suhteita verrataan väistämättä heterosuhteisiin, mutta eroavaisuudet tai samankaltaisuudet heterosuhteisiin voivat ilmetä queer-suhteen matkan varrella moninaisin tavoin. Vastakkainasettelu on yhteydessä yksipuoliseen, heteronormatiiviseen, tarinalliseen näkemykseen parisuhdeväkivallasta. Queer-naisten parisuhdeväkivallan näkymättömyyden ongelmana ei olekaan se, että queer-naiset kohtaisivat tai harjoittaisivat merkittävästi vähemmän parisuhdeväkivaltaa, vaan se, että tunnistamme väkivallan vain heteronormatiivisen tarinan kautta ja niin tutkijoina, lääkäreinä, virkavaltana, median kuluttajina kuin yleisesti ottaen ihmisinä olemme omaksuneet tämän näkemyksen laajemmin. Yhteiskunnan tulisi aktiivisemmin pyrkiä herkistymään väkivallalle muissakin konteksteissa kuin heteronaisten ”uhriuden” näkökulmasta.

Aiempaa tutkimusta parisuhdeväkivallan ymmärryksestä ja asenteista ei ole tehty turhan paljoa varsinkaan suomen kielellä ja suomalaisessa kontekstissa. Tämän tutkielman tulokset vastaavat kuitenkin melko hyvin aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaisesti aihe on koettu näkemättömänä ja kokijoiden taholta myös häpeällisenä. Tutkielmani vahvistaa myös aiempien tutkimusten näkemystä siitä, että butchiuden ja väkivallan rooli on yhteisön sisälläkin kuuma peruna, jossa ei haluta nähdä suoraviivaisia kytköksiä suuntaan tai toiseen.

Ristock on nostanut esiin omassa tutkimuksessaan kysymyksen siitä, mitä kaikkia asioita meidän tulee huomioida luodessamme käsitystä queer-naisten parisuhdeväkivallasta. Tämä kytkeytyy nähdäkseni myös hänen toiveeseensa, että aiheesta keskustelulle mahdollistettaisiin

erilaisia tiloja ja erilaista kieltä, joka avaa mahdollisuuksia uudenlaisten ja moninaisten termien ja tilanteiden näkemiselle. (Ristock 2002.) Valta ja kontrolli ovat osa jokaista parisuhdeväkivaltatilannetta, mutta ne eivät kytkeydy ainoastaan tai yksipuolisesti sukupuoleen – sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus, kokemus ja ikä, vammattomuus ja vammaisuus, luokka ja asema yhteiskunnassa ynnä muut tekijät vaikeuttavat parisuhdeväkivallan tunnistamista ja kohtaamista. Tiedon ja ymmärryksen puute saavat aikaan myös sen, etteivät väkivaltaa kohtaavat itsekään osaa tilannettaan tunnistaa tai tiedä, mistä siihen voi saada apua.

Tutkielman teossa on jälkiviisaana helppo huomata ongelmakohtia. Valitsin paljon pohtimani queer-nainen-termin, koska minua kiinnostivat haastateltavien näkemykset queeriydestä. Termin käsittely sivujuonteena ei kuitenkaan riittänyt, sillä materiaalia olisi ollut vaikka kokonaiseen graduun. Toisena identiteettiin liittyvänä ongelmana halusin tehdä tutkielmasta mahdollisimman inklusiivisen ja käyttäytyä haastateltavia kohtaan kunnioittavasti, jolloin en pyytänyt heitä erittelemään omaa identiteettiään tarkemmin. Tämä toi kenties haastateltaville vapautta, mutta jätti taas kerran enimmäkseen sivuun eri identiteettejä kuten trans- tai bi-ihmisiä koskevat erityiset tiedot, mikä on aiemmassa tutkimuksessakin jäänyt enemmän varjoon.

Analyysivaiheessa pohdin teoriaohjaavan sisällönanalyysin vaikutusta: missä määrin annoin teorian ja aiemman tutkimuksen johdatella omaa analyysiani? Aiempi tutkimus näkyi erityisesti haastattelurunkoni muotoilussa, mutta myös analysointivaiheessa. Vaikka pyrin tarkastelemaan aineistoa mahdollisimman avoin silmin, en voi eikä toki ole mielekästäkään pyyhkiä minua ohjannutta teoriaa ja tutkimusta pois. Queer-naisten parisuhdeväkivaltaa voisi kuitenkin tarkastella myös aineistolähtöisemmästä näkökulmasta ja kenties myös päästäen tutkittavat vielä enemmän ääneen esimerkiksi vähemmän strukturoidun haastattelun, keskustelunomaisempien ryhmähaastattelujen tai kirjoituskutsun muodossa.

Kannustan myös jatkossa tutkimuksessa tarkentumaan yhteisön pienempiin osiin, mikä toisi lisää tällä hetkellä paljon puuttuvaa, eri identiteettejä koskevaa tietoa. Mielekästä olisi ottaa omaa tutkielmaani intersektionaalisempi ote aiheeseen: esimerkiksi rodullistetut naiset ovat raportoineet enemmän parisuhdeväkivallan kokemuksista (Balsam & Szymanski 2005, 257), mihin sekoittuu myös vähemmistöstressin kokeminen niin seksuaalisuudesta että rodullistetuksi tulemisesta yhteiskunnassa. Myös vammaiset naiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa väkivallan kohtaamisen osalta, ja heidän kohtaamansa väkivalta nähdään yhteiskunnassa tabuna, joka estää ongelmaan tarttumista (Piispa ym. 2013). Esimerkiksi luokka, rotu, vammaisuus ja sukupuoli- sekä seksuaali-identiteettien laajempi kirjo

ovatkin kaikki kiinnostavia lähtökohtia jatkotutkimukseen. Hedelmällistä olisi myös tehdä tutkimusta, jossa erikseen tarkastellaan queer-yhteisön suhdetta parisuhdeväkivaltaan, sillä queer-ystävyydellä (kts. Alasuutari 2020) ja queer-yhteisöllä (kts. esim. Hudson 2015) on aiemman tutkimuksen ja jossain määrin tämänkin tutkielman perusteella queer-ihmisten elämässä ja tukemisessa suuri rooli. Queer-yhteisön laajemmassa ja näkyvämmässä skaalassa tulisikin pyrkiä kohtaamaan parisuhdeväkivallan haaste ja tarjoamaan yhteisönsä jäsenille systemaattisemmin apua.

Aineistossa nousi esiin useasti parisuhdeväkivallan näkymättömyys tai siitä vaikeneminen queer-parisuhteiden osalta. Queer-yhteisössä ja jatkotutkimuksessa tulisi pyrkiä löytämään ratkaisuja siihen, kuinka näkymättömyyden viittaa saisi raotettua. Vaikenemiseen osaltaan johtavan vähemmistöstressin parissa pitää tehdä ankarasti töitä, jotta queer-ihmisten lastia yhteiskunnassa saadaan kevennettyä ja heidät kyetään kohtaamaan kokonaisina ihmisinä – niin osana terveitä ja onnellisia parisuhteita kuin väkivaltaisista ja myrkyllisistäkin. Lisää tutkimusta ja sen pohjalta tehtyä koulutusta tulisi tehdä ainakin niiden tahojen kanssa, jotka työskentelevät parisuhdeväkivallan parissa, eli erityisesti poliisin, terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden. Parisuhdeväkivaltaa queer-suhteessa on vaikea tunnistaa ja vielä vaikeampi ryhtyä ratkaisemaan, jos potilas kokee joutuvansa pitämään queer-identiteettinsä piilossa.

Lähteet

- Alanko, K. & Kuusi, J. (2020). Onni naisten välisissä rakkaussuhteissa. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerpola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 76–89). Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, V. (2020). Queer-ystävyyys perheenä ja tukiverkostona. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerpola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 168–182). Helsinki: Gaudeamus.
- Aldrin Salskov, S., Rossi, L-M. & Taavetti, R. (2019). Paikantumisia queer-tutkimuksen käsitteisiin ja historiaan. *SQS 13(1–2)*, I–IV. DOI: [10.23980/sqs.89152](https://doi.org/10.23980/sqs.89152)
- Baker, N., Buick, J., Kim, S., Moniz, S. & Nava, K. (2013). Lessons from Examining Same-Sex Intimate Partner Violence. *Sex Roles 69*, 182–192. DOI: [10.1007/s11199-012-0218-3](https://doi.org/10.1007/s11199-012-0218-3)
- Balsam, K. F. & Szymanski, D. M. (2005). Relationship Quality and Domestic Violence in Women’s Same-Sex Relationships: The Role of Minority Stress. *Psychology of Women Quarterly 29*, 258–269. DOI: [10.1111/j.1471-6402.2005.00220.x](https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2005.00220.x)
- Barnes, R. (2010). ‘Suffering in a silent vacuum’: Woman-to-woman partner abuse as a challenge to the lesbian feminist vision. *Feminism & Psychology 21(2)*, 233–239. DOI: [10.1177/0959353510370183](https://doi.org/10.1177/0959353510370183)
- Bates, E. A. (2020). “No One Would Ever Believe Me: An Exploration of the Impact of Intimate Partner Violence Victimization on Men.” *Psychology of Men & Masculinities 21(4)*, 497–507. DOI: [10.1037/men0000206](https://doi.org/10.1037/men0000206)
- Breiding, M. J., Chen, J. & Black, M. C. (2014). *Intimate Partner Violence in the United States – 2010*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Browne, K. & Nash, C. (2016). *Queer Methods and Methodologies intersecting Queer theories and social science research*. New York: Routledge.
- Calton, J. M., Cattaneo, L. B. & Gebhard, K. T. (2016). Barriers to Help Seeking for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Survivors of Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence, & Abuse 17(5)*, 585–600. DOI: [10.1177/1524838015585318](https://doi.org/10.1177/1524838015585318)
- Cannon, C., Lauve-Moon, K. & Buttell, F. (2015). Re-Theorizing Intimate Partner Violence through Post-Structural Feminism, Queer Theory, and the Sociology of Gender. *Social Sciences 4*, 668–687. DOI: [10.3390/socsci4030668](https://doi.org/10.3390/socsci4030668)

- Collins, R. (2008). *Violence: a micro-sociological theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Connell, R.W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Donovan, C. & Barnes, R. (2020). Help-seeking among lesbian, gay, bisexual and/or transgender victims/survivors of domestic violence and abuse: The impacts of cisgendered heteronormativity and invisibility. *Journal of Sociology* 56(4), 554–570. DOI: [10.1177/1440783319882088](https://doi.org/10.1177/1440783319882088)
- Donovan, C., Hester, M., Holmes, J. & McCarry, M. (2006). *Comparing Domestic Abuse in Same Sex and Heterosexual Relationships*. Bristol: University of Bristol.
- Donovan, C. & Hester, M. (2008). ‘Because she was my first girlfriend, I didn’t know any different’: making the case for mainstreaming same-sex sex/relationship education. *Sex Education* 8(3), 277–287. DOI: [10.1080/14681810802218155](https://doi.org/10.1080/14681810802218155)
- Donovan, C. & Hester, M. (2010). ‘I Hate the Word “Victim”’: An Exploration of Recognition of Domestic Violence in Same Sex Relationships. *Social Policy & Society* 9(2), 279–289. DOI: [10.1017/S1474746409990406](https://doi.org/10.1017/S1474746409990406)
- Everhart, A. & Hunnicutt, G. (2013). ”Intimate Partner Violence Among Self-Identified Queer Victims: Towards an Intersectional Awareness in Scholarship and Organizing Surrounding Gender-Based Violence.” Teoksessa Texler Segal, M. & Demos, V. (toim.), *Gendered Perspectives on Conflict and Violence* (67–88). Emerald Publishing Limited.
- FRA (2014). *Violence against women: an EU-wide survey – Main results*. Haettu 29.11.2022 osoitteesta: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf.
- Giorgio, G. (2002). Speaking Silence – Definitional Dialogues in Abusive Lesbian Relationships. *Violence Against Women* 8(10), 1233–1259. DOI: [10.1177/107780120200801005](https://doi.org/10.1177/107780120200801005)
- Goldberg, N. & Meyer, I. (2013). Sexual Orientation Disparities in History of Intimate Partner Violence: Results from the California Health Interview Survey. *Journal of Interpersonal Violence* 28(5), 1109–1118. DOI: [10.1177/0886260512459384](https://doi.org/10.1177/0886260512459384)
- Hakkarainen, L. (2019). *Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle*. Haettu 19.3.2023 osoitteesta https://images.ctfassets.net/pbxhiiewat8h/NOPIzWCuPzG1sF2HANVla/75f7f2941f100f93e2cfa946b1312863/Digitaalinen-va_kivalta-parisuhteessa_28Oct19-1.pdf.

- Harden, J., McAllister, P., Spencer, C. M. & Stith, S. M. (2022). The Dark Side of the Rainbow: Queer Women's Experiences of Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence, & Abuse* 23(1), 301–313. DOI: [10.1177/1524838020933869](https://doi.org/10.1177/1524838020933869)
- Harrington, C. (2021). What is “Toxic Masculinity” and Why Does it Matter? *Men and Masculinities* 24(2), 345–352. DOI: [10.1177/1097184X20943254](https://doi.org/10.1177/1097184X20943254)
- Hassouneh, D. & Glass, N. (2008). The Influence of Gender Role Stereotyping on Women's Experiences of Female Same-Sex Intimate Partner Violence. *Violence Against Women* 14(3), 310–325. DOI: [10.1177/1077801207313734](https://doi.org/10.1177/1077801207313734)
- Hekanaho, P. L. (2010). Queer-teorian kummaa vaiheita. Teoksessa Saresma, T. Rossi, L-M & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 144–154.
- Hester, M., Kelly, L. & Radford, J. (1996). *Women, Violence and Male Power*. Buckingham: Open University Press.
- Hester, M. & Donovan, C. (2009). Researching Domestic Violence in Same-Sex Relationships — A Feminist Epistemological Approach to Survey Development. *Journal of Lesbian Studies* 13(2), 161–173. DOI: [10.1080/10894160802695346](https://doi.org/10.1080/10894160802695346)
- Hiestand, K. R & Levitt, H. M. (2005). Butch Identity Development: The Formation of an Authentic Gender. *Feminism & Psychology* 15(1), 61–85. DOI: [10.1177/0959353505049709](https://doi.org/10.1177/0959353505049709)
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holmes, C. (2009). Destabilizing Homonormativity and the Public/private Dichotomy in North American Lesbian Domestic Violence Discourses. *Gender, place and culture: a journal of feminist geography* 16(1), 77–95. DOI: [10.1080/09663690802574837](https://doi.org/10.1080/09663690802574837)
- Hudson, K. D. (2015). Toward a Conceptual Framework for Understanding Community Belonging and Well-Being: Insights from a Queer-Mixed Perspective. *Journal of Community Practice* 23(1), 27–50. DOI: [10.1080/10705422.2014.986595](https://doi.org/10.1080/10705422.2014.986595)
- Husso, M. (2003). *Parisuhdeväkivalta – Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 189–222.
- Hyvärinen, M., (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 11–45.
- Irwin, J. (2006). Lesbians and Domestic Violence: Stories of seeking support. *Women in Welfare Education* 8, 28–36.

- Jagose, A. (1996). *Queer Theories*. New York: Palgrave Macmillan.
- Jokinen, A. (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta – Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino. 36–50.
- Juvonen, T. (2020). Entiset naiskumppanit ystävinä. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerpola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* (s. 183–197). Helsinki: Gaudeamus.
- Kanuha, V. (2013). “Relationships So Loving and So Hurtful”: The Constructed Duality of Sexual and Racial/Ethnic Intimacy in the Context of Violence in Asian and Pacific Islander Lesbian and Queer Women’s Relationships. *Violence Against Women* 19(9), 1175–1196. DOI: [10.1177/1077801213501897](https://doi.org/10.1177/1077801213501897)
- Koivunen, T. & Ylöstalo, H. (2017). Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtaamisena. *Janus* 25(3), 240–247. Haettu 15.11.2022 osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/63092>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Lahti, A. & Kolehmainen, M. (2020). LGBTIQ+ break-up assemblages: At the end of the rainbow. *Journal of Sociology* 56(4), 608–628. DOI: [10.1177/1440783320964545](https://doi.org/10.1177/1440783320964545)
- Laitinen, M., Kinnunen, M. & Hannus, R. (2017). *Varjosta valoon – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen*. Haettu 19.3.2023 osoitteesta https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon.
- Lapovsky Kennedy, E. & Davis, M. D. (2014). *Boots of Leather, Slippers of Gold – The History of a Lesbian Community*. New York: Routledge.
- Lidman, S. (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Machado, C. M. (2020). *In the Dream House*. Lontoo: Serpent’s Tail.
- McDonald, C. (2012). The Social Context of Woman-to-Woman Intimate Partner Abuse (WWIPA). *Journal of Family Violence* 27, 635–645. DOI: [10.1007/s10896-012-9455-z](https://doi.org/10.1007/s10896-012-9455-z)
- Mackay, F. (2019). Always extinct, never endangered: Exploring contemporary butch lesbian identity in the UK. *Women's Studies International Forum* 75, 1–9. DOI: [10.1016/j.wsif.2019.102241](https://doi.org/10.1016/j.wsif.2019.102241)
- Merlis, S. & Linville, D. (2006). Exploring a Community's Response to Lesbian Domestic Violence Through the Voices of Providers. *Journal of Feminist Family Therapy* 18(1–2), 97–136. DOI: [10.1300/J086v18n01_05](https://doi.org/10.1300/J086v18n01_05)

- Messinger, A. (2011). Invisible Victims: Same-Sex IPV in the National Violence Against Women Survey. *Journal of Interpersonal Violence* 26(11), 2228–2243. DOI: [10.1177/0886260510383023](https://doi.org/10.1177/0886260510383023)
- Mizielinska, J. (2006). Queering Moominland: The Problems of Translating Queer Theory into a Non-American Context. *SQS 1(1)*, 87–104. Haettu 14.3.2022 osoitteesta <https://journal.fi/sqs/article/view/53722>
- Morgan, W. & Wells, M. (2016). ‘It’s Deemed Unmanly’: Men’s Experiences of Intimate Partner Violence (IPV). *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 27(3), 404–418. DOI: [10.1080/14789949.2015.1127986](https://doi.org/10.1080/14789949.2015.1127986)
- Moreira, D. N. & Pinto da Costa, M. (2020). The Impact of the Covid-19 Pandemic in the Precipitation of Intimate Partner Violence. *International journal of law and psychiatry* 71, 1–6. DOI: [10.1016/j.ijlp.2020.101606](https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2020.101606)
- Murray, C. E., Crowe, A., & Overstreet, N. (2015). Sources and components of stigma experienced by survivors of intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence* 33(3), 515–536. DOI: [10.1177/0886260515609565](https://doi.org/10.1177/0886260515609565)
- Oinas, E. (2004). Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Liljeström, M. (toim.) *Feministinen tietäminen: keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino. 209–227.
- Ovesen, N. (2021). *Intimate Partner Violence and Help-Seeking in Lesbian and Queer Relationships: Challenging Recognition*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. Väitöskirja.
- Peitzmeier, S., Malik, M., Kattari, S., Marrow, E., Stephenson, R., Agénor, M. & Reisner, S. (2020). Intimate Partner Violence in Transgender Populations: Systematic Review and Meta-analysis of Prevalence and Correlates. *American Journal of Public Health* 110(9), 1–14. DOI: [10.2105/AJPH.2020.305774](https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.305774)
- Piispa, M. (toim.), Eronen, M., Henttonen, P., Justander, P. Laiho, S., Lehikoinen, S., Mahlamäki, P., Oikarinen, T., Paasivirta, T. & Urhonen, A. (2013). *Uskalla olla, uskalla puhua – vammaisen nainen ja väkivalta*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print. Haettu 18.10.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-915-2>
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 11–45.

- Rastas, A. (2005). Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 78–102.
- Ristock, J. (2002). *No More Secrets Violence in Lesbian Relationships*. New York: Routledge.
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta - Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino. 19–35.
- Rossi, L-M. (2015). Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, T. Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 21–38.
- Rossi, L-M. & Sudenkaarne, T. (2021). “Queer” kotiutui: mitä tapahtui ”pervolle”? *SQS 15(1–2)*, 66–69. DOI: [10.23980/sqs.112517](https://doi.org/10.23980/sqs.112517)
- Rubin, G. (2006). Of Catamites and Kings: Reflections on Butch, Gender, and Boundaries. Teoksessa S. Stryker & S. Whittle (toim.) *The Transgender Studies Reader*. New York: Routledge. 471–481.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. (2017). Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 427–444.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 22–56.
- Salo, U.-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, A. & Högbacka, R. (toim.) *Umpikujasta oivallukseen*. Tampere: Tampere University Press. 166–190.
- Sanger, N. & Lynch, I. (2018). ‘You have to bow right here’: heteronormative scripts and intimate partner violence in women’s same-sex relationships. *Culture, Health & Sexuality 20(2)*, 201–217. DOI: [10.1080/13691058.2017.1338755](https://doi.org/10.1080/13691058.2017.1338755)
- Seelau, S. M. & Seelau, E. P. (2005). Gender-Role Stereotypes and Perceptions of Heterosexual, Gay and Lesbian Domestic Violence. *Journal of Family Violence 20(6)*, 363–371. DOI: [10.1007/s10896-005-7798-4](https://doi.org/10.1007/s10896-005-7798-4)
- Taavetti, R. (2018). *Queer Politics of Memory: Undisciplined Sexualities as Glimpses and Fragments in Finnish and Estonian Pasts*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 87. Väitöskirja.

THL (2022). Väkivallan muodot. Haettu 22.11.2023 osoitteesta

<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>

Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005). Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.)

Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 9–21.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki:

Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvosto (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019*. Haettu

29.11.2022 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931>.

Walters, M. L. (2011). Straighten Up and Act Like a Lady: A Qualitative Study of Lesbian

Survivors of Intimate Partner Violence. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*

23(2), 250–270. DOI: [10.1080/10538720.2011.559148](https://doi.org/10.1080/10538720.2011.559148)

Walters, M. L., Chen, J. & Breiding, M. J. (2013). *The National Intimate Partner and Sexual*

Violence Survey (NISVS) – 2010 Findings on Victimization by Sexual Orientation.

Haettu 19.3.2023 osoitteesta

https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/nisvs_sofindings.pdf.

Wang, L. (2016). Factors influencing attitude toward intimate partner violence. *Aggression*

and Violent Behavior 29, 72–78. DOI: [10.1016/j.avb.2016.06.005](https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.06.005)

Osoitteet tarkistettu 22.11.2023.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukutsu

Kutsu haastatteluun

Hei, Sateenkaari-Suomen naisia rakastavat naiset!

Olen Viena Lahtinen, sosiologian maisterivaiheen opiskelija Turun yliopistosta. Teen parhaillani gradua queer-naisten näkemyksistä queer-naisten suhteissa tapahtuvasta parisuhdeväkivallasta ja olen kiinnostunut kuulemaan sinun ajatuksiasi aiheesta. Asenteita queer-naisten parisuhdeväkivallasta ei ole tutkittu niin kansainvälisesti kuin Suomessa kovin paljoa. On tärkeää lisätä ymmärrystä myös siitä, kuinka väkivalta nähdään, jotta voimme tehokkaammin pyrkiä ratkaisemaan ongelmaa.

Tutkimusta varten teen yksilöhaastatteluita, joihin kaipaen osallistujiksi täysi-ikäisiä, Suomessa asuvia, naisia rakastavia queer-naisia. Koska tosiaan käytän tutkielmassa termejä queer ja nainen, toivon sinun olevan sujut niiden kanssa, mutta tarkemmalla identiteetilläsi ei ole väliä. Sinulla ei tarvitse olla kokemuksia parisuhdeväkivallasta osallistuaksesi haastatteluun.

Järjestän haastatteluita kesä-elokuun aikana. Haastattelun kesto on noin tunnin ja voimme toteuttaa sen Turun seudulla kasvokkain yhdessä sovitussa paikassa tai etäyhteydellä. En voi valitettavasti antaa osallistumisesta palkkiota, mutta kasvokkain tavatessa voin tarjota kahvin tai teen.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja voit milloin vain keskeyttää osallistumisesi, jättää vastaamatta kysymyksiin tai pyytää jälkikäteen poistamaan otteita aineistosta. Nauhoitan haastattelut ja kirjoitan ne auki tekstiksi, jolloin poistan aineistosta haastateltavaa koskevat tunnistetiedot kuten nimi- tai paikkatiedot. Käytän tutkielmassa suoria lainauksia aineistosta, mutta lopullisesta tutkielmasta ei voi tunnistaa haastateltuja. Käsittelen aineistoja täysin luottamuksellisesti. Tuhoan nauhoitteet ja tekstitiedostot tutkielman palauttamisen jälkeen, eivätkä niitä kuule tai näe muut kuin minä.

Jos kiinnostuit haastatteluun osallistumisesta, tavoitat minut täältä Facebookista yksityisviestillä tai sähköpostitse osoitteesta [sähköpostiosoite]. Minut tavoittaa näistä kanavista myös, jos sinulla on jotakin kysyttävää tai kaipaat lisätietoja tutkimuksesta.

Kiitos mielenkiinnosta!

Ystävällisesti, Viena Lahtinen

Liite 2. Haastattelurunko

Haastateltavan oikeuksien ja mahdollinen tutkimusluvan läpikäyminen. Sen vahvistaminen, että kaikki hänen kertomansa kiinnostaa vastausten pituudesta tai lyhydestä riippumatta.

Teema 1: Queer ja yhteisö

Käytän tässä tutkimuksessa termiä ”queer”. Miten paljon olet tähän termiin törmännyt, ja mitä se sinulle itsellesi tarkoittaa? Voitko kertoa vapaasti, miten määrittelet sen itse?

Mitä sinulle tarkoittaa queer-yhteisö? Missä määrin koet kuuluvasi queer-yhteisöön? Kuinka tämä näkyy elämässäsi?

Millaisia mielikuvia tai ajatuksia sinulla nousee, jos mietit yleisesti ottaen queer-naisten suhteita?

Millaisiin queer-naisten suhteisiin liittyviin mielikuviin tai ennakkoluuloihin olet törmännyt?

Teema 2: Parisuhdeväkivalta ja sen määrittely

Mitä sinun mielestäsi parisuhdeväkivalta pitää sisällään?

Kuvaa vapaasti millaisia ajatuksia tai tunteita sinulla herää sanasta ”parisuhdeväkivalta”?

Teema 3: Queer ja parisuhdeväkivalta

Mitä sinulle tulee mieleen, kun mietit queer-naisten välistä parisuhdeväkivaltaa?

Millaisia ovat olleet ajatuksesi queer-naisten välisestä parisuhdeväkivallasta? Oletko joskus aiemmin ajatellut, että näissä suhteissa ei voisi olla väkivaltaa?

Virikeväättämiä:

- ”Tytöt eivät ole väkivaltaisia.”
- “Ei tämä ole väkivaltaa, tämä on kissatappelu.”
- ”Tällaista tapahtuu heteroille, mutta ei queer-naisille.”
- ”Oikeat naiset tai oikeat queer-naiset eivät ole väkivaltaisia.”
- ”Jos väkivaltaa on, se on butchien tekemää ja johtuu heidän maskuliinisuudestaan.”

Kenen tai millaisten tahojen olet kuullut puhuvan queer-naisten välisestä parisuhdeväkivallasta? Millaiseen sävyyn siitä on puhuttu?

Pitäisikö mielestäsi queer-naisten suhteissa tapahtuvasta väkivallasta puhua enemmän? Keiden tai minkä tahojen? Millaisia seurauksia aiheesta puhumisella voisi olla?

Tiedätkö lähipiirissäsi tai yhteisössäsi olevien queer-naisten suhteissa olleen parisuhdeväkivaltaa? Millaisia tunteita tai ajatuksia tämä herättänyt? Muuttiko tämä käsitystäsi queer-suhteista tai queer-naisista?

Mitä luulet yhteisön ulkopuolisten ihmisten ajattelevan queer-naisten välisestä parisuhdeväkivallasta?

Onko näkemyksesi parisuhdeväkivallasta queer-naisten suhteissa muuttunut tämän haastattelun myötä?

Taustatiedot & lopetus

Taustatietokysymykset: ikä ja asuinpaikka.

Kysymykset loppuivat tähän. Onko jotain, mitä haluaisit lisätä? Tai haluatko kommentoida haastattelua? Kiitos haastattelusta!

Nauhan mentyä kiinni: miten toivot minun reagoivan sinuun, jos joskus törmäämme toisiimme ja tunnistamme toisemme?